

Dolors Grau



Llagostera

QUADERNS
de la
REVISTA
de
GIRONA

5 MONOGRAFIES LOCALS

LLAGOSTERA

Dolors Grau i Ferrando

10 QUADERNS de la REVISTA de GIRONA

DIPUTACIÓ de GIRONA
CAIXA d'ESTALVIS PROVINCIAL

Quaderns de la Revista de Girona, Núm. 10

Sèrie: Monografies Locals (Núm. 5)

Primera edició en català: Abril del 1987

Tiratge: 2.000 exemplars

Edició:

Diputació de Girona/Caixa d'Estalvis Provincial

Gerència editorial:

Xavier Carbó

Director de la col·lecció:

Jaume Fabre

Consell assessor:

*Ramon Alberch, Narcís-Jordi Aragó, Enric Bonmatí,
Narcís Castells, Josep Clara, Manuel Colomer, Miquel Gil,
Ferran Juncà, Jaume Marquès, Aurora Martín,
Enric Mirambell, Joan Miró, Joaquim Nadal,
Gabriel Planella, Modest Prats, Carles Sapena,
Mariàngela Vilallonga.*

Disseny de la col·lecció i de la portada:

Pozo & Viñeta

Maquetació:

Enric Marquès

Correcció:

Rosa Gallart

Redacció i administració:

*Servei d'Estudis, Documentació i Informació de la Diputació
de Girona, Pujada a Sant Martí, 5. Telèfon (972) 205700.
Apartat de Correus 11, 17080 Girona.
Secretària: Aurèlia Planas. Subscripcions: Nuri Sumsi.
Distribució: Marta Déu. Arxiu: Fina Poch.*

Fotocomposició i impressió:

Alzamora Artgràfica, S.A. Olot

ISBN: 84-86377-27-7

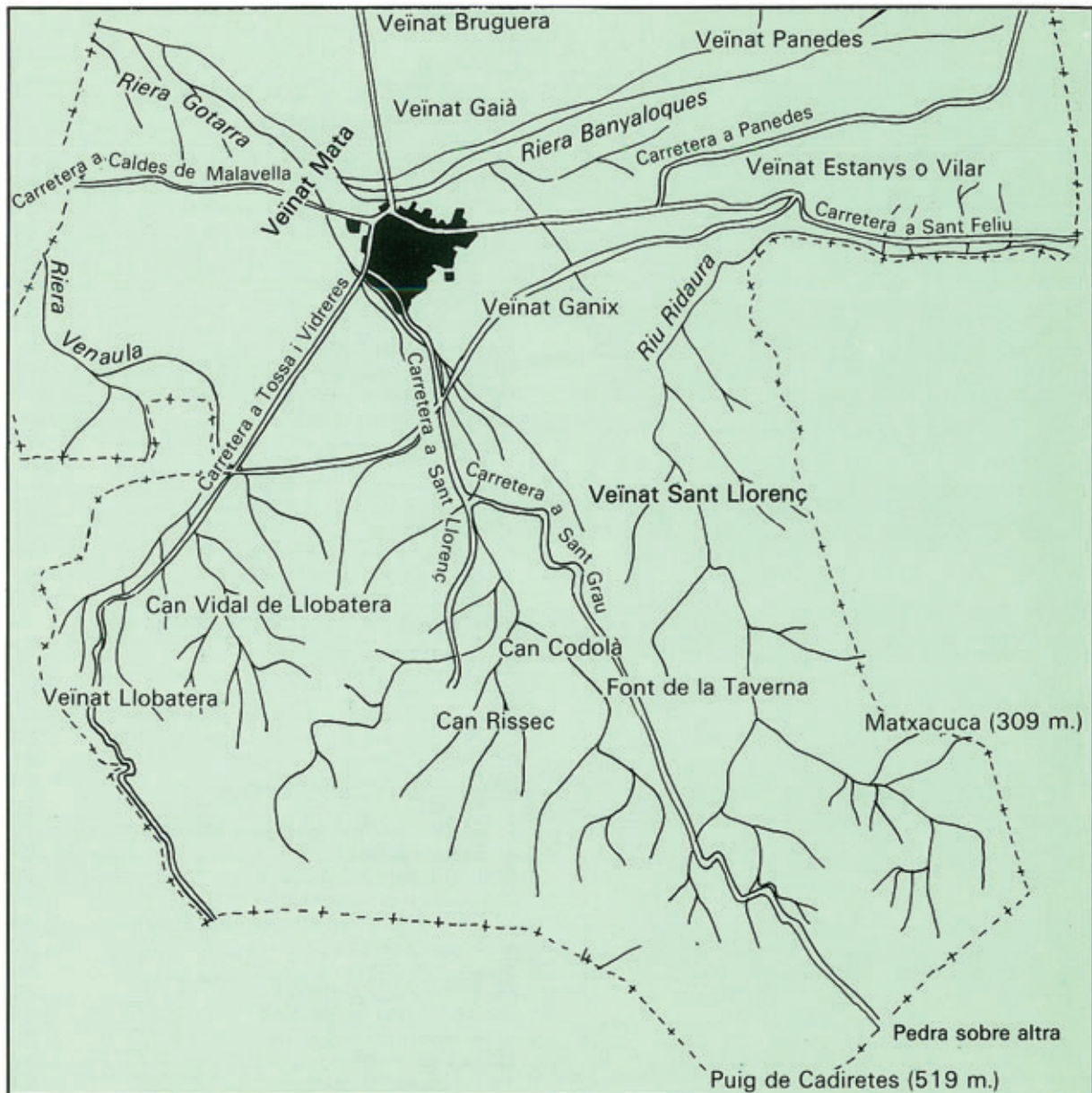
Dipòsit legal: GI-275/87

LA NOSTRA PORTADA

L'antiga torre de la presó, que forma part d'un dels dos únics trams de muralla conservats, és una de les senyes d'identitat més característics de Llagostera (Foto Carles Mitjà)

Índex

Situació.....	4
Cronologia.....	6
1-Dels 500 als 5.000 habitants.....	8
2-Els primers pobladors.....	10
3-Sota el domini feudal.....	12
4-Privilegis reials.....	14
5-Premi a la fidelitat.....	16
— Llegendes i realitat.....	18
6-L'inici del comerç.....	20
7-Els barons.....	22
— Llac o llagosta?.....	24
8-Pagesos i artesans.....	26
9-Camps i boscos.....	28
10-L'ocupació francesa.....	30
11-Oficis que moren.....	32
12-Federalisme i Carlisme.....	34
13-L'hospital municipal.....	36
— Miracles.....	38
14-Monges i capellans.....	40
15-Jaume Roure, un cacic.....	42
16-Prensa: de la ironia a la denúncia.....	44
17-L'educació.....	46
18-Anarquisme i federalisme.....	48
19-La indústria suro-tapera.....	50
20-El carrilet.....	52
21-L'embrió de les societats col·lectives.....	54
22-El Casino.....	56
23-La Cooperativa.....	58
24-El creixement urbà.....	60
25-La vida quotidiana dels anys deu.....	62
26-Del ball del barret al solstici d'estiu.....	64
27-Música i músics.....	66
28-L'Escola de Belles Arts.....	68
29-Futbol.....	70
— August Vidal i mossèn Gelabert.....	72
— Dos Artistes.....	74
30-Llagostera republicana.....	76
31-Els fets d'octubre.....	78
32-Els primers ajuntaments de la guerra.....	80
33-Fam i bombes.....	82
34-Els refugiats.....	84
35-Repressió franquista.....	86
36-Un alcalde sorprenent.....	88
37-El nou urbanisme.....	90
38-Espais públics.....	92
39-La transició política.....	94



Situació

Llagostera, situada a l'extrem més meridional de la comarca del Gironès, esdevé terra fronterera entre dues comarques: la Selva i el Baix Empordà. Aquest aiguabarreig ha marcat el tarannà del poble de Llagostera: un poble geogràficament semblant a la Selva (formant part de la seva Depressió), administrativament pertanyent al Gironès i amb gent d'un caràcter molt semblant a l'empordanès.

Els 76'6 km² de superfície del terme municipal el converteixen en el poble de més extensió de la comarca. Aquesta mateixa extensió ha provocat una disparitat de paisatges gairebé única a la comarca. Des del petit turó a 60 m. d'altitud en el qual està edificat el poble de Llagostera, podem observar, al nord i nord-oest, la gran plana perfectament conreada, resseguida a l'est per les Gavarres, mentre que al sud i al sud-oest la serralada de Marina omple bona part del terme tot conformant un paisatge forestal ric i variat.

La Llagostera rural ha creat tot un conglomerat de veïnats: Sant Llorenç i Penedes, al voltant d'una capella; Bruguera, Gaià, Gànix, Estanys o Vilar, Creu de Serra i Llobatera, que són extenses terres de conreu amb tot de cases disseminades. Cruïlla de camins, la vila uneix la costa amb l'interior per diferents vies comarcals: de Girona a Sant Feliu de Guíxols, de Llagostera a Caldes de Malavella, de Llagostera a Tossa i Vidreres. És també una terra drenada per multitud de rierols (la Gotarra, les Banyaloques, la Venaula, la Cuarella, el Ridaura).

Si la vegetació del terme està constituïda sobretot per camps de secà, pins i alzines, bruc i bosc baix, geològicament el terme està format bàsicament per granit i pissarres metamòrfiques i terres sedimentàries, abundants vetes precioses de quars i en menys nombre d'ortosa (els millors macles d'ortosa del Museu Geològic de Barcelona procedeixen de Llagostera).

Cronologia

100.000 aC. Bruguera és ocupada per l'home del paleolític inferior.

27.000 aC. Les cultures del paleolític superior són identificables a diferents indrets del poble.

IV-I aC. Es coneixen quatre camps de sitges d'època ibèrica.

855 Primera menció de Llagostera, sota el nom de "Sancti Felicis de Locustaria".

1241 Jaume I concedeix un privilegi als habitants de Llagostera.

1324 Concessió d'un mercat setmanal i d'una fira anual.

1375 Creació de la baronia de Llagostera.

1462-72 Guerra Remença. El baró de Llagostera, Martí Guerau de Cruïlles, un dels seus protagonistes.

1486 Pere Galceran de Cruïlles, baró de Llagostera, fou un dels signants de la sentència de Guadalupe, que posà fi al problema remença.

1510 Assassinat del baró de Llagostera.

1814 Els francesos ocuparen la vila.

1869 Tropes de Llagostera se sumaren a l'aixecament federal, acabat per Pere Caymó, en contra del govern central.

1872 Hi ha constància d'un centre de l'Associació Internacional de Treballadors.

1888 Fundació del Casino Llagosterenc.

*Plaça de la Bomba,
centre de l'antic
mercat setmanal i
articulador d'un
important nucli
comercial.*

1892 El tren arribà a Llagostera.

1895 Sortí al carrer el primer periòdic local, "La Trompeta".

1903 Jaume Roure i Prats fou diputat a Corts durant l'últim govern de Sagasta.

1910 L'ajuntament canvià el segell municipal. Inauguració de la bandera del Sometent.

1931 Joan Nadal, primer alcalde de la República.

1934 19 d'octubre, destitució de l'ajuntament. 14 de novembre, clausura del Sindicat Únic de Treballadors.

1936 Octubre. Membres de la CNT agafaven l'ajuntament.

1937 Maig. Esclataven les primeres bombes en el terme de Llagostera.

1939 3 de febrer, entrada dels "nacionals" i elecció del primer alcalde, Climent Casanovas.

1948 Inauguració del camp municipal d'Esports. Publicació del llibre sobre folklore *Coses de Llagostera*, l'autor del qual és Rafael Mas.

1954 Inauguració de l'abastament d'aigua potable.



1955 Inauguració dels gegants i caps grossos.

1958 Creació de l'Agrupació de Filatèlia i Numismàtica.

1963 Maig. Inauguració de les escoles.
Desembre. A conseqüència de les pluges s'esllavissà part de la paret del pati de l'església.

1965 Creació d'un zoològic particular.
Agost. Les germanes Carmelites marxen i són substituïdes per les germanes de Sant Josep, al front de l'escola.
Octubre. Creació del Grup Excursionista Bell Matí.

1966 Juny. S'obrí al públic el museu Vilà.
Octubre. Troballes arqueològiques a la plaça Balladora.

1969 Abril. Comiat definitiu del carrilet.

1970 S'inauguren les "cases barates" i els pisos de la Cooperativa.

1971 Creació del Casal Parroquial.

1975 Homenatge al carrilet.

1978 Primer Solstici d'Estiu.

1979 Primer ajuntament democràtic i elecció de la primera alcaldessa, Maria Xifre.

DELS 500 ALS 5.000 HABITANTS

1

8

Les pestes i les fams foren els reguladors de la demografia pre-industrial. La indústria del suro es convertí en el motor del creixement de la població al s. XIX. El *boom* turístic i la immigració des de llocs propers que Llagostera va rebre durant els anys 50 foren els factors que ajudaren a recobrar la tendència alcista de la vila, que s'havia vist abandonada com a conseqüència de la Guerra Civil.

Acabada la guerra civil, va haver-hi un important estancament demogràfic, però a l'escola de nenes hi havia un grup nombrós d'alumnes.

Amb aquestes breus afirmacions tenim resumit a grans trets el comportament demogràfic del poble al llarg dels segles; un comportament normal, sense grans estridències, que ha continuat fins al dia d'avui.

Però comencem pel principi. Durant tres segles (des de mitjan segle XIV a mitjan segle XVI) Llagostera es veié constreta dins les seves muralles medievals, amb una població que arribava escassament al mig miler d'habitants. Aquest equilibri poblacional l'hem de cercar en la compensació important que hi havia entre l'elevat índex de natalitat i l'elevat índex de mortalitat dels nens de curta edat i per les calamitats

cícliques de l'època. La més important d'aquestes calamitats a Llagostera fou la pesta de 1652. La primera mort ocorregué el 3 d'abril, en què "morí de contagi Hyeronym Buada, no rebe sacraments per no se a temps, esta enterrat fora lo cementiri per cosa de dit contagi". El 8 de juny morí el cirurgià Anthoni Cossa. En quatre mesos –des del mes d'abril fins al juliol– varen morir 69 persones.

Al principi del segle XVIII es produí el gran canvi, propiciat per l'inici de la indústria suro-tapera, vertader motor del dinamisme econòmic i demogràfic dels segles XVIII-XIX. Aquesta nova activitat econòmica impulsà el poble a fer el gran salt



Les cases barates, inaugurades el 1970, van ser adquirides, en bona part, pels immigrants arribats a Llagostera la dècada anterior.



demogràfic, quadruplicant la seva població en un segle i mig: passà dels 985 habitants que tenia al principi del segle XVIII als més de 3.500 del començament de la segona meitat del segle XX. L'obertura de nous carrers, l'arranjament

de les vies, la construcció de noves edificacions propiciaren l'establiment de gent forastera a la vila que se sentia atreta per les ofertes de la nova indústria.

Un cop acabada la guerra començà una lenta però segura ascensió de la població, reforçada pels immigrants que s'anaven instal·lant en el poble atrets pel *boom* turístic.

Evolució demogràfica

ANYS	HABITANTS
1380	416
1553	416
1653	416
1718	985
1787	1.592
1838	1.755
1860	3.555
1895	4.237
1900	4.140
1901	3.998
1930	4.090
1940	3.657
1945	3.665
1950	3.812
1955	3.850
1960	4.005
1970	4.464
1975	4.681
1979	5.026
1985	5.210

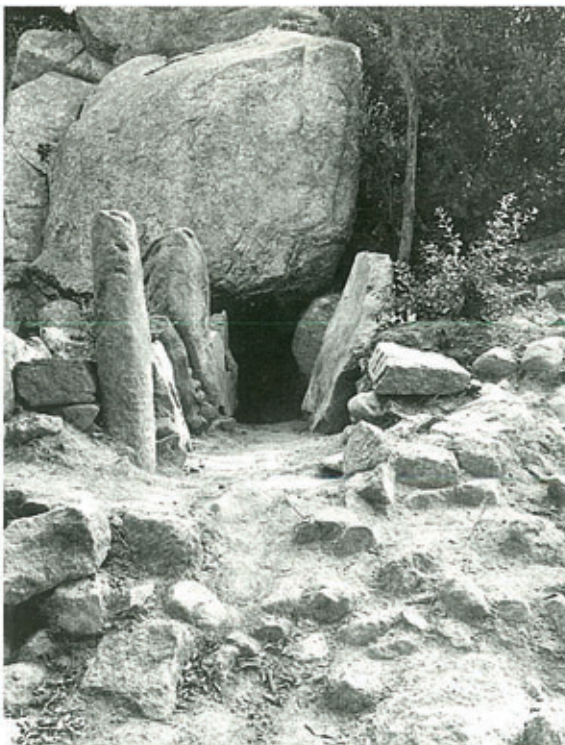
Des dels últims anys del segle XIX fins als anys trenta de l'actual començà altra vegada una petita recessió de la població, provocada per les successives crisis de la indústria surera, per les conseqüències de la Primera Guerra Mundial i per la gran depressió econòmica dels anys trenta. Aquests fets, però, tan sols foren un preludi de la davallada demogràfica que es produí com a conseqüència de la Guerra Civil i que portà la població de Llagostera a recular cent anys quant al seu nivell demogràfic: passà dels 4.237 habitants durant el 1895 als 3.657 dels anys quaranta.

A Llagostera, al contrari que en d'altres indrets de Catalunya, aquesta primera onada d'immigrants no va significar mai un focus de tensió social, ja que la seva integració (sobretot la de la mainada) fou ràpidament assumida per ambdós costats.

Actualment Llagostera mostra un creixement vegetatiu molt migrat que ha portat a un important envelliment de la seva població. Aquest fet està agreujat per la manca d'una activitat econòmica dinamitzadora que produeixi nous llocs de treball i que fomenti el creixement immigratori.

ELS PRIMERS POBLADORS

2



Cova funerària de Pedra sobre altra en la línia de separació de dos termes: el de Llagostera i el de Tossa.

10

Des de l'època prehistòrica fins a la cultura ibèrica, el terme municipal de Llagostera ha estat sempre lloc d'habitació per a l'home. Un home del qual hem pogut rescatar tan sols les seves eines de pedra o els seus atuells de fang perquè el sòl abrasiu de Llagostera –format en gran part per granit– ha fet desaparèixer les restes d'os, el pol·len, el cuir i les pintures que devien revestir les ceràmiques.

Uns quants jaciments ens descobreixen els llocs d'habitació de l'home prehistòric i de l'home neolític. Bruguera ens ha mostrat el pas de l'home del paleolític inferior (més de 100.000 anys enrera) i

nombrosos indrets ens donen a conèixer les restes d'habitació en el paleolític superior. Els dos jaciments més importants a Llagostera són sense dubte Can Crispins pel que fa al paleolític i Sant Llorenç pel que fa a la ja molt més moderna cultura ibèrica.

El jaciment de Can Crispins es troba en una de les zones més riques en aigua de Llagostera. Allí es va instal·lar l'home fa més de 25.000 anys, trobant-hi bons boscos i prats on caçar. D'aquesta primitiva ocupació, que va durar milers d'anys, no en queda res més

que una gran quantitat de petits estris de sílex: raspadors, puntes de fletxa, ganivets... que conformen una de les col·leccions més belles del paleolític a Catalunya. Aquests estris, datats des de la primitiva cultura aurinyaciana fins a l'edat del Bronze Antic (1.800 anys), han convertit el jaciment de Can Crispins en un dels jaciments en superfície més importants de Catalunya.

El sílex és un material desconegut en forma natural en el terme de Llagostera; per tant, podem deduir que l'home primitiu era un gran coneixedor

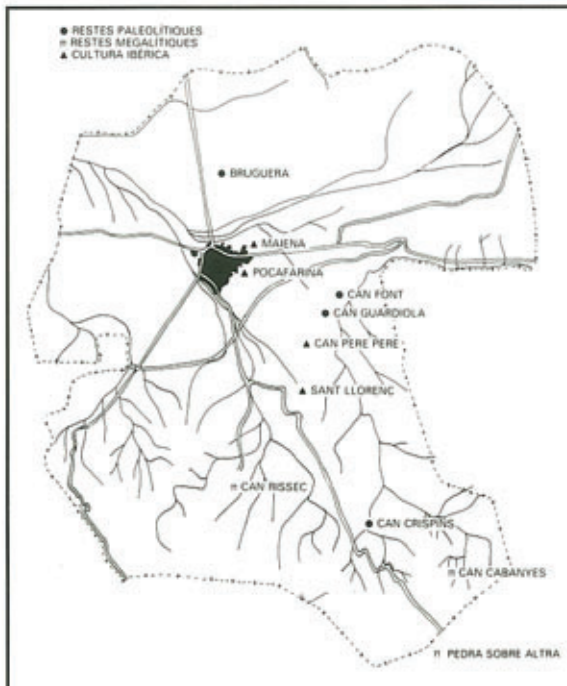


Gerro ibèric i rostre femení trobats a l'interior de sitges de Plaça Balladora (Sant Llorenç).



del terreny que l'envoltava i que podia haver establert una certa relació amb d'altres pobles primitius (a les comarques gironines es troba sílex de forma natural, com per exemple a Caldes de Malavella i a Torroella de Montgrí).

La descoberta, el febrer de 1966, d'un conjunt de sitges en el pla de Maiena, datades en època ibèrica, varen iniciar una important afecció a l'arqueologia que va portar com a conseqüència el descobriment de noves zones de sitges i la creació del Centre d'Estudis de Llagostera.



Situació d'alguns dels jaciments de Llagostera que mostra la gran riquesa del terme en restes arqueològiques.

Actualment es coneixen quatre camps de sitges d'època ibèrica, tres dels quals es troben dins del nucli urbà: Maiena, Can Pere Pere i Pocafarina. L'últim i més important d'aquests camps de sitges és el de Sant Llorenç, on s'ha trobat, a més de ceràmica campaniana, emporitana..., elements tan interessants com una llàntia baix-republicana, una antefixa de terrissa (coneguda per *la dama de Sant Llorenç*), fragments de molins, grans gerres i atuells i una de les peces més maques: un *skypos* de ceràmica grisa emporitana. Prop d'aquest poblat també s'han trobat les restes d'un forn romà que malauradament està molt deteriorat.

SOTA EL DOMINI FEUDAL

3



Localització de
Llagostera i el seu
entorn en el segle X.

Mites sobre l'origen

El cronista Jeroni de Pujades creu que veu en Llagostera l'antiga Augusta romana:

"Gesòra creu que es Besòra" i "Augusta, Thearo y Edeta" serien 'Llagostera, Aro y Vall de Aro ó Talarn".

(Pujades; Jeroni de: Crònica Universal del Principat de Catalunya. Barcelona, 1609).

També trobem un altre mite molt simpàtic sobre el naixement de Llagostera:

"Dió fin a su gobierno Flaco: vino Sempronio Graco, con Spurio Ligustino, que dió nombre a Llagostera en la Selva de Gerona, sin que se halle aver obrado en esta Provincia; si bien tuvo crudas Guerras en la Ulterior España, y contra los celtiberos de esta Citerior".

(Feliu de la Peña, N. Anales de Catalunya, Vol I-III, 1709, pàg. 117).

Tenim coneixement per primera vegada d'un lloc anomenat Llagostera en la confirmació que fa l'any 855 el rei francès Carles el Calb de "Sancti Felicis de Locustaria" com a possessió del monestir occità de Santa Maria de la Grassa. Des del poblament ibèric fins aleshores, la història de Llagostera es troba en la més absoluta obscuritat. Tan sols algunes restes escasses al voltant del poble i del terme municipal deixen palesa l'existència d'una població reduïda.

En la segona dècada del segle

X Llagostera era una vall poblada per pagesos lliures que conreaven terres d'alou. A partir d'aquest moment el feudalisme nasqué i cresqué, sotmetent cada vegada més el pagès lliure i convertint-lo en un ser lligat a la terra i al seu amo. Llagostera, però, restà durant molt de temps sotmesa tan sols al poder i a la justícia del comte-rei català, i aquell que volia usurpar el poder comtal era denunciats pels pagesos de Llagostera; així ho van fer el 1162: en aquesta data els pagesos de la vila es van adreçar directament al seu rei, en Ramon Berenguer IV

(l'únic poder que desitjaven i acataven), i van fer una denúncia amb fets i noms contra el seu administrador i els seus mals actes.

L'administrador reial en aquest cas era Arnau de Perella, que tenia la tasca de vigilar els batlles del comte en el Gironès i d'executar la justícia. A canvi d'aquest treball, el comte li atorgava en feu algun mas de la seva possessió.

Arnau de Perella, però, no era un fidel administrador reial; descuidava els seus masos, usurpava les collites, explotava

els pagesos del comte i vivia a casa seva com un vertader senyor amb tota la seva família i clientela de dependents. No era sinó el primer pas cap a la dominació senyorial del poble.

Enfront d'això els homes d'aquest petit lloc medieval acusaren Arnau perquè el comte tornés a fer justícia tal com li pertocava. Els pagesos l'acusen d'apropiar-se del gra que estava destinat al comte, d'agafar per a ell mateix la collita de raïm per a fabricar-se el seu propi vi, de substituir els antics batlles per amics seus,

de fingir una malaltia per tal de no anar a l'expedició d'Almeria contra els sarraïns després d'haver estat convocat pel comte, de provocar desordres establint pactes de fidelitat amb els homes de Caldes per després trencar-los...

No sabem quina resposta va tenir aquesta denúncia, però el que sí sabem és que l'actuació d'Arnau de Perella va ser el primer pas cap a la senyoria dels pobles, que va arribar a Llagostera un segle més tard, amb la venda del castell a un membre de la família dels Rocabertí.

Terra d'alous

L'any 919, una certa Emmona ven a la comtessa Garsenda la meitat de la vall de Llagostera per 500 sous. El terme de Llagostera tenia com a límits la Vall d'Aro, Caldes, Massanet, Asalet, Cassà i el mar.

No se sap què es vol dir concretament amb la meitat de la vall de Llagostera, però l'important historiador francès Pierre Bonnassie creu que aquest document és un exemple de la despoblació del litoral català abans de l'any mil. I sobre el que significa la venda de la meitat de la Vall de Llagostera diu:

"Aquests conjunts representen autèntiques

senyories dominicals, o, al contrari, són com arreu de Catalunya, pigallats d'alous pagesos? Sobre llur veritable natura la documentació resta muda.

Llur origen, per contra, no presenta cap dubte. Són terres de provinença fiscal (...) regides per descendents de les famílies comtals. És la terra de feu, que pertot arreu constitueix el nucli dels grans predis aristocràtics; la terra concedida pels comtes, en el moment de la Reconquesta (nou poblament de les terres abandonades durant els segles VIII - IX), a llurs auxiliars immediats i en la qual foren construïts els castells (a

Llagostera no és citat fins al segle XIII). Així, a cada rodalia, al mig d'una mar d'alous (terres de pagesos lliures teòricament però que acabaven essent més o menys sers del rei o del senyor. En el feudalisme no hi havia cap terra sense senyor, però hi havia diferents tipus de subjeccions), sorgeix, generalment dalt del puig més elevat, la fortalesa vicarial (delegat local del senyor o el rei), flanquejada per la seva capella, envoltada del seu clos de caça i de les terres beneficials; les dominiques, possessions de l'amo, fonament material de la seva autoritat".

(Bonnassie, Pierre, Catalunya Mil anys enrera, edicions 62, Barcelona, 1979, 1r. volum, ps. 96 i 204).

PRIVILEGIS REIALS

4

L'any 1982 es va inaugurar a la plaça del castell una escultura, en homenatge a Jaume I i al Reial Privilegi que va concedir a la vila de Llagostera el 23 de febrer de 1241.

Caldes de Malavella i Llagostera en aquell temps formaven part d'una Batllia Reial, és a dir, que eren territoris dependents directament del rei. El Reial Privilegi, concedit a ambdues poblacions, redimia els habitants de certes càrregues feudals tan importants com l'obligació de pagar per poder canviar de senyor (remença), l'impost amb què es gravaven els casaments, la prohibició d'anomenar hereu en cas de no tenir descendència legítima, l'obligació de cedir al senyor els béns d'un home mort sense haver fet testament (intestia) o sense tenir descendència legítima (eixorquia)... a més de concedir als habitants de Caldes i Llagostera el permís per a esbrancar i caçar a les muntanyes, agafar llenya i glans, i el permís per a portar a pasturar els porcs pels boscos.


Els privilegis podien ésser reials, senyorials o eclesiàstics

Monument a la Plaça del castell en commemoració de l'atorgament del Reial Privilegi.

i es podien concedir a homes o a propietats concretes, a parròquies, a municipis o a conjunts de viles. Aquests documents es redactaven a canvi d'algun servei que s'havia fet al dador del privilegi, o també podien ésser concedits per tal de potenciar i de promoure algun territori en concret concedint-li més llibertat. El que no sembla gaire segur és que, com alguns autors han dit, el Reial Privilegi de Jaume I fos concedit a Llagostera i a Caldes per la seva important contribució amb nombre d'homes a la seva expedició militar per conquerir València. Com hem dit abans, Llagostera i Caldes eren dominis posseïts directament pel comte (el senyor més important), no eren terres senyorials, i aquells qui anaven a la guerra eren els nobles que tenien prou diners per a armar-se o els fadristerns de cases riques; per tant, Llagostera i Caldes no podien pas fer una gran aportació a la conquesta valenciana.

Sigui com sigui, Llagostera té en aquest document un exemple de l'afebliment del poder feudal.

El privilegi de Jaume I no va quedar empolsegat pel temps i oblidat pel record, sinó que ha estat recuperat una i altra vegada al llarg de la història



és unes de la història de Llagostera amb el suport de la generalitat de Catalunya. Inicialment i per subscripció popular, van ser assaïats inicialment commemorativa de l'atorgament del Reial Privilegi de Jaume I el 1241.

pels mateixos reis que anaren confirmant el Reial Privilegi, per plets on el privilegi era la principal prova en el litigi i pels mateixos homes de Llagostera que volien defensar els seus drets costés el que costés... els últims recordatoris del document han estat l'erecció de l'escultura en homenatge a Jaume I i el Privilegi l'any 1982 i el nom amb què s'autodesigna l'Associació de Veïns: 23 de febrer de 1240. En realitat, segons la cronologia que seguim actualment, era l'any 1241, ja que en aquella època, el canvi d'any, a efectes de datació, no es produïa el 31 de desembre, sinó el dia de Pasqua.

En el 1814, tot just acabada la Guerra del Francès, que arruïnà bona part del camp català, almenys una dotzena de propietaris rurals de Llagostera van publicar bans en tot el terme prohibint expressament que cap persona sense permís esbranqués o anés a buscar llenya a les terres de les seves propietats. Els homes de Llagostera, però, fidels al que ells consideraven un dret adquirit i en ple ús, van continuar fent el que havien fet els seus avantpassats, és a dir, anar a buscar llenya al bosc. La tensió entre propietaris i vilatans va anar en augment fins que, a mitjan segle XIX, s'arribà a la violència quan uns

homes que anaven a buscar llenya foren sorpresos pel propietari de la terra, en Rissech; aquest, amb l'escopeta a la mà, amenaçà els imponents llenyataires, que no retrocediren fins que en Rissech carregà l'escopeta i els apuntà directament. Veient-ne la situació malparada, els buscadors de llenya se'n tornaren espordits cap a casa seva. El fet, però, no acabà aquí; la denúncia es féu ràpidament i tot seguit s'encetà un plet entre l'ajuntament i el propietari, del qual sortí guanyador el poble de Llagostera.

Mentre ocorrien aquests fets, un altre plet on intervenia també el Privilegi seguí el seu camí. El motiu del plet era la nova divisió en partits judicials que es féu per Reial Decret a partir del 1820: Caldes pertanyeria al partit Judicial de Santa Coloma de Farners, excepte Santa Ceclina, que juntament amb Llagostera hauria d'incorporar-se al partit judicial de la Bisbal. Immediatament s'encetaren les protestes, tant a Llagostera com a Caldes: cap de les dues no estava d'acord amb aquesta divisió i invocaren el Privilegi per tal de sortir-se amb la seva. Cap d'aquests passos no fructificà i cada població s'hagué d'integrar a un partit judicial diferent.



*Còpia del Privilegi original
realitzada en 1296 i que es troba a
l'Arxiu Diocesà de Girona (Secció
Cassà de la Selva, pergami n.º 648).*

Primers esments

855.– Sancti Felicis de Locustaria. Possessió de Santa Maria de la Grassa, monestir francès.

881.– Locustarii. Un dels termes de Vall d'Aro.

914.– Locustaria. Vall anomenada així en una venda del terme.

951.– Sancti Felicis in villa locustaria. Possessió de Santa Maria de la Grassa.

993.– Lagostera. Testament de Borrell.

1051.– Sancti Felicis de Locustaria. Restituït al bisbe Berenguer.

1057.– Locustaria. Fisc de Ramon Berenguer, comte.

1103.– Sancti Felicis de Locustaria. Cessió d'una terra al monestir de Sant Feliu de Guixols.

1119.– Sancti Felicis de Lagostera. Possessió de Santa Maria de la Grassa.

1194.– Lagustaria. Fundació d'una capellania.

PREMI A LA FIDELITAT

5

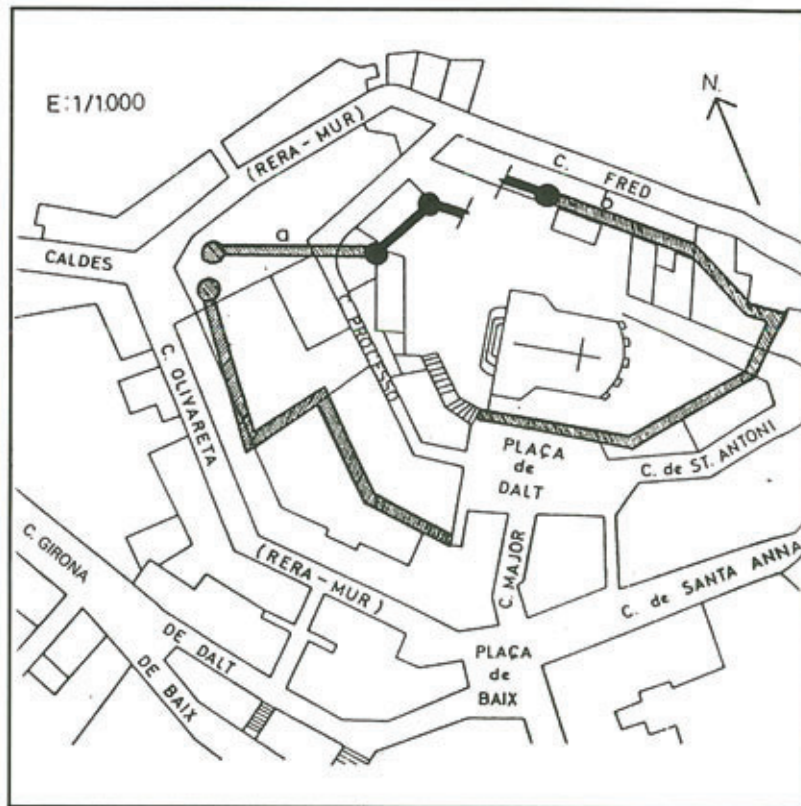
16

La necessitat d'omplir les arques reials per tal d'afrontar les expedicions conqueridores dels comtes catalans durant el segle XIII i els premis que es veia obligat a donar el comte als seus fidels vassalls que li feien costat en les lluites feudals foren dos bon motius pels quals la possessió de Llagostera va passar durant el segle XIII de les mans d'un senyor a les d'un altre. El comte-rei català, però, sempre es mostrà reticent a abandonar per sempre més aquesta cruïlla de camins que representava i encara representa Llagostera i tan sols venia la vila o en feia donació dels censos i rèdits que

cobrava dels seus habitants per un temps prudencial: tard o d'hora Llagostera tornava a mans del comte catalano-aragonès.

L'any 1259, Álvaro de Cabrera, comte d'Urgell, i Guillem Ramon de Fosa es rebel·laren contra el comte-rei. Gerard de Cabrera al principi volia fer costat als revoltats, però Jaume I, amb la seva tàctica de cercar fortes aliances, el féu desistir i el posà a favor seu.

Evidentment, Jaume I guanyà la lluita, però, calia de recompensar els nobles i fidels vassalls que l'havien ajudat en l'empresa, i quina millor manera de fer-ho que fent-los donació dels rèdits d'una possessió reial. Això és



Els trams grisos corresponen al traçat hipotètic d'una part de la muralla medieval (traçat proposat per Esteve Fa).



A sobre, torres de la muralla medieval a l'interior de Can Caciues. A la dreta, detall d'una finestra gòtica del nucli antic.

certament el que féu Jaume I amb Gerard de Cabrera: atorgar-li durant sis anys els rèdits de Llagostera i de Caldes de Malavella. Poc després d'haver acabat aquest termini, en el 1266, Caldes i Llagostera foren concedides vitalíciament a Sunyer i el 1267 les rendes d'aquestes dues viles foren altra volta arrendades durant dos anys.

A les lluites intestines entre senyors feudals durant el segle XIII s'ha d'afegir la invasió francesa a Catalunya per part

del rei Felip l'Ardit. Les muralles i les fortificacions de la vila són remarcades pels protagonistes de la lluita; el castell es convertí en lloc de refugi per als que sortien espaordits de Girona davant l'acostament dels francesos i en lloc de fustigament de les tropes franceses en el seu avanç cap a Sant Feliu de Guíxols.

La invasió francesa es convertí en una gran despesa per les arquies reials, i el comte català vengué Llagostera a un dels protagonistes del foragitament dels francesos de les terres catalanes: Dalmau de Rocabertí. La venda es féu per 32.480 sous i tan sols tenia validesa mentre Dalmau de Rocabertí fos viu.



Contractes de comerç

Les compres i vendes de qualsevol tipus de producte es feien per mitjà de documents notarials. En aquests documents s'explicava el tipus de transacció, els terminis de pagament i es descrivia l'article tan bé com es podia per tal d'evitar confusions en un futur, tal i com veiem en aquesta venda enregistrada el 29 de maig de 1324: un dia abans que Jaume II concedís el lloc de Llagostera a Ot de Montcada.

"Ferrer Boramini, del terme del castell de Llagostera, et veng a tu, Pere Boramini, germà meu i d'aquest mateix terme, aquella vedella de pèl vermell i aquell pollastre de pèl ros i dues truges amb vuit porquets i cinc xais i sis ovelles (...) pel preu de cent seixanta sous".

(Protocols Notarials, Vol. II. Arxiu Històric de Girona).

Rafel Mas en el seu llibre "Coses de Llagostera" narra la història mítica i llegendària de la vila on els llagosterencs són els herois de grans gestes i on els murs del poble esdevenen observadors d'importants esdeveniments. Una de les llegendes més populars de Rafel Mas és la del mític deguàs de llac de Llagostera.

Primer de tot ens fa una descripció igualment fabulosa del que devia ésser el castell de Llagostera comparant-lo amb el d'"aquells feudals" que "construïen els seus castells voltant-los de torres, muralles i ponts llevadissos, com una fortalesa militar, i se'n servien com a centre de defensa i de refugi en moltes de les excursions que feien als llocs veïns, i en què imperava la llei del més fort".

Pel que fa concretament al desguàs del llac, Rafel Mas el situa a l'any 1600 i el descriu així: "En un dia de festa de l'any 1600, quan el "Comte Huc de Montcada, a una reunió de tots els prohoms, menestrals i vassalls caps de casa, al castell de Llagostera" realitzada en la sala gòtica de "sostre artesonat, on lluïen blasons de diverses generacions de nobles estava reblerta per una gran munió d'homes. Pastors, cabrers, amb les seves samarretes de color indefinit; pagesos endiumenjats de cara bruna, pacífics menestrals i alguna sotana parda que donava la impressió que tot el poble acudia a la crida del senyor.

El comte s'aixecà i parlà:
"Salut als meus vassalls!

Vinc a dir-vos que motiva aquesta reunió un interès comú que fa que en aquests moments solemniais no hi hagi diferències d'estaments entre nosaltres.

Ja deveu haver notat que les muralles d'aquest castell són estretes per a contenir el veïnatge que cada dia augmenta; doncs bé: amb l'ajut de tots vinc a facilitar-vos els mitjans per a poder donar-los l'eixemplement necessari, i això ha d'ésser ocupant els terrenys negats del pla.

Aquest nom denigrant de Lacust-àrea (àrea de llacs) que fins ara ostenta el nostre poble, constitueix per a tots un estigma que cal esborrar; hem de treure de les nostres terres aquesta aigua enllotada que ens assetja i amb honor podrem anomenar-lo Lacust-era (era llac). Això, doncs, és el que us vinc a proposar: fer desaparèixer els llacs del pla, obrint una vall, cercant el desnivell de l'aigua perquè s'escorri. Com és natural, haurem de dirigir el corrent cap al cantó de Girona, puix al costat de la marina altes muntanyes ens barren el pas.

Aplanarem, doncs, el Puig de Ponent"

Per tal de desguassar el llac arribaren gent de Caldes i de Cassà travessant el llac amb barca. Sobre el mur de contenció que formava el puig aplanat, alguns veïns, amb teies fumejants, esperaven el senyal per calar foc a la metxa que havia de fer esclatar la barrinada de sacs de pólvora i donar pas al desbordament de la gran quantitat d'aigua estancada.

Per fi arribà l'hora.

El so estrident de la campana de l'antiga església donà el senyal i tot seguit un tro paorós retrunyí per l'espai i féu tremolar la terra; i un núvol de fum embolcallà la plana. Tot quedà fosc, de moment, però un cop esvaïda la negra fumera, hom veié com glops enormes d'aigua s'empenyien per a passar l'obstacle i minaven el mur que els barrava el pas (...)

Al cap de pocs dies una boirina persistent embolcallava tota la vila degut a l'evaporització de la terra molla, i milions de cucs monstruosos d'enormes cent-peus, d'escarbats i miasmes de tota mena rebullien per la plana com un mar pestilent, infectant l'espai.

Les malures feren moltes víctimes i per espai de molts anys foren cèlebre les febres de Llagostera"

Contrastant amb aquesta imatge de Llagostera extreta purament de la imaginació, ens trobem amb una descripció del poble feta setanta-cinc anys abans, el 1868. En aquesta data Fernando Garrido, polític influenciat pel socialisme internacionalista, recorria l'estat per fer publicitat de la República. Entre els seus acompanyants hi havia Elie Reclus, que fa una descripció de les terres per les quals va passant:

"De Caça de la Selva a Llagostera les nostres tartanes corren al galop del seus "rocinantes". El camí és dolent. Amb prou feines se'l distingeix dels camps i de les selves que travessa (...). Els suros, que viuen en els terrenys més estèrils, són el principal recurs de les gents d'aquí, que no són riques però que gaudeixen d'un cert benestar (...)

Als tres o quatre quilòmetres de la població ens vénen a esperar diversos grups de nois que envolten la nostra tartana saltant i cridant d'alegria. Porten bastons que mouen igual com si fossin fusells (...). Caça de la Selva i Llagostera havien estat dos centres carlistes. Els cristians del país foren exterminats, i les dues poblacions, així com la seva comarca, foren passades a sang i foc. Feia d'això trenta anys i ja la immensa majoria de la població era republicana.

El poble havia abandonat les seves ocupacions per rebre'ns. Com una serpentina gegantina, pintada de negre i gris, el seguici discorria pel camí muntanyós, seguint els carrers en zig-zag. Les campanes foren llançades al vol. La mateixa veu de l'església se sumava a l'alegria popular i donava la benvinguda a la democràcia triomfant i a l'home que el bisbe de Barcelona havia excomulgat.

A dalt d'una eminència, sobre les ruïnes d'un castell feudal, s'ha construït una escola, en la porta de la qual estan esperant, per rebre'ns oficialment, l'alcalde, el jutge de Pau, el president de la dissolta Junta Revolucionària i



La visió dels camps inundats per la pluja han ajudat a construir el mite del llac.

totes les personalitats que en la localitat tenen algun relleu, sense oblidar els serenos i vigilants i els guàrdies campestres amb els seus sabres. Han estat col·locats en el trajecte moltes poltrones, cadascuna de les quals porta el nom del notable que ha d'ocupar-la. Les finestres oferien un aspecte magnífic.

Construït en un promontori elevat, Llagostera sembla un roquissam que s'aixequi enmig d'un gran llac.

Terres vermelloses ben conreades. Pollancrees que groguegen entre pins superbs i oliveres tristes. Un sol esplèndid inunda l'espai. I un gran cercle envoltat de muntanyes blaves tanca l'horitzó (...)

Se'ns porta al Casino per prendre un refresc. En el camí veig una casa magnífica i pregunto: "De qui és?" Se m'acosta un individu -el propietari- dient: "És seva, cavaller".

Les parets del Casino es troben adornades amb retrats de Garibaldi, Lincoln, Orsini, i la famosa "Taula Sinòptica dels drets i deures del ciutadà"

(RECLUS, Elie: Impresiones de un viaje por España (Notas de un bloc en país de revolución)", a La Revista Blanca, núm. 221 (1-III-1932)

L'INICI DEL COMERÇ

6

Arribat el segle XIV, Llagostera es despertà com un municipi actiu i dinàmic: la concessió d'un mercat setmanal i una fira anual i l'erecció d'una important baronia el cap de la qual era la vila de Llagostera, confirmaren el municipi com a enclavament de primer ordre.

En l'aspecte econòmic, l'expansió agrícola i per tant els primers passos cap a la comercialització foren propiciats pel redescobriment de les aplicacions de l'energia hidràulica, amb la generalització de dues instal·lacions fonamentals, els molins i les fargues, que units varen propiciar la revolució agrícola medieval. Els boscos de Llagostera fornien de carbó les dues fargues (documentades ja en el segle XII), de les quals sorgien les noves eines agrícoles i tots els aparells necessaris per al bon funcionament dels molins (documentats en el segle X), des de les llantes per a rodes i moles fins als engranatges.

Al llarg del Ridaura queden encara restes d'aquestes construccions –que devien tenir el seu origen en l'època

Pedra sobre altra, un dels termes de Llagostera que el separen de Tossa.



Els topònims

En la concessió que va fer Jaume II del castell i lloc de Llagostera per l'abril del 1324 a Ot de Montcada podem recordar quins eren tots els límits de la vila en el segle XIV en el precís recorregut que fa el rei Jaume:

"Tossa, puig dir Vallariola i Banyador que va fins el puig de Fresa i d'allí al lloc de la Vacata i d'allí a Barriell, a Illa Gramanera i a roca Fertana i a Pedra de Cetir, a Pedra sobre altre, a Folguer de Vaylprahona, al Puig del Orinar, a Pedra Despoya, a pedra de piores inferior, a Rupeu de Galbau, al puig de la Roca Aguilera, al puig de machacuca, al mas de Tallades i a Mata Sabadall, Torrent de la Massariera pel camí inferior del Ridaura, de les geleres, D'aquí al terme de Romanyà i de Llagostera, al puig d'Eiyenet, al riu Verneda, al puig del boch mort, al riu Taxoneres i al camí de Girona".

(Arxiu de la Corona d'Aragó, reg. 225, fol 227-228).

medieval i que esdevenien part inexcusablement lligada a la vida econòmica i al paisatge de la vila, resseguint rius i rieres o canals artificials– per molrar el gra o per premsar les olives. La millora tècnica va fer possible una producció agrícola més enllà del consum del pagès. L'excedent de producció li va permetre començar a comerciar.

Interior d'un dels molins que es troben al costat del Ridaura.



La comercialització d'aquests productes es feia a partir dels mercats setmanals i les fires anuals. El comerç va obrir un traçat d'estrets camins en els boscos per on passaven els carros de mercaderies. Fins l'any 1324 Llagostera no pogué tenir un mercat setmanal propi, pocs mesos després que el castell i el lloc de Llagostera fos donat a Ot de Montcada.

Ot de Montcada, que es casà amb la filla de l'il·lustre Roger de Llúria i fou el padri de bateig del futur Pere el Cerimoniós, fou cunyat també del mateix rei Jaume II. Per aquesta mena de parantesc, Ot de Montcada va poder fruit de la possessió de Llagostera: el rei li donà el senyoriu de Llagostera com a compensació pel dot que s'havia donat a la seva germana Elisenda, la futura muller de Jaume II.

El nou senyor de Llagostera s'introduí en el palau reial i aconseguí tenir una forta influència. Ot de Montcada va aconseguir fàcilment el permís de Jaume II per celebrar ben aviat un mercat setmanal, cada

dimecres, i poc més tard, una fira anual que començava el "vuitè dia abans de les festes de Sant Jaume i Sant Cugat del mes de juliol i que es perllongaria durant quinze dies".

Ot de Montcada aconseguí el que no havien pogut fer els altres senyors: obtenir la possessió de Llagostera sense cap tipus d'imposició, obtenint el ple poder de la jurisdicció civil i criminal en tot el terme, amb el poder de vendre-la, alienar-la...

El que no aconseguí Ot de Montcada fou erigir-se en baró de Llagostera. Aquest títol l'assolí el seu nét, Gastó de Montcada, conseller de l'infant Joan i un dels més importants funcionaris del palau reial.

Fires i mercats

El mercat setmanal ha perdurat fins ara, però amb canvis d'ubicació: de la plaça de la Bomba a la plaça Catalunya i amb canvis de data: fou concedida per celebrar-se el dimecres, en el segle XIX es celebrava el diumenge i actualment es celebra el dijous. Menys sort, però, tingué la fira anual. La fira més important era ramadera i es celebrava al mes d'agost; l'èxit d'aquesta fira feu que se n'organitzessin d'altres com la del 26 de desembre, la del dilluns de Pasqua de Resurrecció i un important mercat el primer dijous de setembre, que es començà a celebrar el 1928, promogut per la Cambra Agrària. Malauradament, cap d'aquestes manifestacions no ha perdurat fins al dia d'avui.

ELS BARONS

7

Llagostera, Cassà, Caldes, Santa Ceclina, Caulers, Franciac, Lloret i Tossa, propietats posseïdes pels Montcada, foren agrupades sota el nom de Baronia en el 1375. A partir d'aquesta data, Llagostera es va convertir en el cap i casal d'un extens territori dominat per un mateix senyor feudal.

La creació de la baronia de Llagostera va comportar llarguissims plets als quals no es va posar fi fins ben entrat el segle XVI: plets entre el baró i la catedral o el monestir de Ripoll per la possessió de

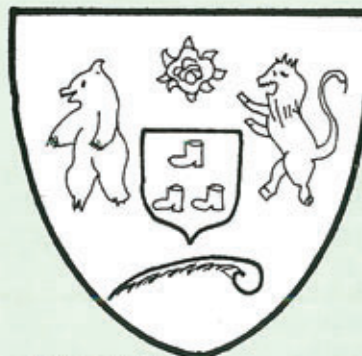
determinades terres de la baronia, plets entre diferents cases nobiliàries (Montcada, Rocabertí, Cruïlles) per la possessió de tota la baronia. La violència i les tensions augmentaren en el transcurs dels segles; les llargues absències dels barons propiciaven que els seus delegats locals no fossin aquelles persones de confiança que s'havien elegit en un principi i així, per exemple, el 1432 el baró ordenà la persecució dels batlles de Llagostera i Cassà perquè havien detingut i empresonat tres persones tot i les seves expressos ordres de no empresonar-les.

No obstant això, el moment més violent fou a mitjan segle XV, quan els remences començaven a alçar la veu i el camp es revoltà. Martí Guerau de Cruïlles, personatge molt influent a la Cort i a la Generalitat, era el baró de Llagostera. La pressió sobre els camperols de la seva jurisdicció es tornà insuportable. Els pagesos de Llagostera es queixaven cada vegada més d'aquests impostos i fins i tot el síndic i procurador de la Universitat de Llagostera, en Guillem Coll, denuncià aquest fet a la corona. Martí Guerau de Cruïlles, tot i ésser un noble influent, es veié obligat a tornar diners als seus propis pagesos.

En els anys cinquanta es reformà una de les entrades al castell.



Martí Guerau estava dolgut, però sabia que el camp català es revolucionava i que els remences agafaven poder i s'enfrontaven als seus senyors, i així ho comunicà a la Diputació del General, en una famosa carta datada a Llagostera el 15 de febrer de 1462, poc temps abans d'esclatar la revolta remença. En esclatar la guerra remença, juntament amb la guerra civil catalana, els interessos pagesos es barregen amb els interessos polítics per a la successió a la corona. Un vertader caos regnà a Catalunya: La Generalitat i el rei són els dos bàndols en lluita i els remences revoltats donen suport a les forces reials. La guerra aplicada a Llagostera encara és més sorprenent: Martí Guerau de Cruïlles al principi estava del costat de la Generalitat, però va passar poc després al bàndol reialista; el seu fill (Pere Galceran de Cruïlles, futur baró de Llagostera) es va mantenir al bàndol de la Generalitat, igual que el castell de Llagostera. Així, ens trobem que Llagostera s'armà per lluitar ferotjament contra el seu propi baró. La primera vegada el baró fugí cap a Calonge, però la segona vegada deixà força malparades les tropes de la Generalitat, comandades per Joan Sarriera, que es trobava a Llagostera.



A l'esquerra, l'escut d'armes dels cavallers de Vidal de Llobatera; a la dreta, el dels cavallers d'Albertí.



Què és una baronia

Es denominava baronia una demarcació feudal que agrupava un conjunt de parròquies, viles i municipis sota les mans d'un mateix home: en aquest cas el baró. El titular de la baronia tenia ple poder sobre els habitants i els béns de la seva jurisdicció, a excepció dels drets inherents a la corona. La seva representació en la baronia era delegada en la seva absència en la figura del procurador general, que si bé en un principi fou la mateixa dona del baró, a partir del segle XVI fou delegat als propietaris de la torre Albertí.

Mentre que les diferents parròquies i universitats de la baronia estaven regides per un batlle, que esdevenia el

representant local del baró, i per un jurat de prohoms (caps de casa que feien la funció dels primitius regidors dels ajuntaments), la baronia estava regida pel baró o procurador general i per un síndic de cada universitat o parròquia (representat de cada lloc). L'organització baronial es completava amb els saigs (agutzils), el viafors (precedent del sometent), el veguer i el notari. El veguer solia ésser l'administrador local de justícia, i des del segle XIV fins al segle XVI ho foren els hereus de la família Vidal de Llobatera, que mercès a aquest càrrec estaven eximits de pagar molts dels impostos feudals. La família Vidal de Llobatera, a més es van convertir en els notaris de la baronia.

LLAC O LLAGOSTA?

Locusta vol dir llagosta; lacus vol dir llac. Aquests dos significats distints han portat al poble una gran animació. Què s'ha de posar a l'escut, un llac o una llagosta?

L'origen del nom dels pobles en alguns casos queden obscurs, i aquest és el cas de Llagostera. Fa més d'un miler d'anys a aquesta zona del Gironès poc poblada i amb unes quantes parròquies, se li imposà un nom, però quin? Locustaria o Lacustaria? El 1910 l'ajuntament creà un nou escut municipal, els estudis fets pel metge del poble arribaren a la conclusió que Llagostera ve de l'arrel "lacus" i l'arxiu de la corona d'Aragó ho reafirmà dient que la referència més antiga que s'havia trobat de Llagostera era del segle XII i apareixia sota la forma de "Lacustaria". Setanta-set anys més tard podem dir amb seguretat que en els documents més antics trobats fins ara (incloent-hi l'arxiu de la corona d'Aragó) sempre s'hi troba el mot de Locustaria, i abans que aparegui citat el mot de Lacustaria el trobem sota d'altres formes, com ara Lagostera o Lagustaria.

Que el nom de Llagostera tingui diferents formes en una mateixa època (Locustaria, Lacustaria, Lagostera, Locustarii, Langostera... són diferents noms per al mateix poble) és relativament fàcil d'explicar. En època medieval els documents eren transcrits una i altra vegada per copistes que desconeixien moltes vegades la realitat que contenien els documents, i aquestes reiteratives còpies facilitaven les equivocacions. Una altra de les causes d'aquests diferents noms és que quan es redactava un document el noble o el pagès explicava al notari allò que ell volia en el contracte i el notari ho redactava; ara bé,

Escuts emprats a Llagostera. D'esquerra a dreta: s. XVIII, s. XIX, s. XX. L'últim és la proposta de nou escut feta per Armand de Fluvià.

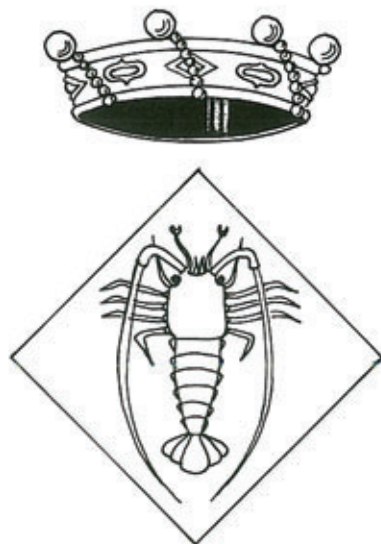


ni el noble ni el senyor no sabien llegir ni escriure, per tant no podien saber si el notari els havia entès bé el nom.

El que sí és cert és que Llagostera en època medieval no era ni un immens llac coronat per una fantàstica castell, ni tampoc un gran niu de llagostes. Si de cas hi devia haver algun aiguamoll que s'assecava a l'estiu –com sembla que ho desmostren les Banyalobes, que en el seu últim tram són artificials– i alguna important plaga de llagostes de camp que en aquells temps assolaven cíclicament les terres catalanes.

La memòria popular, els mites, les llegendes són aspectes a tenir molt en compte; la dessecació del llac, la fantàstica imatge d'un immens castell, són contes que s'han de recordar, de la mateixa manera que tampoc no s'han d'oblidar els escuts que el municipi havia emprat tradicionalment, en els quals figurava una llagosta, però no de camp, sinó de mar.

Ja a partir del segle XVIII l'ajuntament utilitzà en el seu segell una llagosta de mar. Al final del segle XIX, al llindar de la porta del cafè de Can Bassets hi havia un escut amb quatre



barres verticals i una llagosta de mar al mig. La imatge de la llagosta de mar també estava gravada a l'altar major de l'església parroquial, en els domossos de l'ajuntament i en algunes de les cadires dels consellers. L'ajuntament, a mitjan segle XIX, conservà la llagosta en el seu segell, però hi va incorporar un castell. Aquest segell es va utilitzar fins al 1910, època en què es substituï per l'actual.

Els escuts de municipis poden fer o no referència a les seves arrels etimològiques i, com hem vist, a Lagostera és molt difícil d'esbrinar la verdadera arrel etimològica.

Ara la Generalitat ha d'oficialitzar l'escut de Lagostera i l'actual no es pot legitimar per diferents raons que va adduir el conegut heraldista Armand de Fluvià, (heraldista de la Direcció General d'Administració Local de la Generalitat): perquè no és segura que l'etimologia del nom del poble vingui de lacus; perquè no li correspon el senyal reial dels Quatre Països, en haver estat més de sis-cents seixanta anys sota jurisdicció baronial; perquè la corona que hi ha tampoc no és correcta, ja que li

pertocaria la de baró; perquè el nom de Lacustaria tampoc no pot estar dins de l'escut i perquè tant el castell, com la muntanya, com el llac, són molt difícils de representar de la manera que estan simbolitzats actualment.

A Lagostera, li queden tres solucions per tal d'oficialitzar el seu escut:

1.- Adequar l'escut actual a les normes heràldiques, és a dir, donar-li més senzillesa, canviar-li la corona, les quatre barres... però sempre es podrà confondre amb qualsevol altre poble dels nombrosos que hi ha a Catalunya amb un castell sobre un riu i un mar i amb quatre barres catalanes.

2.- Recuperar l'escut que havia utilitzat durant més de dos-cents anys l'ajuntament (tal com aconsella Armand de Fluvià per raó de tradició, d'originalitat i d'utilització) amb la inclusió de la llagosta de mar. D'aquesta manera Lagostera tindria un escut únic a Catalunya, per la qual cosa seria fàcilment recordable, identificable amb el poble, i, a més a més, fàcilment reproduïble.

3.- Fer propostes per crear un escut nou.

PAGESOS I ARTESANS

8



*Interior de
Can Llabí; ja era
una masia pròspera
en el segle XVI.*

26

Els segles XVI i XVII són els d'obscuritat de la història catalana, segons el títol que donà Joaquim Nadal a un dels seus llibres. Segles d'obscuritat pel que fa a la migradesa documental existent, que ens oculta bona part de l'activitat social i econòmica catalana. Llagostera també estaria sotmesa a aquesta obscuritat si no fos perquè a l'ajuntament s'ha conservat un registre de la baronia del segle XVI. En aquest registre se'ns van explicant l'organització del municipi, la forma de vida dels seus vilatans, la submissió dels pagesos a forts impostos i, el bandolerisme que amenaçava la societat encara fortament feudalitzada de l'època.

Llagostera en aquest segle XVI era un població eminentment pagesa, però en el seu nucli urbà una incipient indústria i un augment dels artesans es convertien en l'embrió d'un nou canvi. El pagès extreia de la terra els cereals, dels quals fabricava el seu propi pa, però a la vila el flequer ja començava a fer fornades per alimentar una població artesana. El pastor tenia cura dels ramats dels senyors i propietaris, mentre que els nobles continuaven gravant cada vegada amb més i més impostos el pagès i l'habitant de la vila per enriquir les seves arques i afrontar l'augment de les necessitats de luxe del senyor. Els palafreners s'oferien a

fangar els camps a canvi d'un sou, mentre que els ferrers ja no es dedicaven tan sols a la construcció d'eines per al pagès, sinó a la fabricació d'armes (pedrenyals i arcabussos). Hostals i posades naixien al nucli antic per tal de donar cabuda als forasters que feien parada en el poble. Mentre, els teixidors de lli, de llana i de cànem constituïren la primitiva indústria tèxtil, que arribà fins al segle XIX.

No obstant aquesta activitat econòmica en aquest cada

vegada més complex entramat social, la violència aparegué en tota la seva acritud, i els nobles, al poder, feien d'aquesta violència l'eina de repressió ciutadana.

Als pidolaires se'ls prohibí demanar almoina, sota la pena d'ésser assotats; als grups de gent armada se'ls condemnà a la galera, a d'altres se'ls tancà a la presó... La població, atemorida pels càstigs exemplars, com ara ser

assotats per botxins en llocs especialment destinats a aquests fets, no podia rebre gent estranya a casa seva i estava obligada a denunciar qualsevol persona sospitosa, saltejadors i bandolers. Els bandolers i lladres de camins eren un dels problemes més importants que volia frenar la noblesa, mitjançant batudes per les muntanyes de les rodalies i persecucions per part del viafós (sometent) armat.

La Pujada de Caldes al principi de segle portava cap a un nucli ple de comerços i artesans.



Repressió del bandolerisme

En el febrer del 1584, des de la baronia es va dictar un pregó en què es dictaven certes disposicions per tal de reprimir el bandolerisme en aquestes contrades. Aquest pregó, transcrit per Joaquim Arbussé, deia així:

”Ara hoiais tóthom generalment, que ens notifiquen i fan asaber de part del Ille. Sr. Pere Albertí, doncell, en lo terme del castell de Llagostera domiciliat, governador i general procurador de la vila i terme de Caldes de Malavella y de tota la Baronia de Llagostera, per lo noble Sr. D. Dalmau de Rocabertí y Tagament y per la Ill. Sra. Isabel de Prunera i Vilarix, señors comunent i per individus de aquellas, que si en lo terme de la present vila de Caldes o en tota la Baronia de Llagostera, seran vistos alguns fascinerosos homens, com son inculpatos de mort, robatoris o trencadors de camins, o gascons, o altres qualsevols francesos, armats de ballestes, arcabussos, i altres armes ofensives i defensives, aian de posar so de viafos contra los tals, y los que oiran dit so, aian de seguir aquells, amb les millors armes que tinguen i pendre los tals, si possible sera y si los dits tals recusaran en exir al dit so de viafos, que sian punits y castigats com se trovara faedor de justissia”.

CAMPS I BOSCOS

9

28

En el segle XVIII s'era de ple en una societat on encara eren presents pestes i crisis cícliques d'alimentació, on encara persistien les restes d'antics vincles feudals i on una tímida industrialització que començava a albirar-se transformarà a poc a poc la imatge de pobles i ciutats.

En aquest segle els pagesos de Llagostera encara pagaven els seus impostos en espècie als propietaris: vertader recordatori dels temps feudals. I n'hi havia que pagaven uns impostos que no tan sols recordaven els temps feudals, sinó que eren exactament pagaments feudals, com és el

El suro del Puig, un vell símbol de Llagostera.

cas d'un pagès de Llagostera que havia de pagar a l'abat de Sant Feliu de Guíxols setze sous per Nadal i dos sous per la reducció dels mals usos; mitja quartera de "forment bo i rebedor" per sant Pere i sant Feliu, set parells d'ous per sant Miquel, tres "gallinas bonas" per la festa de Nadal... Aquests pagaments arcaics en el segle XVIII ja estaven en desús en molts indrets, però a les zones rurals era on costava més suprimir-los. Encara avui hi ha gent del poble que recorda els pagaments en espècie que havien de fer els homes als antics propietaris en concepte de censos. En general, però, tots aquests pagaments es varen convertir ja en pagaments en diners en el 1733. Aquest any els propietaris que rebien més diners de la població de Llagostera eren el seu baró, el Marquès d'Aytona, en Joan Pallissé, el prevere Anton Albertí, en Jaume Vidal i en Josep Companyó.

La Llagostera setcentista tot just havia trencat tímidament les muralles medievals i en els seus escassos carrers i a les seves rodalies, s'hi trobaven



els serveis indispensables de qualsevol municipi, com una escrivania i una carnisseria que eren propietat del Marquès d'Aytona, un molí de farina propi de Pere Tarre i Nadal, una fleca, una botiga i un hostal i taverna.

Si diferent era la seva imatge urbana, ben diferent de l'actual era també el seu entorn forestal, on els roures i brucs eren els protagonistes, seguits de les alzines, les alzines sureres, els arboços, les mòdegues i els noguers. Aquesta imatge no era pas una imatge estàtica, sinó un quadre dinàmic, canviant i emmotllable a les necessitats de l'home i la seva època. Així, igual com l'home del segle XX va començar a incorporar en els boscos gironins un arbre foraster, el pi, l'home



La restauració de Can Llambí no ha ocultat la solemnitat del Casal.

setcentista també canvià el seu entorn per adequar-lo a les seves noves necessitats, i així començaren a sorgir grans extensions de boscos d'alzines sureres.

Un altre dels elements que han canviat a Llagostera és el de la ramaderia: en el segle XVIII el nombre de bestiar més important era el de moltons i ovelles, amb 1.462 caps, seguits del bestiar porquí i el boví, i més lluny el d'ases (228 caps) i cabres.

Però no totes les imatges canvien: els camps de conreu continuaven restant sembrats preferentment de farratges i cereals (els conreus més freqüents eren el blat mestall, llegums, farratges, sègol, ordi, faves i llegums), complementats per nombroses però petites peces d'horta i d'arbres fruiters. Ara bé, en la imatge del camp en el segle XVIII ens trobem amb dos elements gairebé desapareguts avui en dia: les oliveres i les vinyes (que s'estengueren fins a l'arribada de la fil·loxera, al final del segle XIX).

La pagesia, avui

El terme municipal de Llagostera té una important riquesa forestal: de les més de 7.000 Ha. agràries censades, més del cinquanta per cent estan destinades a l'explotació forestal. Segueixen en importància els conreus de farratges amb un 23% i el de cereals amb un 15%; la resta és ocupada per petites explotacions d'horta, de fruiters i d'hortalisses.

A Llagostera hi ha unes 160 explotacions agràries, que solen ésser de reduïdes dimensions i en règim de propietat. Tan sols una dotzena d'explotacions passen de les 100 Ha. i trobem gairebé la mateixa quantitat que no arriba a les 5 Ha.

Cereals i farratges han estat des de sempre els conreus més tradicionals de Llagostera, i el sector que ha esdevingut més dinàmic i ha sofert una més important evolució ha estat el de la ramaderia:

	1978 ⁽¹⁾	1986 ⁽²⁾
Vaques	2.727	1.578
Vedells	2.503	2.461
Porcs	2.503	6.983
Truges		772
Xais	250	224
Xaies		362
Aus	9.500	2.135
Conills	2.000	2.000
Conilles		652

(1) El Gironès, aproximació a l'estructura socio-econòmica. Caixa de Catalunya, 1981, pàg. 153.

(2) Cambra agrària de Llagostera.

L'OCUPACIÓ FRANCESA

10

30

Encara no s'havia acabat la primera dècada del segle XIX quan la invasió napoleònica somogué tota la societat catalana; l'economia restà totalment col·lapsada (fàbriques tancades, conreus abandonats...), i mancaren braços joves i forts, a causa del percentatge molt elevat de morts de guerra, de malalts, de fugitius...

Girona s'aixecà contra l'invasor, el port de Sant Feliu de Guíxols es convertí en un puntal contra el gavatxo, mentre que Llagostera –annexionada al Departament del Ter, segons la divisió que féu l'Imperi francès del territori català– va fer, com sempre al

llarg de la seva història, de terra de pas i de parada de tots els exèrcits; una parada que portà la ruïna i el desgavell econòmic a tot el poble.

A les acaballes de la guerra, el sis de febrer del 1814, els francesos envairen el poble i l'ocuparen per espai de més d'un mes. El primer efecte de la invasió va ser la no constitució de l'ajuntament que havia estat elegit el mateix dia de la invasió, ja que molts dels seus representants es trobaven presos a Palamós, igual que d'altres homes que no havien pagat les contribucions exorbitants que demanaven els francesos.

Pel mes de maig, els francesos abandonaren les últimes places que tenien en terres catalanes i, units a l'alegria en el poble pel foragitament de les tropes invasores, trobem els maldecaps que hi havia per la constitució encara del nou ajuntament.

Amb la marxa dels francesos, es publicà una Reial Ordre per la qual els ajuntaments havien d'ésser els mateixos que hi havia abans de la Guerra del Francès, però això no podia ser a Llagostera, ja que la meitat dels membres del consistori l'any 1808 havien mort (no se sap si tots a causa de la guerra) o havien marxat.

Malgrat aquests problemes, Llagostera celebrà la marxa de l'Invasor i l'arribada de "El Desitjat" (en Ferran VII), amb la proclamació de la Constitució Monàrquica.

La commemoració es convertí en una de les diades més celebrades a Llagostera. Aquell dia, el 27 de març de 1814, la major part del poble es congregà a la plaça del castell aclamant el rei i disparant trets per manifestar la seva alegria.

Mentre, al davant de tot el públic, amb gran solemnitat, les autoritats locals, envoltant un quadre del monarca "puesto con mucho adorno", varen procedir a llegir la Constitució monàrquica.

Malgrat el sobrenom d'El Desitjat, la monarquia de Ferran VII fou una de les més desastroses que li ha tocat viure a tot l'Estat. Mort Ferran VII el 1833, el país no s'arranjà, i l'encetament de la Primera Guerra Carlina i les insurreccions populars agreujaren el problema.

Llagostera, mentrestant, s'anà refent a poc a poc: abans d'arribar al migdia del segle XIX, el poble continuava essent un típic poble de pagès, amb un gran nombre de població escampada per la plana i amb una indústria



La Plaça del castell fou protagonista muda de guerres i homenatges.

florent que feia estendre el poble des del puig cap a la plana.

En aquesta època, Llagostera tenia 400 cases en tot el seu terme municipal, i el nucli urbà creixia cap al sud, donant l'esquena al seu barri antic, presidit per l'església parroquial, el cementiri i la presó.

Ruïna i misèria

L'Ajuntament de Llagostera envià pels voltants de 1813 una carta (no se sap qui era el destinatari) on es descriu la greu situació en què es troba el poble per culpa de la invasió francesa:

"Exmo señor:

El Ayuntamiento Constitucional del pueblo de Llagostera, corregimiento de Gerona (Felip V va dividir Catalunya en corregiments) con la debida veneración expone a V. Ex.:

Que los exorbitantes gastos ocasionados por el enemigo en este Pueblo motiban, no poder así la promptitud que exigen las circunstancias las raciones de

Pan y etapa, a los prisioneros (?) que pasan todos los días por orden de V. Ex. en esta villa. De otra parte los Bagajes Alojamientos y demás tropeles en esta villa son diarios, que no pueden soportarse atendiendo la miseria que nos ha dejado el enemigo faltos de ropas y animales.

Por tanto (?) suplican a V. EX. se digne mandar a otro de los pueblos vecinos, contribuyan a ayudar a este, con intereses y bagajes, a fin de que queden los Prisioneros más bien servidos, y este Pueblo no sufra lo que no es posible poder cumplir, amb la promptitud que exigen las circunstancias".

(Arxiu Municipal de Llagostera. Llibre de Recessions 1813-1814).

OFICIS QUE MOREN

11

32

L'expansió demogràfica del segle XIX va provocar una proliferació i una multiplicació dels oficis artesanals; oficis que avui s'han perdut del tot, o quasi.

Però abans de parlar d'aquells artesans quotidians, parlem d'aquelles indústries instal·lades a Llagostera abans del 1936, indústries com la farinera a vapor propietat de Jaume Roure, que poc després es convertí en una pròspera fàbrica d'agulles; la farinera moguda ja per la moderna electricitat propietat de la família d'origen italià Finazzi; la fàbrica d'aigües carbòniques; la indústria de sabó, lleixiu i detergents; o d'altres indústries com ara una fàbrica

de llana de suro per a omplir edredons, matalassos i coixins de la casa Ferrer Boada, o el taller de rellotges instal·lat per un estranger al passeig de Pompeu Fabra.

Sant Llorenç en aquella època s'havia convertit en una terra de rajolers: cinc forns de rajoleria (el forn de Can Xicó, de can Tomàs Feixinaire...) fabricaven els rajols un a un, modelant, assecant i picant la terra. Mentre a la rodalia rajolers, bosquerols, pastors i pagesos continuaven les seves tasques tradicionals, a la vila els esclopeters, ferrers, teixidors, serrallers i espardenyers anaven estenent-se per tots els carrers.



La Plaça de Catalunya en un dia de mercat de principi de segle. També es pot veure la fàbrica de molins de vent de l'Àngel Canet.

De serrallers o manyans, n'hi havia tres de molt coneguts: el taller de Can Pau Jacop (feia els motors d'explosió Jacop), al carrer de Sant Pere; el de Can Josep Recolons, al de Concepció, i el de l'Àngel Canet, a la plaça de Catalunya.

Els ferrers, a més de construir eines, ferraven cavalls i mules, evidentment, en aquells principis de segle en què tot el poble n'estava ple. En Rigau, al carrer de Barcelona, l'Eloi, al de Girona, i en Narcís, al carrer de Camprodon, eren els ferrers més sol·licitats. Sota el nom de llauers, trobem els

precedents dels lampistes moderns. Tres també eren els més populars: en Quildo Peroler, al barri antic, en Tarrés i en Pey.

Acabaven de completar el món artesanal els basters, que adobaven cuirs, collars i selles de cavalls; els sabaters, com en Ramon Sabater, en Guitart, en Maurici, el Vermell...; els esclopeters, com en Tenoca, del carrer de Girona; els espartenyers, com en Jaume de la plaça de Baix, o en Badó; els cistellers, com el del carrer de l'Horta o en Llobet de la plaça del Gra; els carreters, com en Pere Costa o en Pere Carreter; i, finalment, els constructors de bocois, per a tot tipus d'articles, des dels productes químics fins a la pesca salada, passant pel vi.

Conjunt de peces que es fabricaven a les rajoleries de Sant Llorenç: rajoles, teules, cabirons, tobos, pericó de regar, revoltons de porta...



Molins de vent

A partir de mitjan segle XIX, la imatge dels camps de Llagostera començaren a canviar, solcant-se de molins de vent, fins a un total de 37, que permetien pouar l'aigua per regar els camps amb molta més facilitat. A la plaça Catalunya, l'Angel Canet es va dedicar a la fabricació d'aquests molins des de l'any 1900 al 1936:

"De molt jove va treure el primer premi entre tots els aprenents de l'ofici de Llagostera i rodalies. Aquest premi no era en diners, sinó que li permetia d'anar a l'escola d'Oficis de Barcelona. El premi li concediren per la construcció en miniatura d'un molí de vent.

Se li atribueixen una dotzena i mitja de molins fabricats. Les seves característiques eren:

Molí de 24 pales. El rodet solia tenir 2 metres diàmetre. La

Els molins de vent eren una imatge típica de Llagostera fins fa ben pocs anys. A la foto, un molí a prop de la passera d'en Gotarra.

pala de la cua li feia governall o de timó. Tots els elements que voltaven anaven ja sobre coixinets. En Canet també va construir motors d'explosió (alguns dels quals encara funcionen en el poble), eines per a treballar el suro i (...) fins i tot va arribar a idear un sistema de bombes i elements per rescatar submarins enfonsats. Això va ésser presentat als militars de la seva època, que varen trobar interessant el sistema, però els esdeveniments de la nostra Guerra Civil van fer impossible de tirar endavant l'invent".

(Tió i Rotllant, Jordi, "Molins de vent a les comarques gironines", Col·legi Oficial de perits i enginyers tècnics industrials de Girona i Escola Universitària Politècnica de Girona, 1984, pàg. 27).

FEDERALISME I CARLISME

12

Les Guilleries han estat terra de carlins, l'Empordà terra de federals; Llagostera, molt més propera al caràcter empordanès, i com a bon integrant del partit de la Bisbal en aquella època, aconseguí tenir una important força federal que era pròpia de les viles sureres més modernes i obertes.

A mitjan segle XIX, a les parets d'un Casino hi havia penjats els retrats de Lincoln, Orsini i Garibaldi i la Taula dels drets i deures del ciutadà. A la vila s'havia establert un centre federal i per a la formació d'una Assembla Federal de Joventuts a Girona, fou cridat un delegat de Llagostera.

Després de la revolució de setembre de 1868, que va portar la reina Isabel II a l'exili, foren convocades noves eleccions municipals per tal de formar les juntes revolucionàries. Al districte electoral de Llagostera, els federalistes sortiren guanyadors.

Atès aquest context general de la vila, no és estrany que Llagostera s'afegís a l'aventura del ganxó Pere Caimó i col·laborés en la proclamació de la República per primera vegada, el 1869.

Pere Caimó, el cabdill dels federals empordanesos i diputat del govern central, el dia tres d'octubre de 1869 recollí armes i diners i es dirigí cap a la Bisbal amb 3.000 homes procedents de Llagostera, Sant Feliu de Guíxols, Castell d'Aro, Palamós, Calonge, Cassà, Vall-llobrega, Pals, Palafrugell, Torrella de Montgrí... l'endemà mateix proclamà la República a la Bisbal, i ben aviat arribaren les tropes governamentals, que assetjaren la Bisbal i les tropes federals durant quatre dies, fins al 9 d'octubre. Aquest setge es va saldar amb tres morts per part dels federals i amb l'empresonament de Pere Caimó. Dels tres morts, dues baixes pertanyien a les tropes arribades de Llagostera.

Els arbres han desaparegut totalment de les carreteres que envolten Llagostera.

34



V. Fargnoli.

Can Vidal de Llobatera. Un dels membres de la família fou un important capitost carlí.

La desfeta de l'aixecament federalista no posà fi a les tensions ni a les insurreccions populars, que no varen poder deturar ni el General Prim, ni Amadeu de Savoia, ni la Primera República. La revolució més greu de totes fou la tercera guerra carlina,



Una dona en l'aventura federalista

Entre la tropa de federals de Llagostera que anaren amb en Pere Caimó cap a la Bisbal hi havia també una noia de la qual tenim coneixement gràcies a l'autobiografia de Pere Caimó. El cabdill dels federals empordanesos descrivia així aquella noia:

”Amb els republicans de Llagostera va venir una noia de dita població, plena de gràcia i de joventut, ja que no havia complert encara els divuit anys, anomenada Isabel Vilà, jove virtuosa i fervent republicana, que des de molt de temps es venia ocupant de proveir-se de fils, vendatges i tot el necessari pel guariment dels ferits en el camp de batalla”.

(Fa, Esteve: Llagosterencs al foc de la Bisbal, Butlletí de Llagostera, especial Festa Major, 1984, pp. 54-55).

que s'allargà durant quatre anys: del 1872 al 1876. De la violència d'aquesta guerra, en cal destacar els atacs carlins a poblacions com Ripoll, Puigcerdà i Tortellà, i el llarg bloqueig a què fou sotmesa Llagostera.

Tot just encetada la guerra a Llagostera, ja hi hagué una columna carlina, comandada per Rafael Codina Primo i, més tard, el comandant Savall s'aturà al castell de Llagostera demanant enèrgicament que els fossin pagats els impostos de guerra abans de vint-i-quatre hores. Malgrat que Llagostera no era considerada vila carlina, un dels descendents de la

poderosa casa de Vidal de Llobatera, que arribà a diputat a Corts pel partit judicial de Torroella de Montgrí, es convertí en el secretari d'ordres i en la mà dreta del capitost Savalls.

La proclamació de la Primera República no pogué afrontar la guerra carlina, i el seu poder s'exhaurí abans no acabà la contesa. Els intents tímids del govern republicà enfront dels carlins passaren per la compra per part de la Diputació de Girona de 1.800 armes, de les quals 75 estaven destinades a Llagostera; el mateix nombre d'armes que arribaren a la Bisbal, i gairebé una tercera part que les d'Olot.

L'HOSPITAL MUNICIPAL

13

36

L'hospital de Llagostera té més de dos-cents anys d'existència. L'antic hospital es trobava instal·lat a la cantonada del carrer de Sant Antoni i el carrer de Sant Pere, i el 1789 Josep Baulida comprà la finca, que estava destinada a convertir-se en l'hospital de "pobres y enfermos de Llagostera".

La polèmica sobre si l'hospital respon a una fundació privada o si és una entitat municipal es va convertir en els primers anys de la dècada dels vuitanta en una assignatura pendent per l'alcaldia. Finalment, l'any 1981, la Direcció General d'Administració Local del Departament de Governació de

la Generalitat de Catalunya, estudiats els informes realitzats per Jaume Vilanova, el secretari de l'ajuntament, Gervasio González, i els lletrats Enric Ametller, J. Pintó i Lluís L. de Longoria, va dictaminar que l'hospital era municipal, ja que dels informes es desprenia que no havia existit mai una fundació: Josep Baulida no va fer cap fundació, i Fonalleras, el seu hereu de confiança, tampoc no en va fer cap, sinó que va anar designant administradors d'aquell patrimoni entre els seus propis hereus.

En vista del dictamen, la junta de l'hospital, que pretenia ésser independent de l'ajuntament, considerant que l'hospital pertanyia a una fundació privada, va dimitir.

Si volem reconstruir la història de l'hospital, ens trobem amb tota una sèrie de documents dispersos que ens van donant petites pinzellades de les instal·lacions i del seu servei. L'hospital municipal ja era considerat bé públic l'any 1805. Trenta anys després de la mort de Josep Baulida, l'alcalde i els regidors signaren el reglament de funcionament

de l'hospital i, a partir del 1852 consideraren l'hospital com un bé municipal. L'ajuntament, com a tal propietari, volia que se li rendissin els comptes, i nomenà ell mateix els administradors, contractà el personal... abans d'això, en el 1846, Fonalleras s'intitulà ell mateix hereu de confiança de Baulida i digué que aquest abans de la seva mort li havia confiat la creació d'una fundació i que, a causa de les "circumstàncies polítiques", no l'havia pogut fer realitat (ni sembla que ho va fer mai).

L'hospital es regia per un administrador i per persones que tenien cura dels malalts fins al final del segle passat, en què se'n feren càrrec les

*L'hospital municipal,
una entitat amb
molts segles
d'història.*





Un homenatge a la vellesa de temps enrera.

germanes de Sant Josep. L'any 1860 les almoines per l'hospital començaren a minvar i s'introduí una crisi en el si de l'hospital, agreujada pel canvi de reglament, que disposava que tot malalt es podia quedar a l'hospital fins al seu total restabliment, mentre que en l'anterior reglament els malalts només podien restar a les dependències hospitalàries un total de tres dies, passats els quals eren traslladats a d'altres hospitals.

Des del final del segle passat fins ara les Germanes de Sant Josep se n'han fet càrrec, però d'hospital de malalts que era, l'establiment ha passat a convertir-se en un hospital per a vells desamparats o que no poden ésser atesos per les seves famílies.

Tractaments mèdics

Els dos metges de Llagostera es rellevaven per visitar els malalts de l'hospital. Un d'aquests metges, l'any 1857, es queixà a l'ajuntament d'algunes de les seves resolucions. En aquesta carta podem observar els tractaments mèdics d'aquell temps, que més que res es basaven en alimentar bé els malalts. L'original és en castellà.

"Havent-se presentat en el dia d'avui una malalta en aquest hospital amb una afecció pulmonar crònica, i coneixent que era sumament necessari per a la seva curació posar-li des del primer moment l'ús de llet, se li ha prescrit en la visita d'aquesta tarda (...)

Em cal donar coneixement a I. V. amb la present d'aquesta meva indicació, en atenció que

el sis de març últim vaig rebre, amb escàndol de la facultat i en perjudici de la humanitat dolent, un ofici de l'ex-alcalde Vilallonga pel qual no només se'm prohibia prescriure llet als malalts d'aquest pietós establiment, sinó que també se m'anul·lava la que havia indicat un o dos dies abans al malalt Francesc Barrabé, que llavors es trobava en aquest asil de beneficència.

El que comunica a V. a fi que es digni a prendre les providències oportunes per tal que els Professors d'aquest Establiment puguin prescriure lliurement i desembarassada tot allò que jutgin convenient als malalts, i se serveixi al mateix temps revocar l'estranyar resolució del mencionat ex-alcalde (...)"

(Arxiu Municipal de Llagostera, Carpeta documentació antiga de l'Hospital)

SANT AMPELI DE PANEDES

L'extensa superfície del terme de Llagostera, bona part del qual està destinat a terra de conreu, ha fet esquarterar la terra en diferents veïnats independents i ben diferenciats regits per un alcalde propi des del final del segle passat. Cada veïnat té la seva pròpia història, les seves pròpies llegendes i fins i tot algun les seves pròpies parròquies. La parròquia és el centre de la vida religiosa a la vila i les capelles el centre de la vida dels veïnats, com la capella de Sant Llorenç o la parròquia de Sant Ampeli de Panedes (documentada des del 1333).

Els pagesos del veïnat de Panedes desitgen saber la història del seu patró, i, el 1820, són els patrocinadors d'un llibre: "Vida, virtut i miracles de Sant Ampeli, Anacoreta i confessor". L'autor del llibre és un capellà, del qual no sabem el nom, i diu en el pròleg que ha escrit el llibre "satisfent ab això á la devoció e instancias dels Pagesos de Panedas, Sufraganea de la parroquia de Llagostera en eix Bisbat de Gerona, que tenen á dit Sant Patró y titular de la sua Iglesia, y viuen sumament desitjosos de saber y publicar los admirables heroismes de la sua virtud, y santedar per promoure lo culto y devoció que se mereix; y singularment en nostres temps en que per una depravada corrupció de costums, que s'ha fet quasi universal con en l'època de Noé, no hi ha quasi vestigi de la santedat propia de Christianisme, el pas que se mira combatuda, y ridiculitzada, ó quantmenos es tinguda inaccessible entre mots, que apreciant-se del nom de Cehristià, volen viurer á la guisa de las suas passions y apetits".

Després de tot aquest pròleg comença a descriure la vida les virtuts i els miracles de Sant Ampeli i els seus goigs, dels quals transcrivim algunes estrofes:

Per fugir lluny de tot vici
En lo Désert que habia tau,



Ermita de Sant Ampeli de Panedes i portada del llibre que varen fer imprimir els mateixos pagesos del veïnat.



Per los Monjos treballau
de Ferrer en vostre Ofici: (...)

Fet una Dona vistosa
lo Dimoni vol tentarvos,
Ab lo pretext de portarvos
A treballar certa cosa: (...)

Un ferro fet una flama;
Tiraulo, y desfeu la trama
Del que ja confús se veu.
En avant, com si fret fos,
Tocáu ferro abrasador (...)

De Panédas lo Veïnát,
Del terme de Llagostera,
Que per Patró vos venéra,
De Vos sempre ha esperát
En tot sos mals lo socórs,
De vostre amparo, y favor.

(Vida, virtuts y miracles de Sant Ampeli, Impremta Vicens Oliva, Girona, 1820)



Una de les propietats de la família Albertí fou escenari d'un curiós miracle.

LA VERGE DEL CARME

El 1714 es posà fi a la guerra de Successió i Felip V es convertí en el nou monarca espanyol. No obstant això, la resistència catalana envers els francesos encara continuà fins anys més tard i s'organitzaren guerrilles que lluitaren contra el nou poder afrancesat. Llagostera fou escenari d'un miracle de la Verge del Carme i a través de la seva descripció coneixem aquest moviment de resistència. La transcrivim, adaptant-la del català antic:

"8 de maig de 1719. Trobant-se en el castell de Llagostera, bisbat de Girona, tres companyies de Fusellers de muntanya amb els seus capitans, i tenint a la presó de Llagostera quatre soldats espanyols a fi de canviar-los amb alguns d'aquells Fusellers que els francesos tenien presos a Girona.

Foren tan infidels a la paraula els Francesos que a Girona penjaren a aquells Fusellers presos. Quan varen saber els altres Fusellers que vivien a Llagostera aquesta notícia, varen anar a la presó amb una idea fixa, i sense esperar als

Capitans, que estaven absents, varen obrir les reixes de la presó, varen agafar aquells quatre soldats Espanyols i després els penjaren. Sabut això pels Francesos que estaven a Girona, varen venir a Llagostera una partida de Cavalleria i una d'Infanteria i varen agafar setze Fusellers i varen detenir vuit presos per portar-los a Girona i vuit més els varen portar immediatament a un camp de l'heretat del Noble Cavaller Albertí per a escopetejar-los.

Varen acompanyar-los al Suplici el R. N. Pasapera, Sagristà de la vila de Llagostera; i en R. Joan Mandó, Prevere. Arribats al lloc assenyalat, lligats de dos en dos, i amb els ulls tapats, els varen tirar moltes escopetades. En moriren set, però l'altre, anomenat Nicolau, de nació italiana, el qual sempre estava implorant el patrocini de la Mare de Déu del Carme, no va rebre cap dany, i com que estava lligat amb l'altre va caure a terra com la resta. La sang dels seus companys morts l'ofegava i per això es va moure una mica.

Veient això els Francesos, varen tornar allí, i amb gran fúria varen descarregar sobre ell moltes escopetades, amb les quals havent-li llevat un ull i havent-li fet moltes ferides, i pensant els enemics que ja era mort, el varen deixar.

Al cap de poc temps se li va acostar en Pere Lluís Masaber, d'aquella heretat, que li digué que no es mogué fins que l'avisés. Varen marxar els francesos, i tornà allí Pere Lluís, i havent-lo deslligat, es va aixecar de pressa donant les gràcies a la Verge del SS. del Carme per aquell benefici tan gran que havia rebut. Consta de l'acte, que aquest succés va passar en la vila de Llagostera. Va viure el dit Nicolau molts anys, i anava pel món portant a sobre el dit cas pintat en una tauleta en memòria del benefici que li havia fet la Mare de Déu del Carme".

(Llibre dels Miracles de Ntra. Senyora del Carme, Miracle XIX, imprès per Narcís Oliva, estamper i llibreter).

MONGES I CAPELLANS

14

40

El 24 d'octubre de 1813 nasqué a Llagostera Maria Gay i Tibau, la futura fundadora de les religioses de Sant Josep; l'any 1882 s'inaugurà l'escola de nenes de les Carmelites, i l'any 1900 arribaren les religioses de Sant Josep per fer-se càrrec de l'hospital municipal i de les visites als malalts a domicili.

Contrastant amb la tasca de les Germanes, una tasca molt reclosa i tancada, dirigida estrictament a l'educació i l'ensenyament moral femení i a la beneficència, hi havia la tasca pública i polifacètica dels sacerdots. El sacerdot, amb els seus sermons, penetrava a totes les llars, era el confessor

La parròquia

Sant Fèlix, patró de Llagostera, ja tenia la seva pròpia parròquia en el segle IX. Malgrat la seva constància documental són escasses les restes que es poden trobar d'aquest primitiu temple a l'església actual i només poden ésser reconegudes per vertaders experts en la matèria.

El sant patró, que segons la llegenda va passar per Llagostera camí del seu martiri a Sant Feliu de Guíxols, ha vist modificada la seva casa mil i una vegades. Del seu antic altar, dedicat a Sant Julià, realitzat pel pintor basc Martí Joan a les acaballes del segle XV, no en queda cap resta. Tampoc no en queda cap de l'antic altar barroc, que fou destruït durant la guerra civil.

Actualment l'església de Sant Fèlix està conformada per una nau gòtica amb capelles laterals i una façana barroca, amb un altar major construït en la dècada dels anys 50 inspirat en



En els primers dies de la Guerra Civil fou destruït aquest altar barroc de l'interior de l'església de Sant Fèlix.

el barroc i per uns murals també pintats al final dels anys cinquanta per l'artista barceloní Pere Falcó i Golondrina.

d'homes i dones, l'últim protector de l'home davant de la mort, un dels protagonistes de múltiples manifestacions festives... que anaven marcant el pas de l'any: la benedicció dels animals que portaven els pagesos fins a la vila per sant Antoni; la representació del martiri de Jesucrist, per Setmana Santa; l'estrena dels vestits, per Rams; l'arribada de la festa major, per sant Fèlix;

les immenses catifes de flors, per la diada de Corpus; les celebracions de sant Joan, sant Pere, sant Jaume, el Nadal, el salpàs... fins i tot manifestacions tan naturals com el naixement, el matrimoni, la mort... estaven, i estan encara, embolcallades del fat religiós.

A poc a poc, entre resos i festes, arribà el desembre de

l'any 1935, i amb ell la Santa Missió. El bisbe Josep Cartaña n'és un dels protagonistes d'excepció, i gràcies a la seva arribada, els llagosterencs pogueren gaudir de "50 dies d'indulgència" per cada acte de la Santa Missió.

Amb l'arribada de la Santa Missió, vingueren a Llagostera els missioners del Puríssim Cor de Maria: Pau Artigues, Francesc Segú i Lluís Soler. Feia un any que l'Ajuntament Republicà havia estat substituït, arran dels fets d'octubre del 1934, i aquell Nadal els llagosterencs el van viure amb processons i misses cada dia, sentint constantment el cant del rosari i veient com des de l'església s'organitzaven conferències culturals en locals separats: uns per als homes i els altres per a les dones.



La festivitat de la Puríssima era celebrada amb una grandiosa processó. Fotografia de l'any 1928.

El casal

La creació del Casal Parroquial en els inicis de la dècada dels setanta del nostre segle va omplir un buit palès: les vacances de la mainada. Era una necessitat que va pal·liar la parròquia de Llagostera. Els primers anys d'activitat del casal consistí en determinades excursions i berenades durant l'estiu. Poc després començà a construir-se un edifici i es

convertí en la seu de gairebé tota la mainada del poble durant l'estiu.

Les condicions de l'edifici del Casal són molt precàries, però malgrat això, el Casal Parroquial ha passat d'ésser un lloc d'esplai per a la mainada durant l'estiu, a convertir-se en el gran centre infantil del poble, organitzant sessions de teatre, cinema i festivals durant tots els diumenges de l'any.

JAUME ROURA, UN CACIC

15



HERALDO DE GERONA

Periódico de avisos y noticias

Propietario: Don Jaime Roura y Prats.

Año XXXIII | Viernes, 7 de Septiembre de 1902 | Núm. 1274

BOG, CABO Y MALO

En el presente, que es una época de...
 En el presente, que es una época de...
 En el presente, que es una época de...

EL GRAN PODER

El poder es un concepto...
 El poder es un concepto...
 El poder es un concepto...

LA BAZA DEL MARCO

La baza del marco...
 La baza del marco...
 La baza del marco...

Pocs han estat els homes del poble tan summament criticats i a-hora tan desconeguts per les generacions més joves com en Jaume Roura i Prats. "El cacic del poble", "l'home que exercí un domini *caciquil* des del 1898 al 1905", són dos epítets que hem vist escrits mil i una vegades, sense una ratlla més del personatge. *La Selva*, el seu contemporani *Chantecler* i més tard *Renovació*, tres dels periòdics locals que es publicaven en vida de Jaume Roura i Prats, manifesten un odi visceral envers aquest home, sense que veiem una correspondència clara entre el personatge i la seva època. Jaume Roura s'enriquí enormement en el període que

va del 1888 al 1903, i passà d'estar en els últims llocs en la llista dels màxims contribuents del municipi de Lagostera a estar present en els primers llocs. Políticament, estava afiliat a un dels partits governamentals de torn en la monarquia d'Alfons XII; va convertir-se en propietari d'un periòdic gironí i va desenvolupar diferents càrrecs polítics de gran importància sota el mecenatge d'un ministre, Joaquín López Puigcerver... Si afegim aquests trets al fet que fins i tot els alcaldes de Lagostera portaven a la seva llar cistells d'ous i aviram, haurem fet una primera i petita aproximació a

la figura del cacic. Aprofundir més, però, en aquest domini de cacic és una tasca difícil i no estudiada. Els periòdics contemporanis l'inculpen de malversació de fons públics, de mala administració de l'ajuntament, de provocar l'endeutament del municipi, de manipular les eleccions, de cobrar impostos extraordinaris sense cap fonament, d'anular l'ensenyament gratuït de les escoles oficials... excessos que devia exercir gràcies als seus càrrecs (alcalde, president de la Diputació, diputat a Corts, governador de diferents províncies, senador del Regne) i gràcies al suport que li

Fotografia de Jaume Roure de principi d'aquest segle i el periòdic de la seva propietat.

Acusat de malversació

Els diferents periòdics locals mostraven un gran odi envers l'anomenat "cacic" del poble.

El periòdic "la Selva" mitjançant una sèrie de preguntes l'acusà directament de diferents fets.

"1.^a Quien se metió en el bolsillo las 5.000 ptas. destinadas a comprar la casa n.º 3 de la plaza del Mercado?— 2.^a ¿De aquellas 12.000 ptas. destinadas para comprar la casa de la plaza de la Constitución conocida por Can Pelit que se han hecho?— 3.^a Esplique el preguntado la redención de un censo que gravitaba sobre aquella casa derruida de la calle de Santa Ana.— 4.^a Diga el motivo de haber aumentado en 600 ptas. el canón anual para el alumbrado público habiéndose prorrogado el plazo del contrato por 20 años sin haber aumentado la potencia lumínica, ni el número, ni las horas de alumbrado de los faroles.— 5.^a Diga quien cobró aquel crédito de 10.565'27 ptas. que la Compañía del Gas cedió por haberle prorrogado el contrato por 20 años..."

(La Selva, n.º 2-1911).

atorgava el ministre López Puigcerver.

El caciquisme era afavorit pel mateix sistema electoral.

Amb la restauració de la monarquia d'Alfons XII, es va establir un sistema de tornos en el govern: hi pujaven

alternativament els liberals i els conservadors. Aquest sistema de torn rigorós es feia

per mitjà d'un muntatge electoral en el qual intervenien des dels alcaldes fins als

governadors, passant pels cacics, vertaders especialistes a falsejar els resultats de les

eleccions mitjançant falsificació del cens i recomptes electorals, compra

de vots, amenaces... La primera intervenció de Jaume Roure en la política local fou l'any 1885,

en què esdevingué alcalde del poble. Tres anys més tard, el 1888, dimití el seu càrrec,

perquè sortí elegit diputat provincial pel districte de la Bisbal. El 1899 tornem a

perdre la pista d'en Roure, fins a l'any 1894, data en què es convertí en president de la Diputació.

El càrrec de president era bianual, i quan el seu mandat s'esgotà, el 1896, restà a la Diputació fins al 1898, com a diputat. Més tard, en l'últim

govern liberal que fou presidit per Sagasta (1901 - 1903), Jaume Roure arribà a ser elegit diputat a Corts pel districte de la Bisbal.

Justament fou en aquesta última època quan es produí l'important enriquiment del personatge, i quan aquest adquirí el periòdic gironí *El Heraldo de Gerona*.

El *Heraldo de Gerona* havia estat fundat l'any 1899 com a "Periódico Independiente de Avisos y Noticias". El gener del 1903, sent ja diputat a Corts, en Jaume Roure adquirí el periòdic. De primer efectuà una gran renovació en la redacció i suprimí l'adjectiu

"Independiente" del subtítol, que quedà així: "Periódico de Avisos y Noticias. Propiedad de Jaume Roure i Prats".

El periòdic es convertí en un instrument d'informació, i a més en un instrument polític al servei de Sagasta i seguidor,

segons consta en el mateix periòdic, de "las inspiraciones de los principales personajes del partido liberal dinástico

acaudillado dignamente por el ilustre hombre público don Práxedes Mateo Sagasta,

defendiendo los principios sustentados por aquellos".

A partir de llavors, segons diu Lluís Costa en la seva tesina de llicenciatura sobre la premsa gironina, "els editorials

adquiriran un sentit doctrinal i en temps d'eleccions les pàgines polítiques

s'intensificaran, sense oblidar, però, el seu caràcter informatiu".

PREMSA: DE LA IRONIA A LA DENÚNCIA

16

44

L'any 1911 hi havia tres periòdics a la vila: *La Selva*, *La Sembra*, i *Chantecler*. No estava gens malament, per una població de quatre mil habitants, publicar tres periòdics quinzenals.

La història de la premsa local encara és molt més reculada: concretament, hauríem de retrocedir fins a l'any 1895, en el qual sortí el primer periòdic conegut de Llagostera: *La Trompeta*. Sota aquest nom esperpèntic es publicava un periòdic humorístic, quinzenal, de vuit pàgines i amb dos colors, els objectius del qual els trobem resumits en el seu primer número: "Ab la publicació de la Trompeta

La Sembra

Periòdic jocós-seriós de Cultura i Moralitat

ESCRIBI DUES VEDES AL DIA

Redacció y Administració:
carrer de Girona, 6.

Nombre solt 10 cèntims

venim únicament al ample camp de la literatura, ab preferències al xiste i al humorisme".

Periòdics humorístics tan populars com *La Campana de Gràcia* o *L'Esquetlla de la Torratxa* devien influir en la premsa local, i així Llagostera, sense abandonar aquesta línia humorística i irònica, l'any 1910 donà a llum dos periòdics quinzenals més: *Chantecler*, el periòdic de la joventut autonomista, i *La sembra*, que ell mateix es qualificava de "Periodich jocós-seriós de cultura i moralitat".

Aquesta tendència humorística quedà truncada el 1911, amb l'aparició de *La Selva*. Aquest periòdic, que sortia els dies quinze i trenta de cada mes, tenia el sa propòsit d'esdevenir el "defensor de los intereses morales y materiales de la villa y su comarca", i denunciava algunes de les actuacions del consistori municipal.

Anys després, el 1917, va veure la llum el periòdic del Centre Regionalista, adherit a

Año 1.

Llagostera, 30 Julio 1911

Núm. 2

: La Selva :

Defensor de los intereses morales y materiales de la villa y su comarca

la Lliga, *Renovació*, i en els anys vint, amb la presència de Julià Cutiller, les escoles graduades publicaren un periòdic mensual: *Juventut*. Tots aquests periòdics varen tenir una durada molt curta, i cap d'ells no va veure l'arribada de la Guerra Civil.

El primer periòdic que trobem després de la guerra, aparegué en el 1948: *La Unión Deportiva Llagostera*, que com és fàcil suposar, tenia bona part de les seves pàgines destinades a informar d'esdeveniments esportius, però incloïa notes sobre el municipi i, evidentment, donada l'època, sobre les inauguracions amb la presència de les autoritats civils, eclesiàstiques i militars, i sobre els esdeveniments religiosos.

La Unión Deportiva Llagostera s'extingí l'any 1951, i fins 10 anys més tard no aparegué la penúltima publicació de Llagostera: *Lacustaria*, editada pel Círculo Filatélico y Numismático de Llagostera. *Lacustaria* ben aviat comptà amb importants



col·laboracions sobre temes literaris, històrics o populars... amb figures encara avui recordades pel contingut dels seus articles, com Joaquim Arbusé, Miquel Casadevall i tants d'altres. La llei de premsa de l'any 1966, que posava traves administratives a les publicacions, va significar la mort de *Lacustaria*.

Des de l'any 1980, per iniciativa de l'Associació de Veïns, es publica el *Butlletí de Llagostera*, l'eclosió del qual va significar donar una periodicitat als programes de la Festa Major que havia estat publicant fins aleshores el Grup Excursionista Bell Matí. El contingut del *Butlletí de Llagostera* sempre ha estat força elevat; s'han mirat d'elaborar dossiers sobre temes d'interès per a tota la població, i l'augment de les col·laboracions denota la incidència del *Butlletí* en el poble. La seva impressió en ciclostil ha estat substituïda per l'offset, i per la recerca d'una imatge gràfica més acurada. Com a reconeixement de la tasca del *Butlletí*, la



Diputació de Barcelona li atorgà l'any 1986 el premi Tasis Torrent a la millor publicació local en poblacions de menys de 10.000 habitants.

Cal remarcar que totes les publicacions poc o molt han estat escrites en català: algunes enterament, com *La Trompeta*, *La Sembra*, *Renovació* o el *Butlletí de Llagostera*; d'altres han estat bilingües, com *Chantecler* o *Joventut*. La *Unión Deportiva Llagostera*, tot i publicar-se en plena postguerra, incloïa escrits en català, encara que certament més escassos que en el *Lacustaria*. *La Selva* tenia la major part escrita en castellà: "Tiene naturalmente la parla propia del Principado y ella se vanagloriará de estar escrita en su lenguaje nativo, pero como aspira a estar relacionada con el mundo oficial, haciendo oír sus lamentos, ecos y aspiraciones, y por otro lado tampoco olvida que es española, también tendrá mucho gusto en expresarse en este lenguaje", deia *La Selva* en el seu primer número.



El gall de Chantecler

En el número 1 del periòdic "Chantecler" es dictaven els objectius del periòdic:

"QUI-QUI-RI-QUI! Salut, oh poble de Llagostera! La teva càndida sorpresa en veure davant dels teus ulls un nou periòdic ens fa ganes de riure. Però escolta seriosament almenys un cop:

(...) Cantarem serenament i, si convé, a riallades, el goig de viure, l'alegria de la vida. Però, amb tot el seny degut, ens ocuparem també de la cultura popular.

La franca i sincera riallada apartarà els nostres ulls de les petiteses de partits polítics. No concebem ni esquerres ni dretes, ja que des del catòlic intransigent al demagog més radical per a nosaltres són tots germans.

Els únics enemics que tindrem seran els ensoports. Però esperem que l'alegre cant del simpàtic "Chantecler", en deixondir-los, els farà riure".

(*Chantecler*, n.º 1, 1910)

EDUCACIÓ

17

L'escolarització

L'ajuntament, al començament de segle va prendre consciència de la importància de l'escolarització de la mainada i per això ja el 1910 va dictar l'obligatorietat de l'educació:

Tots els veïns o domiciliats tindran cura que els seus fills o pupils assisteixin a les escoles públiques de l'ajuntament o a una altra particular de la seva elecció des de l'edat de 6 a 12 anys.

Els pares tutors o encarregats que infringeixin aquesta prescripció seran amonestats per primera vegada per l'Autoritat Municipal, i si transcorregué el termini que es fixés persistint en la seva culpable negligència o egoisme, seran castigats amb multa”.

(Ordenanzas municipales de la villa de Llagostera, 1910).



El capítol de l'educació a Llagostera passa pel nostre davant amb més pena que glòria, exceptuant moments puntuals, com la trobada, l'any 1920, de dos mestres capdavanters de la renovació pedagògica a les comarques de Girona: Abelard Fàbregues i Julià Cutillé; o l'intent de la Cooperativa La Regeneradora de crear una escola mixta, laica i moderna. Malgrat aquest migrat panorama, Llagostera passa de tenir alfabetitzat tan sols un 38% de la seva població el 1900 a tenir-n'hi un 76% el 1940.

En els primers anys del segle XX, la revifalla econòmica, l'augment de l'associacionisme obrer i petit-burgès i la recobrada inquietud social i cultural que mostren aquestes mateixes associacions, fan que es comencin a cercar solucions per tal de pal·liar el migrat

Dos representants de dues maneres ben diferents d'educar: la tradicional i repressiva del futur alcalde J. Navarro (esquerra) i la progressista d'A. Fàbregues (dreta).

quadre educacional –quant a qualitat i modernitat, no pas en nombre– de les escoles oficials i de l'escola de noies de les Carmelites. Una d'aquestes vies de solució la proposa la Cooperativa amb la creació d'una escola laica i moderna, el 1903, escola que és ràpidament contrarestada amb la creació del col·legi del Sagrat Cor de Jesús a càrrec dels Germans de la Salle, l'any 1904.

L'escola de la Cooperativa La Regeneradora nasqué sota el signe de la laïcitat i amb una forta embranzida: pagaven més bé als mestres i per tant podien oferir una millor qualitat

en l'ensenyament. Ben aviat la Cooperativa s'adonà que no podia afrontar les despeses que ocasionava una escola; començaren a retallar els pressupostos i contractaren professors menys qualificats. Ràpidament les il·lusions s'esvaïren i l'escola s'anà apagant fins a la seva definitiva extinció, l'any 1931.

L'escola dels Germans de la Salle no tingué pas més èxit: fundada l'any 1904 i extingida el 1910, l'escola no arrelà mai en el poble. La seva marxa de la vila no respon a uns motius clars.

L'altra escola religiosa, la de les Carmelites, va tenir un futur

més òptim, malgrat que els seus inicis foren realment nefastos. La fundació de l'escola s'esdevingué el setembre del 1888, quan Paula Puig i cinc germanes més s'instal·laren a la casa n.º 16 del carrer de l'Hospital, propietat de Llorenç Vingut.

Davant l'oposició del rector del poble i d'una part de la gent de Llagostera a l'establiment de les "Hermanas", aquestes diuen que "no han trobat cap poble més petit i inculte que Llagostera que els hagi tractat amb tanta desconsideració", i fins i tot consideren una

heroïcitat anar del col·legi fins a l'església. Malgrat tot, l'escola de noies ha subsistit d'aleshores fins ara, però amb una diferència: des del 1965, les encarregades de l'escola són les Germanes de Sant Josep.

La confessionalitat de les escoles oficials per a nens i nenes, la interinitat dels professors i la manca de locals adequats fins als anys seixanta abocaven aquest ensenyament al fracàs. Abelard Fàbregues, durant uns pocs anys, i Julià Cutiller, fins a la Guerra Civil, foren els dos professors que revitalitzaren la qualitat de l'ensenyament i reformaren les tasques educacionals.



*D'esquerra a dreta:
una escola de francès
a Llagostera l'any
1920 i les antigues
escoles oficials (la
primera de nenes, la
segona de nens).*



ANARQUISME I FEDERALISME

18

48

A bans de la Revolució de setembre de 1868, que provocà la fugida d'Isabel II del país, a Llagostera ja s'havien organitzat centres de propaganda del Partit Republicà Federal. Però les idees republicanes i federalistes no començaren a prendre vertader cos fins després d'aquesta data, amb l'establiment d'un comitè local de Republicans federals, el desembre de 1868. Aquesta primera embranzida republicana fou la causant que tant en les eleccions del 1869 com en les del 1870 els republicans guanyessin a Llagostera, mentre que en el total provincial de les últimes eleccions la candidatura



*Esquerra: El Casino Republicano Obrero s'ubicà durant un temps al carrer Migdia. Encara s'hi conserva el rètol.
Dreta: segell de la CNT local.*

carlista fou la que en resultà guanyadora.

Les picabaralles interiors, les escissions, l'escàs paper que varen tenir dins el govern provocaren la decadència de les idees federalistes, mentre un altre corrent ideològic molt més radical i obrerista creixia amb una força inusitada. Aquesta nova ideologia, la internacionalista, va donar a conèixer en el nostre país a partir del 1868 les idees de l'apoliticisme anarquista de Bakunin i va anar prenent força en els mateixos pobles on les idees federalistes havien estat predominant. L'Associació Internacional de Treballadors a Llagostera fins i tot fou present en el tercer Congrés de la Federació Espanyola de l'AIT, celebrat a Còrdova l'any 1872, i en el seu si aplegava membres de les més diverses professions, com tapers, sabaters o paletes.

Tot just acabada la Primera República, el general Serrano, ministre de guerra durant el govern Sagasta i capità general de Catalunya, decretà la dissolució dels locals de l'AIT, alhora que es produïa l'esmicolament definitiu del Partit Republicà en nombroses escissions. Però per a l'evolució política del poble, tant és; les arrels s'han clavat profundament, i anarquisme i republicanisme aniran paral·lels a l'evolució de la vida del poble, essent-ne uns dels principals protagonistes polítics.

Sindicats i partits polítics tingueren alguna cosa a fer i a dir en el poble. *El Porvenir*, sindicat suro-taper afecte a la CNT i *El Progreso Albañil*, el Sindicat Agrari de Llagostera i la UGT, encara que el sindicat més poderós al poble fou el

Catalanisme i catolicisme

El Centre Regionalista per mitjà del seu portaveu, el periòdic Renovació explica la seva ideologia per sobre de tot catalanista i cristiana:

"Som uns homes de cor i bona voluntat que no descuidem la recomenació que feu Jesús d'estimar-nos els uns an els altres; som uns catalans aimants de la terra on vegerem la llum per primera volta". I més endavant dirigint-se als lectors: "¿I vosaltres benivolguts amics, no sou uns bons cristians, uns bons catalans, uns

bons llagosterencs, que desitjeu com nosaltres el bè de la humanitat, la grandesa i lliberació de Catalunya i la prosperitat de nostre vila? ¿Si? doncs, asem els cors; juntem tots nostres esforços; unimnos en fort abraç; responeu com un sol home a la crida que vos fa, per mitjà de "Renovació", el "Centre Regionalista" d'aqueixa vila, coopereu a la tasca que te empresa sens posar cap reparo, ja que tenim les mateixes aspiracions, i el camí a seguir es sols un" (...)

("Renovació", periòdic local, 1917, n.º 1)

Sindicat Únic de Treballadors, també adherit a la CNT. Aquest sindicat, presidit per l'Escapa, fou el que tingué més importància en el desenvolupament del poble, i fou el regulador de molts dels fets de la vila. Pel que sembla, aquest sindicat tenia un gran nombre d'afiliats, ja que en el ple dels pagesos del Gironès del 8 de gener de 1936, la delegació de Llagostera era la més nombrosa, amb un total de 403 membres, xifra molt considerable si a més comprovem que dos anys abans la UGT tenia a Llagostera vint afiliats.

El Regionalista i el Republicà són els dos centres que tanquen el capítol de la vida política de Llagostera fins a la Guerra Civil. El Centre Regionalista, que disposava d'un local a l'Agrícola, estava adherit a la Lliga Regionalista i va tenir certa rellevància fins a la dictadura de Primo de Rivera. En canvi, el Centre Republicà fou peça cabdal en la història política de Llagostera, sobretot a partir de la Segona República, i restà com a *Casino Republicano Obrero* fins acabada la guerra.

Inauguració del Centre Regionalista durant la segona dècada del segle XX (l'edifici està ocupat actualment per "La Caixa").



LA INDÚSTRIA SURO-TAPERA

19

Mentre els gironins continuaven tapant les ampolles amb draps, trossos de cànem untats amb oli o fustes, la indústria del suro a comarques exportava els taps cap a la veïna França o cap a la Gran Bretanya. Llagostera aquesta vegada no va voler quedar enrera i fou una de les primeres poblacions on es va iniciar la fabricació dels taps de suro. Josep Provençal, que exercia a Llagostera el 1757, fou un dels primers tapers dels quals es té constància en la indústria del suro a les nostres comarques.

Malgrat l'important paper que jugà la indústria del suro a Llagostera com a element d'expansió econòmica, urbanística, demogràfica, etc, no podem oblidar que fou una indústria sotmesa a greus crisis al llarg dels seus segles d'existència; crisis provocades per la pròpia fragilitat d'una dependència absoluta de la demanda exterior; per les diferents polítiques aranzelàries dels governs; per l'exportació del suro gironí sense elaborar que provocà la importació per part dels industrials gironins del suro en planxa andalús o extremeny; per la mecanització dels països europeus provocada per la revolució industrial, mecanització que donava lloc a productes més competitius, i per les revolucions i guerres contínues dels segles XIX i XX, que agreujaren encara molt més la situació de la indústria del suro.

Si posem exemples concrets de Llagostera, podem parlar de les repercussions de la guerra de la Independència per mitjà d'un testimoni excepcional: el

La fàbrica Coris fou una de les més importants de Llagostera.



capellà de Llagostera, que diu en el 1809 que "atendiendo en este intermedio (de juny a desembre de 1809), quedó desolada la villa de sus habitantes, que para asegurar sus vidas tuvieron que ampararse en lo más recóndito de las montañas y en las villas de marina, yendo no obstante y viniendo a medida que se apartaban o se acercaban los franceses". A conseqüència d'aquesta fugida, molts dels tapers gironins es varen instal·lar a les costes del Maresme.

Anys més tard, una decisió governamental de permetre l'exportació de 60.000 quintars mètrics de suro en quatre anys provocà la ira de tot el sector suro-taper i treballadors de Llagostera, Sant Feliu de Guíxols, Palamós i Palafrugell van calar foc a càrregues de suro que es trobaven a punt d'embarcar.

Tot i aquestes successives crisis, la indústria del suro no s'extingí, sinó que cada crisi era succeïda per una revifalla econòmica. Una de les crisis més greus es produí a mitjan segle XIX, agreujada encara més per les guerres carlines, però, paradoxalment, l'última dècada del segle XIX, fins a l'arribada de la Primera Guerra Mundial, és considerada com l'edat d'or de la indústria

surera. Llagostera passà de tenir dues màquines en la indústria surera el 1877 a tenir-ne 12 el 1897; més d'un miler de persones, d'un total de quatre mil, vivien d'aquest sector i fabricaven diàriament una mitjana de 1000 taps; en el 1921 sortien de Llagostera 133.686 quilograms de suro (en planxa i elaborat).

La dona entrà de ple en la història del treball, sobretot

La invenció del tap

La indústria del suro neix simultàniament a diferents pobles de l'Empordà i de la Selva a mitjan segle XVIII. No obstant això, la memòria popular ha mitificat el seu naixement i ha creat llegendes entorn de la creació del tap de suro, situant-lo indistintament a Llagostera, Sant Feliu de Guíxols o a Agullana.

A Llagostera s'explica la llegenda que un francès es va instal·lar a la casa de la família Vingut i després de demanar que se li facilités una petita quantitat de suro del país, es va tancar dins de la seva habitació. Allí, amb ben poques eines, va començar a elaborar els taps. Però ben aviat la curiositat de la família Vingut primer i dels veïns després, els va portar a espiar el francès i així varen aprendre l'elaboració del tap de suro.

després de la introducció de la màquina, com a treballadora assalariada o com a treballadora a casa seva. En els padrons del segle XIX no s'especifica gairebé mai la professió de la dona i d'aquí els percentatges tan baixos que donen les estadístiques (Medir Jofre dona per al 1884 aquesta data, pel que fa a Llagostera: hi havia 680 treballadors del suro, 630 homes i 50 dones). Però sabem que la mà d'obra femenina era molt més barata (a final de segle el jornal estava en tres pessetes per l'home i en dues pessetes per la dona) i per tant, la presència de la dona en el treball havia d'ésser també molt important, tal i com també ens revelen les fotografies.

Mentre l'home es divertia en els cafès i tavernes o anant a fer la berenada quan no hi havia feina, la dona soltera acudia a ca la cosidora per començar el seu aixovar, mentre que la dona casada acabava la seva jornada cuidant el marit i els fills.

La presència de la mainada a la fàbrica també havia d'ésser un fet, i així l'Ajuntament, sense definir-se amb concreció, prohibí el 1909 que la mainada es dediqués a "trabajos superiores a sus fuerzas e impropios de sus pocos años".

EL CARRILET

20

sorgí com una gran necessitat en tot l'Empordà i la Selva i es començaren a dissenyar diferents projectes per a dur-ne a terme la construcció.

Un dels projectes que es va fer realitat el tren de Sant Feliu de Guíxols a Girona, gràcies a una iniciativa eminentment ganxona. Les tasques de construcció es varen encetar el 1889 i es varen perllongar fins al 1892; durant aquests tres anys s'hi varen gastar uns tres milions de pessetes, i es va produir la primera immigració al Gironès i a l'Empordà. Homes en gran part aragonesos que varen arribar en recerca d'un nou lloc de treball; un cop obtingut, molts d'aquests homes varen instal·lar la seva llar permanent al llarg dels pobles que travessava el nou camí de ferro.

Finalment, el 27 de juny de 1892 el carrilet encetà el seu primer recorregut oficial i inaugurà una nova etapa en la vida de la vila.

Quan arribava la festa major de Cassà de la Selva o la de Llagostera, s'organitzaven trens especials que sortien de Sant Feliu de Guíxols a mitja tarda i no estaven de retorn fins a l'acabament de l'envelat. Els vagons de mercaderies feien arribar fins a Llagostera el

suro verge andalús i extremeny i sortien carregats de manufactures sureres cap a l'exportació. Els viatgers varen veure els vagons il·luminats per petroli i per gas acetilè i a partir de l'any 1957 per electricitat, mitjançant bateries instal·lades en els furgons. A l'estiu els passatgers sortien als vagons descoberts a gaudir d'un impressionant paisatge, tot desafiant el fum i els trossets

Carros i tartanes

Fins a l'arribada del ferrocarril, les tartanes i els carros eren els únics mitjans de transport de què podia disposar la població. Aquests vehicles, destinats tant al transport de mercaderies com de viatgers, recorrien dificultosament els camins malmenats que portaven cap a les poblacions veïnes i a cada poble hi havia una parada de carros i tartanes on es podia reposar una estona i canviar els cavalls. A Llagostera, l'última d'aquestes parades es trobava situada a Can Barceló.

La família Font, avui en la seva quinta generació, han estat els iniciadors del transport de Llagostera. Al principi de segle ja comptaven amb una berlina de vint places, conduïda per quatre cavalls i que guiava en "Pocarroba", i acabada la primera Guerra Mundial varen comprar el primer camió. El primer cotxe de viatgers fou un Bedford de vint-i-vuit places.

L'auge de la indústria surera a les comarques naturals de la Selva i de l'Empordà en el segle XIX va crear la necessitat de trobar un nou mitjà de transport ràpid i segur que substituís les antigues tartanes. Aquest nou mitjà de transport ja havia aparegut a Europa i s'havia convertit en el nou motor de la revolució industrial: el tren.

A transportar les mercaderies de Sant Feliu de Guíxols a Girona amb una tartana s'invertien una sis hores de camí; transportar-les amb tren significava escurçar aquest temps a una tercera part, anant a una velocitat de trenta-cinc quilòmetres per hora. El tren

de carbó que llençava la màquina del tren, mentre que a l'hivern es recloïen als vagons, on podien posar els peus damunt d'escalfadors metàl·lics... El tren, però, també fou el protagonista d'accidents, el mut testimoni de suïcidis i el cruel transport de detinguts cap a Girona, arran de la Guerra Civil.

En les primeres dècades de la seva vida, el carrilet estava íntimament lligat amb la indústria surera i en fou el company de crisis i arrancades fins a arribar a la dècada dels anys vint, la més esplendorosa per al carrilet. La Guerra Civil i l'aturada econòmica de la postguerra varen començar a sentenciar la història del carrilet, malgrat que algunes revifalles fictícies (com la dels anys quaranta, per causa de l'escassetat de carburants) pogueren fer creure en la seva viabilitat. La nova era de l'automòbil estava guanyant terreny a passos gegants al tren i per tal de salvaguardar el carrilet, van començar a sorgir en els anys cinquanta projectes de modernització.

Arribat l'any 1963, es produí la sentència de mort del carrilet; l'estat retirà la seva subvenció i la companyia del tren va haver-li de cedir el servei. Això significà la fi del tren, una fi que va arribar el 10 d'abril de 1969.



La imatge del carrilet va desaparèixer de Llagostera l'any 1969.

LLAGOSTERA			A0244
CASA DE LA SELVA			
PRIMERA	5	PRECIO	
6		PESETAS	
CLASE		0'80	

LLAGOSTERA			B0070
SANTA CRISTINA			
PRIMERA	5	PRECIO	
3'00		PESETAS	
CLASE		1'20	

L0051	Llagostera Font Picant	0051
	Font - PICANT LLAGOSTERA	
	1.ª clase 1.ª clase	
	5 4	
Precio: Ptas. 1'55	Precio: Ptas. 1'55	
IDA	VUELTA	

A 03871	LLAGOSTERA	GERONA
	GERONA	LLAGOSTERA
	2.ª Clase	2.ª Clase
	IDA	Ptas. 16'50
		VUELTA

A 0000	Llagostera	QUART
	QUART	LLAGOSTERA
	1.ª CLASE	1.ª CLASE
	IDA	Precio Ptas. 2'50
		VUELTA

L'EMBRIÓ DE LES SOCIETATS COLLECTIVES

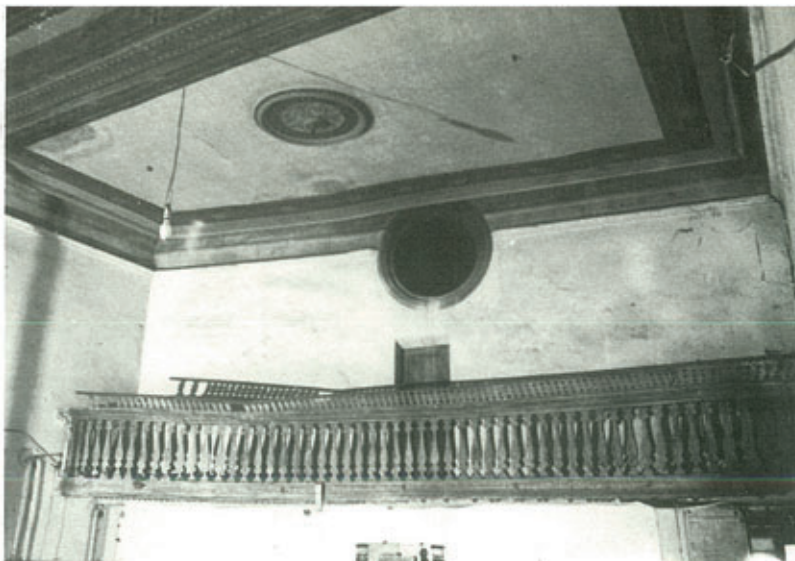
21

54

El 1864 la germandat de caire taper Verge dels Dolors ja tenia la seva reglamentació establerta, i entre els requisits que havien de complir tots aquells que en volien ésser socis, n'hi havia un de fonamental; haver estat batejat i professar la religió catòlica. Un cop s'havien satisfet totes les peticions i s'havien pagat les quotes corresponents, l'associat ja podia gaudir dels avantatges de la germandat en cas de caure malalt, és a dir, cobrar un jornal fix (que podia anar dels 5 als 10 rals diaris), segons la gravetat i la durada de la malaltia. L'associat, a canvi d'aquestes possibles prestacions, tenia unes

obligacions envers l'entitat: satisfer totes les quotes puntualment, vetllar qualsevol germà malalt i en cas de mort d'algun dels socis, acompanyar amb un ciri (atxa) encès el difunt fins a la seva sepultura.

La creixent industrialització i el consegüent naixement i desenvolupament de la figura del treballador assalariat van ser la causa de la formació de totes aquestes entitats que, sota el nom de Germandats de Socors Mutus o *Montepios*, eren l'única defensa del treballador en cas de malaltia, abans de la creació i generalització de l'Assegurança Social. La Verge dels Dolors (1864), Sant Isidre (1908), la Protectora Llagosterenca, Santa Llúcia (1914) –situada al carrer dels Almogàvers–, Nostra Senyora del Roser, la Verge de Santa Maria del Puig i Santa Anna



A l'antic edifici de "Can Caldes" es conserven restes del primitiu casino com ara pintures murals, i part del saló de ball amb la llotja destinada als músics.

(fusió de dues germandats més antigues) –situada al carrer de Santa Anna–, les Filles de Maria, Sant Felip Neri, Sant Pere (1917) –al carrer de Sant Pere–, i Ntra. Sra. de Montserrat (1905) eren les germandats que encara perviuen en el 1935.

Paral·lelament al creixement d'aquestes entitats, es va produir també la creació de les associacions professionals (recordem La Unió Barberil, El progreso Albañil, La Càmera Agrícola, el Foment de la Indústria, la societat obrera suro-tapera o la unió gremial surotapera) i de les entitats de caire recreatiu, com el bar Joventut, el Casino

Llagosterenc, la Penya Nao, el Casino del Comerç, Can Caldes i Can Bassets.

En el carrer de Santa Anna s'instal·là, a mitjan segle XIX, el casino més antic del qual tenim coneixement: Can Caldes. La seva ubicació, al davant de la plaça del mercat de l'època (Plaça de la Bomba) el convertí en un dels centres més concorreguts del poble. L'edifici estava decorat interiorment amb pintures murals, a l'estil romàntic de l'època, i entre les seves dependències cal esmentar un saló de cafè i una sala de ball en la qual s'instal·là el primer cinematògraf del poble.

Poc més tard es va fundar Can Bassets (l'actual fàbrica Casadevall del carrer de Sant

Pere); en el seu interior es podien observar plafons que representaven la pintura, l'escultura, la música i la poesia, i tenia sales de cafè i de billar, una biblioteca i una sala de ball. La fundació del Casino Llagosterenc, l'any 1888, va significar d'alguna manera la decadència d'ambdós centres. Malgrat la influència del Casino, no deixava d'haver-hi un moviment inquiet i dinàmic en tot el poble, i així va sorgir el bar Joventut (tancat el gener del 1936), amb una sala de ball propietat de Josep M.ª Vidal de Llobatera; la societat Penya la Nao (situada a la cantonada dels carrers Fivaller i Jaume I), que es formà per membres que havien sortit del Casino en desacord amb la Gran Reforma que s'hi volia dur a terme (i que s'hi féu

en els anys trenta. Aquesta societat aviat esdevingué una entitat molt dinàmica, i aconseguí crear un equip de futbol, organitzar sessions de teatre, de ball i de cinema, crear una coral, dirigida pel mestre Aguiló, i instal·lar el primer cinema sonor del poble. El darrer intent per fundar una nova societat va tenir lloc mig any abans de l'esclat de la Guerra Civil: es tractava de la Societat de Cultura i Deports. Totalment oposat a aquestes entitats, pel seu manifest catolicisme, fou l'establiment de la delegació de la Unió Diocesana d'Acció Catòlica de Girona, separadament per a homes i per a dones; en va ser un dels presidents el mestre, director d'escola i futur alcalde franquista Joaquim Navarro.

55

Composició de les societats el 1935

Tipus de centre	Nom	President	quota mensual	N. socis
Cult.-recreatiu	Casino	Espiridió Vilallonga	1'50 ptes.	474
Cult.-recreatiu	Penya la Nao	Lluís Viola	0'60 ptes.	82
Cult. recreatiu	Centre Acció Social Catòlica	Miquel Rodó	0'40 ptes.	43
Germandat	Santa Maria del Puig i Santa Anna	Vicens Valls	3 ptes.	540
Germandat	Santa Llúcia Màrtir	J. Castelló	2 ptes.	434 (350 el 1925)
Germandat	St. Felip Neri	Juan Solà	1'50 ptes.	152
Germandat	St. Pere	Bonaventura Pla	1'25 ptes.	165 (131 el 1925)
Assoc. Profess.	Societat Patronal suro-tapera	Jaume Freixas	no es paga quota	41
Sindicat	Centre Social Agrícola	Juan Bou	0'41 ptes.	135
Política	Fraternitat Republicana Autonomista	Aureli Morató	0'80 ptes.	138 (319 en el 1925)

(Arxiu Diputació Provincial de Girona, Fons de la Comissaria Delegada de la Generalitat de Catalunya).

EL CASINO

22

Gairebé tot el poble va presenciar la col·locació de la primera pedra del Casino.

La societat del Casino Llagosterenc, des de la seva fundació, el 19 d'octubre de 1888, ha omplert bona part de la vida recreativa de la població. La seva intenció en el moment de la seva creació era aconseguir una societat eminentment interclassista, però no se'n va sortir per dos motius fonamentals; un, d'ordre sòcio-cultural, és que no hi havia gaires punts de contacte entre els desitjos de la petita burgesia suro-tapera i les necessitats de la pagesia; l'altre, d'ordre estatutari, és que les dones no podien ésser sòcies del Casino. Aquest últim

punt es va superar amb la reforma del Reglament de la Societat, ara fa pocs anys. Exceptuant, doncs, ja d'entrada pagesos i dones, més de la meitat dels socis del Casino fins ben entrat el segle XX estaven dedicats a la indústria suro-tapera.

L'objectiu de tots els Casinos era el mateix: la instrucció i l'esbarjo. El primer tan sols es complia amb la instal·lació d'una biblioteca, que al llarg de molts anys va aconseguir una bona col·lecció que passava del miler d'exemplars, molts dels quals es varen "extraviar". L'altra objectiu, l'esbarjo, es va aconseguir plenament des de l'última dècada del segle XIX fins a la Guerra Civil.

El saló-cafè era lloc de reunió, de tertúlia i de jocs d'homes de totes les edats, el saló de ball es veia concorregut setmana rera setmana, i arribava a la seva màxima esplendor en els balls de Carnaval, en què s'engalanava el saló, s'hi posaven catifes... tot era poc, encara que l'entrada fos més cara; es donaven subvencions a les comissions de festa major i a partir del 1929, el mateix Casino fou l'organitzador de la festa major; el cinema - teatre funcionava d'allò més bé, i es va convertir també en marc de conferències i reunions organitzades per altres entitats.





La secció de sarsuela donà una gran activitat a l'entitat (esquerra). Imatge de l'edifici de l'antic Casino (dreta).



Actualment el Casal Parroquial ha acaparat bona part dels actes que abans eren propis del Casino, com són el cinema i el teatre. Les sessions de cinema al Casino avui són escassíssimes i el seu funcionament com a teatre també és molt reduït; el saló de ball està llogat com a discoteca i les reformes que s'hi han fet han ocultat totalment la seva forma original. El Casino, per tal de reviure com a societat recreativa i cultural, s'ha de trobar altre cop a ell mateix, ha de sopesar les necessitats actuals i ha d'encetar una nova línia a seguir.

Dues grans preocupacions de la llarga vida de la societat han estat les reformes del seu reglament i l'embelliment de l'edifici; dues coses que,

deixant de banda els resultats, els han reportat no pocs problemes.

El Casino en la seva fundació radicava al carrer de Sant Pere, n.º 18, però ja en el 1891 s'adquirí el solar en el qual està assentat actualment, per 10.000 pessetes, i ben aviat es van començar les tasques de construcció del nou edifici, que s'acabà el 1894 i va tenir un cost de 62.000 pessetes. Per tal de portar a terme la construcció de l'edifici es va constituir una Junta Constructora i es van emetre obligacions de 25 pessetes cadascuna.

La societat no va poder afrontar les despeses i entrà en una greu crisi que desembocà en la dimissió de la junta, el 1897, i en la denúncia de la

societat per part d'alguns dels socis que tenien més obligacions. La crisi no va acabar fins a l'any 1928, en què finalment s'havien pagat totes les despeses. Fou precisament aquest any, el 1928, que es començà el camí cap a la gran reforma del Casino, que remodelà totalment l'edifici amb un cost de 105.000 pessetes. En plena República, la reforma s'acabà i el Casino ja mostrà la seva configuració actual.

Els problemes econòmics tornaren a sorgir no fa gaire. Hom va voler eixugar els deutes de la societat amb els beneficis de la instal·lació d'un bingo en el cinema - teatre, però resultà totalment deficitari i tot plegat va agreujar encara més la situació econòmica de la societat.

LA COOPERATIVA

23

Malgrat l'aprovació dels estatuts, el 1894, sota la presidència de Josep Sendra, la Cooperativa La Regeneradora nasqué el 1891. Sota una base obrerista, i influenciada per la ideologia cenetista, la Cooperativa es va convertir en peça clau del dinamisme econòmic del poble fins a l'acabament de la guerra civil.

El 1896 la Cooperativa ja comptava amb més de dos-cents socis, i el 1903 amb 320. Fou aquest any precisament que la Cooperativa fundà una escola pròpia de signe laic i modern, cosa que ja denota l'interès de l'entitat no tan sols pel benefici dels obrers, sinó per aconseguir una educació i una prosperitat cultural a la vila.

La intervenció de l'entitat en els esdeveniments polítics i econòmics del poble fou ben evident en la recerca de solucions per pal·liar la greu crisi provocada per la primera guerra mundial o en el fet de facilitar el consum dels seus socis després de la Setmana Tràgica, com escriu Pere Solà i

Gussinyè: "Pel que fa al funcionament de la Cooperativa des del 1909 fins a l'acabament de la gran guerra europea, és evident que els fets de juliol de 1909, provocats per la protesta popular per la mobilització de reservistes, van motivar algunes mesures preses per la Societat Cooperativa tendents a facilitar el consum dels seus socis. Concretament, la Societat va permetre la primera setmana d'agost la concessió de béns de consum fins a la quantitat de cinc pessetes d'aleshores en concepte de valor fiat mitjançant el compromís de retornar la quantitat fiada en el termini de quinze dies".

La Cooperativa va tenir el seu paper més important durant la Guerra Civil, sobretot amb l'abastament de queviures, cosa que la portà a augmentar el nombre dels seus socis fins als 965 (que, comptats per famílies, venien a ser gairebé tot el poble). Part dels proveïments de la Societat Cooperativa es feien al principi de la guerra a través del comitè antifeixista de Llagostera, i el nombre de compres a la Federació de Cooperatives de Catalunya també va anar en augment. La carestia de proveïments i l'alça de preus van fer que la Cooperativa hagués d'empenyorar durant el

L'edifici de la Cooperativa fou enderrocat en els anys 60 i en el seu lloc foren construïts pisos de protecció oficial.



La llagosta de camp o el castell i el llac eren les dues imatges que s'alternaven en les monedes socials de l'entitat.

1937 les seves accions de l'estat, per tal d'obtenir més capital per a les compres, i es constituí una comissió que controlava el racionament de les mercaderies, principalment l'oli i el sabó, i que a més facilitava queviures als refugiats del poble. Durant aquesta època de guerra el consum de la cooperativa augmentà en gran quantitat: de les 29.000 pessetes en el balanç trimestral del 1936 es passà a les 71.000 un any més tard.

La manca de mercaderies, però, cada vegada anà sent més greu. El mateix Pere Solà va escriure: "Les necessitats de consum (i de proveïment de queviures) de la Cooperativa no quedaven cobertes ni de bon tros pels repartiments de mercaderies que feia l'Ajuntament de Llagostera. Implícitament es criticava la forma com es feien aquest repartiments" (acta de 1-XII-37). Per tot això, hom acordà fer alguna sortida cap a la banda d'Olot i Tortellà, "para ver de comprar patatas, maiz, tocino, o lo que se pueda, e ir



repartiendo los artículos que puedan adquirir en la tarja (sic) de racionamiento".

D'altra banda, hom esperava –perquè així ho havia anunciat la Federació de Cooperatives–una provisió d'avellanes i ametlles sol·licitada.

La situació difícil generava situacions de mercat negre i murrieries de tota mena: a la reunió general del dotze de febrer de 1938, després que el president hagués invitat els socis a intervenir, va prendre la

paraula Antoni Terés per manifestar que calia controlar que els socis nous no fossin ja socis d'altres cooperatives "de fuera de la localidad, ya que es numerosa la concurrencia de forasteros en la villa".

L'arribada del franquisme va significar l'extinció de l'activitat de la Cooperativa, malgrat que la societat continuà existint fins als anys seixanta, en què es va malvendre tot l'immoble per construir-hi habitatges de protecció oficial.

EL CREIXEMENT URBÀ

24

60

Si bé les edificacions actuals no es remunten més enllà del segle XVII, hi ha constància documental de l'existència de la parròquia de Llagostera al segle IX. Tanmateix, tenim informacions arqueològiques de diferents poblats ibèrics a les rodalies de la població, i fins i tot dins el mateix nucli urbà. Però aquests poblaments, així com d'altres de neolítics o potser més antics, no se'ls pot pas considerar, dins un capítol dedicat a l'urbanisme.

Fins al segle XVII el nucli urbà llagosterenc va restar a l'interior del recinte emmurallat, però ben aviat deixà d'ésser fortalesa

medieval. Els segles XVII i XVIII, un cop obertes les muralles, es va aixecar la primera edificació significativa. Fou en aquesta època en què es construí el carrer de l'Hospital Nou, el perímetre de la muralla: Reramur, Fred, Santa Anna, Sant Pere... i que es començà a edificar a les sortides naturals de la vila: baixada de Caldes, carrer Girona de dalt, carrer Major...

La primera meitat del segle XIX presentà un creixement espectacular, encara que no gaire ordenat. Aquest es concentrà al voltant del que aleshores eren vies de sortides de la població: camí públic de Sant Llorenç (Concepció), carrer de Girona i camí reial de Sant Feliu a Barcelona (Sant Feliu, Maragall, Rusiñol, Sant Felip Neri i Barcelona). Així, es va construir part del carrer de Concepció, i dels carrers Barcelona, Girona, Isabel (Santiago Rusiñol), Migdia, Bonaire i Ample (Maragall). Són d'aquesta època també els carrers Princesa (Horta) i Barceloneta i el barri de la Coma.

L'etapa constructiva més interessant del segle XIX i potser de tota la història de l'urbanisme a Llagostera tingué lloc a la segona meitat del segle i correspon a la urbanització projectada per

Antoni Romeu. Aquest pla, si bé era purament privat, tenia vessants amb visió global i de futur que el podien fer confondre amb un eixample de planificació municipal. Tant és així, que d'alguna manera el consistori el va fer seu i el mateix batlle, Josep Prats, s'hi veié compromès, fins al punt de ser sancionat amb 500 rals. Això succeí per la intervenció del Consell Provincial en el litigi que el municipi tenia amb Nacís Fonalerras, Josep Jubert i Rafel Jubert, a qui l'ajuntament negà el permís d'obres als carrers Migdia i Bonaire per tal de respectar l'amplada prevista en l'esmentat projecte Romeu.

Els límits de la urbanització Romeu són: Carrer Concepció, Migdia, Bonaire, Isabel (Santiago Rusiñol), Ample (Joan Maragall), Barceloneta i carrer Nou de la Barceloneta.

Entre les característiques essencials de la urbanització de la finca Romeu, cal esmentar que, malgrat els conflictes als carrers Migdia i Bonaire, el traçat dels carrers nous era prou respectuós amb la conjunció amb els existents. Si bé la línia direccional de les vies en projecte tendia al paral·lelisme, no desestimava l'obliquïtat per tal de conjuntar-se als traçats més antics. Tanmateix, cal

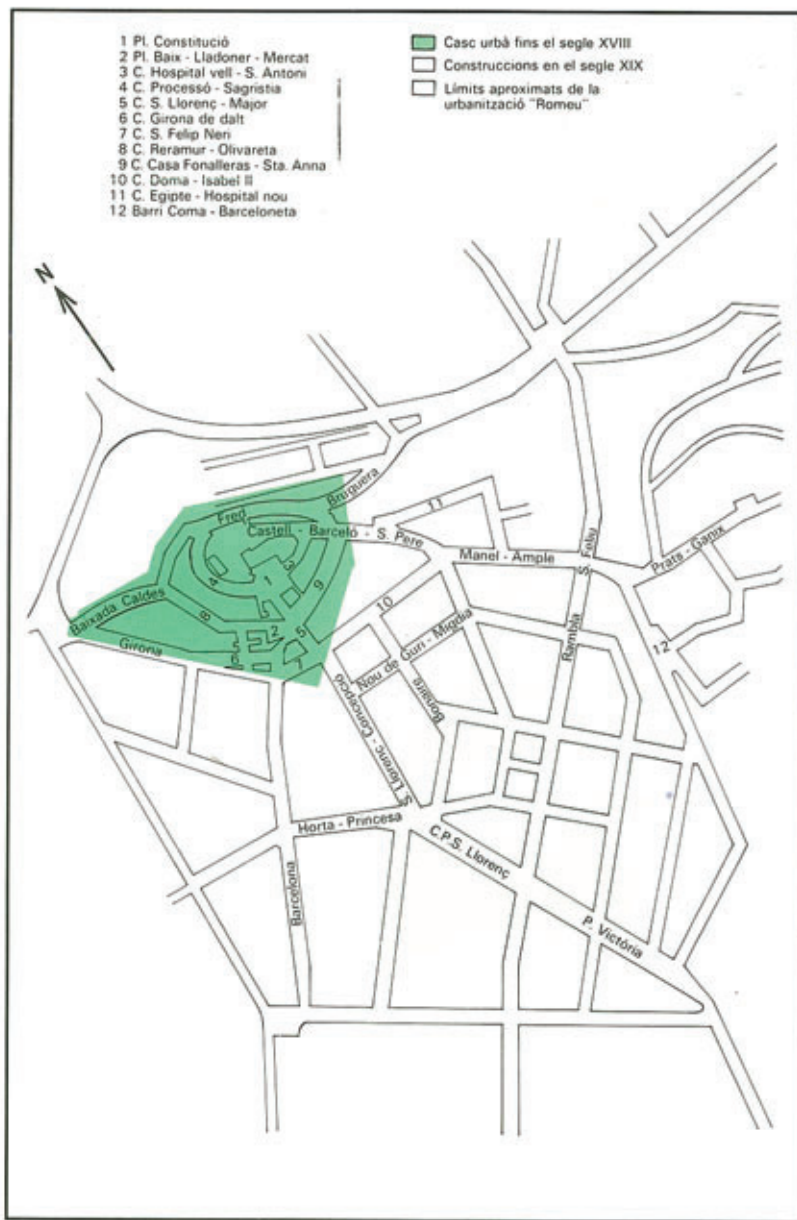
considerar l'amplada d'alguns carrers (passeig), i també la reserva d'espais públics (plaça de Catalunya i Campany). Cal no oblidar l'època de la projecció, ni la condició d'empresa privada del projecte.

Una altra de les característiques mencionables és la unitat estilística en l'edificació, així com la grandiositat d'alguns edificis. No hi ha dubte que correspon a una època d'expansió econòmica.

Tot i la notable planificació urbanística, pel que fa al traçat, no hi havia pas un sentit unitari referent a les dimensions de les parcel·les, a l'alçada dels edificis, ni cap plantejament per tal d'evitar les parets mitgeres entre propietats.

De totes maneres, aquestes mateixes crítiques les podríem fer a molts dels plans urbanístics del nostre temps. Més de cent anys després.

L'evolució del nucli urbà a través del temps (He donat nom només als carrers que apareixen en una acta de l'ajuntament l'any 1854).



LA VIDA QUOTIDIANA ALS ANYS DEU

25

Destaca la modernització de la fàbrica Coris. L'electricitat començà a entrar al poble el 1912 il·luminant els carrers de Llagostera per mitjà de 180 punts de llum i substituint el tot just incorporat gas acetilè. Paral·lelament, les cases encara eren il·luminades per mitjà de llums de carbur, les dones baixaven a rentar a la riera Gutarra i els carrers de la vila es veien perforats per multitud de pous públics que cobrien la necessitat d'aigua

dels veïns de Llagostera. Malgrat la quantitat de pous de la vila, els veïns encara continuaven fent cua per anar a buscar la preuada aigua al pou de Can Gutarra.

Cavalls i mules enganxats a carros i tartanes eren el millor mitjà de transport de viatgers i de mercaderies, i davant la creixent expansió d'aquests mitjans, l'ajuntament es veié obligat a prohibir-ne la circulació per la plaça de Catalunya els dies de mercat, a

Mossèn Gelabert i el primer museu

El primer museu de què es té constància a Llagostera fou iniciat per mossèn Gelabert. Aquest, l'any 1909, va demanar a l'Ajuntament per crear un museu, al qual aportaria la seva pròpia col·lecció minerològica de les comarques, alguns objectes d'art i fins i tot elements per a la seva instal·lació. No sabem per què, la resposta a aquesta petició s'anà retardant i fins a l'any 1916 mossèn Gelabert no va tenir el permís per a instal·lar un museu.

Primer, provisionalment a la sala capitular de l'actual consistori per passar posteriorment al local de l'antic jutjat, que es trobava a l'església.

Tan bon punt hi hagué el permís donat començà a fer les primeres passes per aconseguir

objectes de primera categoria i va escriure al Ministeri d'Instrucció Pública i Belles Arts demanant-los quadres i escultures en dipòsit de primera categoria. Si llarga va ésser l'espera per crear el museu també fou llarga l'espera d'aquestes obres d'art; llarga però en aquest cas profitosa, ja que l'any 1919 la Direcció General de Belles Arts va escriure a l'ajuntament tot dient-li que enviaven al museu de l'ajuntament dos quadres en dipòsit provinents del Museu Nacional d'Art Modern: un quadre de Julio Moisés Fernández de Villarante, "Retrato de mi madre", i un altre de Modest Urgell, "Estudio de paisaje", el primer d'unes mides realment considerables (1'85x1'38) i l'altre de mides més reduïdes (0'20x0'30).

62

La Primera Guerra Mundial marcà dos aspectes ben diferenciats a la vila: el primer abans de la guerra, època de prosperitat econòmica, de llibertat i de diversió; el segon, després de la guerra, època de greu crisi econòmica, d'atur i de prohibició.

Llagostera començà el segle amb un bon balanç: el carrilet havia donat una gran prosperitat a la vila, la indústria del suro era florent i el petroli era substituït pel gas acetilè en la il·luminació pública.

La modernització anà entrant ràpidament i les indústries sureres es mecanitzaren.



causa de la "seva excessiva velocitat", i a prohibir-ne la doma pels carrers de Llagostera.

La prosperitat econòmica, l'engrandiment de les societats recreatives, la figura del músic bohemí i la del taper rialler no podien ocultar d'altres aspectes més negatius lligats a la societat de l'època, com són la manca d'activitats culturals i socials, criticades pels periòdics de l'època, la salvaguarda de la moral noucentista i les calamitats naturals i endèmiques que encara sovintejaven en aquella època. L'ajuntament prohibí els banys a la bassa d'en Gutarra o en qualsevol indret a menys de dos quilòmetres de la vila, per salvaguardar la moral de tota persona respectable. Els

pagesos demanaven que es fessin batudes per matar els senglars que assolaven bona part de les collites. A final del segle passat el popular metge i escriptor Martínez i Bori experimentà una nova vacuna contra la diftèria en els seus pacients de Llagostera; la seva esgarrifosa descripció del procés de la malaltia en cada pacient ens mostra com la tragèdia era consubstancial a l'època i com l'home vivia sempre amb la por d'estar malalt.

El començament de la primera Guerra Mundial canvià radicalment la fesomia del país, no tan sols en la seva vessant econòmica, sinó també en la festiva, prohibint per Carnaval les disfresses i comparses al·lusives a les

La bassa d'en Gutarra quan encara era plena i esdevenia lloc de bany i de lleure.

nacions bel·ligerants o prohibint la utilització de carettes. Més colpidores, però, són les seves conseqüències econòmiques i socials: un important nombre d'aturats, sobretot en el sector taper, la marxa de gran nombre de persones cap a d'altres indrets a la recerca de treball, l'impagament dels impostos municipals per part d'un ample sector de la població... i la fam. L'Ajuntament demanà una i altra vegada que es paguessin els impostos, mentre es veié obligat a emetre bons gratuïts per tal que aturats i vídues poguessin adquirir els articles més indispensables.

DEL BALL DEL BARRET AL SOLSTICI D'ESTIU

26



L'últim dia de la Festa Major s'organitza una xocolatada i un festival infantil a la plaça Catalunya.

64

El ball del barret, per Carnestoltes, i el ball de la sega, a l'estiu, són dues festes de Llagostera que ens són recordades per Amades en el seu *Costumari Català*, però que han estat oblidades per la memòria popular. La mateixa sort han tingut aquells divertits Carnavals en què els nois corrien darrera les noies per cremar-los les faldilles amb escombres de bruc enceses, mentre els més agosarats pujaven fins al campanar i des d'allí llançaven les escombres flamejants.

El Carnaval continuà essent durant bona part del segle XX una de les festes més engrescadores de la vila. Les contínues prohibicions al

principi de segle per a evitar la imatge de les màscares per Carnaval i la prohibició taxativa del general Franco de celebrar la festa varen minar-la de soca-rel i varen convertir-la durant els anys cinquanta en una asèptica diada dels vestits dissimulats per la festa de sant Antoni.

Arribada la festa major, la gran festa de la vila, per commemorar oficialment el seu patró: firataires, embaucadors, sardanes, balls i el vermut del Casino n'eren els seus ingredients. L'envelat esdevingué el símbol de la festa i ha estat aixecat en diferents indrets: la plaça de dalt, la plaça Catalunya, el jardí d'Infància...

Durant molts anys la festa major no va tenir un, sinó dos envelats: el dels pagesos i el de la gent de la vila. La gent de pagès i la gent de la vila no s'ha entès mai gaire, i menys en una època en què la indústria suro-tapera havia arribat a crear una espècie de petita burgesia, on l'oci s'omplia amb converses de cafè i de jocs de societat, als quals els pagesos no tenien ni temps ni ganes de participar-hi.

El veritable món del pagès es trobava en el seu veïnat: Bruguera, Sant Llorenç i

Panedes són tres dels més representatius; celebraven la seva pròpia festa, amb sardanes i balls a l'interior de tanques de canya i amb importants àpats col·lectius.

L'última d'aquestes festes fou la de Sant Llorenç, que es celebrà fins als anys seixanta del nostre segle.

Als anys setanta, les popularment conegudes com a "cases barates" organitzaven la Verbena de Sant Joan, a la qual s'afegia gran part del poble. Gairebé deu anys més tard es creà la festa més popular: el Solstici d'Estiu.

Sota la iniciativa de l'Associació de Veïns s'intentà reviure una celebració anterior a la revetlla de Sant Joan: el Solstici d'Estiu, i alhora promoure un indret que ja havia estat famós per haver estat marc d'un important aplec i antic establiment d'un poblat ibèric: la plaça Balladora de Sant Llorenç. Ambdós objectius s'assoliren a la perfecció i l'antiga adoració al déu Sol en el dia més llarg de l'any retrobà a Llagostera un lloc idoni.

La crida feta per l'Associació de Veïns fou ben simple; el punt de reunió era la plaça Balladora. No hi havia cap programa, no hi havia cap



Imatge del ball del barret, segons Amades.

Barrets a l'hivern i bous a l'estiu

El ball del barret i el ball de la sega són dues festes recollides per Amades que han estat del tot obligades per Llagostera i que cal rescatar. El ball del barret s'executava per Carnestoltes i el posseïdor d'aquest barret amb forma de cucuruto, era considerat el rei de la festa: "El qui l'any anterior havia fet de Carnestoltes sortia a ballar cofat amb la seva insígnia, tot ballant, l'altra fadrinalla s'esforçava per prendre-l'hi; durant el ball molt mogut i esbojarrat, el barret canviava diverses vegades de possessor, i el qui el tenia en acabar el ball, restava elegit heroi i cabdill de la gresca".

L'hivern, el carnestoltes, a

l'estiu, la festa de la sega. L'una una festa decididament urbana, la segona una festa pagesa celebrant la bona collita i el bon any: "A Llagostera el darrer dia de la segada portaven al camp el bou amb què l'havien llaurat, tot enflocat de cintes i adornat de banyes, i li feien donar unes quantes voltes pel camp. Darrera seu hi anaven els segadors saltant i ballant i brandant les falçs. Quan havien prou voltat el menaven vers el mig i al seu entorn ballaven una sardana curta al so de la Cançó dels tres segadors".

(AMADES, Joan "Costumari català". Ed. 62. Barcelona, 1962, vol. II, pàgs. 145-146, vol. III, pàgs. 746-747).

contracte; aquell qui ho disitgés tenia l'escenari, el llum i els altaveus a punt, mentre que el vi i la coca corrien a càrrec de l'organització. La crida era ben simple i la por al fracàs estava en el pensament de molts. Afortunadament, la festa fou un èxit d'assistència i

també un triomf de la imaginació i una demostració que la joventut d'avui sap divertir-se sense que se'ls doni tot fet. Malgrat que la festa ha perdut part d'aquella improvisació, continua essent una de les festes més populars i més conegudes de la vila.

MÚSICA I MÚSICS

27

66

Les primeres societats de música que es coneixen a Llagostera daten de mitjan segle passat: la Societat Coral del Círculo i la societat Coral la Unión. En el 1862 la primera d'aquestes societats va participar en un festival a Barcelona en el qual varen prendre part 31 corals (només dues eren de les comarques gironines: Llagostera i Figueres). La Societat del Círculo en aquells temps lluïa un pendó blanc decorat amb una corona de llor realitzada amb suro.

Més tard, el 1872, es fundà l'Orquestra la Principal i a les acaballes del segle es creà l'orquestra La Moderna i el cor la Lira Llagosterense.



*Josep Aguiló
compaginà la seva
vocació de músic amb
la seva professió
d'agutzil.*

Al principi d'aquest segle cors, orquestres i músics afeccionats omplien els dies festius del poble: La Principal, orquestra antiga i guanyadora ja el 1888 d'un tercer premi en un concurs de cobles a Barcelona, i la Moderna, fundada per l'"Avi Andarín" (Martí Lloset) i composta pels músics més joves, amenitzaven les sessions de balls i les sardanes. Els diferents cors musicals eren protagonistes de solemnes interpretacions en

En Forquilla

En "Forquilla" es dedicava a construir violins i guitarres. L'Esteve, "En Forquilla", i la seva dona, la "Lola de Girona" varen venir a Llagostera segurament al principi de segle i es varen instal·lar al carrer Concepció.

Ell, taper de professió, era d'aquells que anaven a treballar amb barret i corbata, ben igual que un senyoret, li agradava fer la seva i res no l'escalfava ni el refredava. Conten que una vegada anà a treballar de taper a Sant Feliu de Guíxols i s'hi quedà durant un parell de mesos sense donar cap senyal de vida, ni a la seva pròpia dona. La muller, ja amb pocs diners, preocupada i amb gana, al final s'arribà fins a Sant Feliu a la recerca del seu marit. I una vegada l'hagué trobat, com aquell que no passa res, a ell no se li ocorregué res més que preguntar-li què li passava amb aquella mala cara.

L'ofici de constructor de violins i guitarres, el feia a més a més de la seva professió de taper, i segons es diu tot i que les seves peces no estaven gaire ben acabades estèticament, sabia fer en canvi que sonessin molt bé.

centres culturals i recreatius, mentre d'altres músics amenitzaven les vetllades de tavernes i cafès. Tapers, com l'Enric Duran o en "Forquilla" i sabaters, com el "Vermell" en

En aquesta fotografia es poden veure junts alguns dels més importants "músics" de Llagostera: J. Aguiló, la família Lloent, en "Mundu", en Manel d'Arenys.



Sobla Orquestra "LA PRINCIPAL" de Llagostera: Cerromà, RnL 1925

Ruíz o en Rogelio, eren les professions que més proliferaven entre aquest ambient musical.

Com en tantes d'altres coses, la Primera Guerra Mundial desintegrà moltes d'aquestes agrupacions i les dues orquestres es van dissoldre. No obstant això, acabada la guerra, La Moderna reprengué la seva activitat i canvià el seu nom pel de La Principal, ja que era l'orquestra local més

coneguda a comarques. Ben aviat el conjunt adquirí el xassís d'un Fiat que havia participat en la Guerra Mundial i el va fer carrossar. D'aquesta manera la Principal de Llagostera es convertí en una de les primeres orquestres de la comarca que tenia un automòbil.

Gràcies a l'afecció musical, al poble també varen sorgir

alguns compositors, com els Martí Lloent (pare i fill) i el més conegut, en Josep Aguiló. Josep Aguiló va néixer a Tarragona l'any 1888, però va anar a Llagostera el 1926. Hi va treballar d'agutzil, fou professor de l'escola municipal de música, exercí de músic en diferents orquestres, i fou compositor de més de tres-centes sardanes. La sardana més divulgada de totes i que fins i tot fou enregistrada és la intitulada "Cel rogent". D'altres sardanes que va compondre foren "La festa de Cassà", "La Maria petita", "Les campanes de l'amor", "Les ninetes de la Selva", "Ocells de Primavera", "Simpàtica Saltadora"...

En "Forquilla" (el tercer començant per l'esquerra) responia perfectament al paper del taper i el músic bohemí. En la fotografia, amb un conjunt de músics de fora de Llagostera.



L'ESCOLA DE BELLES ARTS

28

68

els precedents de l'actual escola de Belles Arts els hauríem de cercar a la darrerria del segle passat, quan Llorenç Carbó començà a donar classes de dibuix en un pis del carrer Sant Pere, cobrant un sou de l'ajuntament de 833 pessetes a l'any. Després de Llorenç Carbó l'encarregat de les classes fou en Sutrà, però a poc a poc aquesta primitiva escola s'anà esmoreint i fins a l'any 1903 no hi hagué una nova embranzida.

L'any 1903 l'ajuntament creà l'Escola de Belles d'Arts de Llagostera al carrer Migdia amb les ajudes de la Diputació, i fou nomenat director i únic professor Rafael Mas.

Rafael Mas, director de l'escola de Belles Arts i autor d'un llibre sobre mites i llegendes de Llagostera.



Rafael Mas, pintor i escriptor, havia nascut a Barcelona l'any 1876 i s'havia traslladat a Llagostera dos anys abans que fos inaugurada l'Escola. Ell i mossèn Gelabert foren les dues figures locals que començaren a influir en la mainada de Llagostera, inculcant-los el gust pel dibuix i traçant-los una línia molt definida cap al realisme i el perfeccionisme.

L'escola de Belles Arts tenia greus problemes per a subsistir i Rafael Mas va haver

d'adreçar-se moltes vegades a l'Ajuntament per tal de cobrar les despeses de material i de neteja del local. Malgrat aquestes dificultats l'escola tirà endavant i en els seus primers anys d'existència va veure passar per les seves aules dos dels alumnes més avantatjats: l'Emili Vilà primer i en Pere Mayol més tard.

Pere Mayol, que malauradament ens ha abandonat ara fa gairebé un any, va néixer a Llagostera l'any 1906. Després del seu

pas per l'escola de Belles Arts de Llagostera i de la seva relació –que tant va influir en la seva pintura– amb mossèn Gelabert, anà a l'escola de Belles Arts d'Olot, sota el mestratge d'Iu Pasqual, i més tard a la Llotja de Barcelona, on es relacionà amb pintors com Joaquim Sorolla, Rusiñol, Joaquim Mir... i viatjà per França, Bèlgica i Holanda per tal de conèixer de prop els pintors impressionistes. Als anys trenta visqué una intensa activitat pictòrica, exposà a Barcelona (Sala Parés, Pinacoteca, Galeries Laietanes), a Girona, Olot... i rebé excel·lents crítiques de les

seves obres. La Guerra Civil va trencar aquesta faceta de la seva vida. Mobilitzat l'any 1936, ingressà en el departament de Propaganda de la Generalitat i hi realitzà dibuixos i cartells. Després arribà un llarg període d'inactivitat, fins a l'any 1949, en què fou nomenat director de l'Escola de Belles Arts, càrrec que exercí fins a la seva mort.

L'Enric Marquès –artista gironí afincat i vinculat a Llagostera– descriu així Pere Mayol: "Pere Mayol, el pintor més complet que hi ha actualment a Llagostera, és deixeble directe de Mn. Gelabert; la vigoria del

seu debut, als anys 30, es veié lamentablement estroncada, com tantes d'altres coses, amb l'aixecament espiritual consecutiu a la nostra derrota del 1939. Més tard, Pere Mayol, pintor hàbil i exigent, s'ha dedicat enterament, amb càlida emotivitat a la descripció de la llum, de les tonalitats íntimes i delicades d'un paisatge difícil no gens convencional, sense fugir dels seus començaments, però amb la sutilesa d'un talent experimentat, segur i irreductible, els resultats del qual són assimilables a la qualitat pictòrica dels romàntics pre-impressionistes, afegint-hi l'audàcia colorística dels pintors de l'escola de Barbizon".

Tots aquests homes han estat artífexs d'un caliu pictòric al poble que ha arribat fins al dia d'avui, en què hi ha més d'una dotzena de persones afeccionades a la pintura, la majoria de les quals són retratistes i paisatgistes, amb alguna excepció cap a l'atreviment i la modernitat.

La mort de Pere Mayol ara fa gairebé un any ha significat la pèrdua d'un important retratista i d'una gran persona.



FUTBOL

29

70

Els orígens del futbol de Llagostera s'han de cercar al principi de segle, quan en un improvisat camp situat davant del carril l'equip dels Regionalistes i l'equip dels "Republicans" es distreien organitzant partits de futbol. Malgrat el sobrenom pel qual es coneixien no eren juguesques entre partits polítics (els regionalistes eren l'equip del Centre Regionalista, però els anomenats republicans era l'equip de futbol del Casino). En aquelles primeres dècades de segle, quan encara la Lliga Regionalista no havia arribat al seu final la catalanitat era portada fins i tot en la roba i, així, tot l'equip dels

regionalistes lluia en la seva samarreta les quatre barres catalanes.

Arribada la dècada dels anys vint, el conegut mestre Julià Cutillé impulsà un equip de futbol que va tenir continuïtat fins a la guerra civil, i a més fou l'artífex de la creació d'un nou camp de futbol que es trobava situat entre el pont de ferro sobre les Banyalokes i la carretera de Caldes. L'any 1920 o 1921 l'equip començà a funcionar i amb la seva samarreta blanca i coll vermell s'arribaven fins als pobles veïns per jugar els partits. En

aquella època no hi havia lliga ni competicions, però gairebé no passava cap setmana que l'equip de futbol no agafés el carrilet i s'acostés a alguna població veïna.

L'equip ja feia anys que funcionava, però el camp no s'havia inaugurat oficialment. La data escollida per a la solemne inauguració fou dissortadament el dia 13 de setembre de 1923, el mateix dia que Primo de Rivera va

En Soler, en Ralló, en Recolons, en Clara, en Riera, l'Alberti, en Martinell, eren alguns dels jugadors d'aquest primer equip de futbol format en els anys vint.



prendre el poder per la força. La confusió i la por del moment van fer que els de la Bisbal (l'equip que havia de disputar el partit amb el Llagostera el dia de la inauguració) no s'acostessin pel poble.

Un d'aquests primers equips que va impulsar en Julià Cutiller tenia la següent formació: porter, Joan Soler; defenses, Franquesa, Raset; mitjos, Masvidal, Maymí, Cabarrocas; davanters, Pito Grau, Albertí i els dos germans

Recolons; extrem, Martinell. Els que plegaven de jugar o marxaven cap a d'altres pobles eren substituïts per noves generacions: el germà Maymí, en Toni Grau, en Masias...

Abans que s'encetés la guerra, el camp de futbol es traslladà al camp de Canet, a l'altre costat del carril, i en els anys quaranta es traslladà al costat de la fàbrica anomenada "els químics", a la carretera de Caldes. Ben aviat, però, s'endegaren les passes per

aconseguir un camp de futbol municipal i fundar un seriós club de futbol. Es començaren a buscar terrenys i es van comprar els solar on encara hi ha actualment el camp de futbol, els terrenys adquirits no eren suficients per a construir un camp de mesures reglamentàries, i com que el propietari dels terrenys adjacents no arribà a entendre's amb el municipi, es procedí a la seva expropiació.

Finalment, el dia de l'aniversari de la "Liberación" de Llagostera en el 1948 tal i com era costum d'inaugurar les coses solemnes, es procedí a presentar oficialment el nou camp de futbol. El partit jugat en la inauguració fou entre l'acabada d'estrenar Unió Esportiva Llagostera amb els seus colors oficials –samarreta blava i coll i punys vermells– i l'equip d'"Educación y Descanso" de Girona. Llagostera guanyà aquell partit per quatre gols a un.

La Unió Esportiva Llagostera ha arribat fins avui, superant al llarg de la seva història prolongades i greus crisis. Ha arribat a ascendir en diferents ocasions a la categoria de Primera Regional, l'última de les quals fou la temporada 1984-1985, categoria en la qual encara es manté avui dia.

Els esports, avui

En els últims anys Llagostera ha viscut un important impuls esportiu. Al costat del tradicional esport del futbol, tant dins de la Unió Esportiva com en el si del Casal Parroquial hi ha dos equips femenins de bàsquet (l'equip sènior dels quals ha quedat campió de la seva categoria aquest any), dos equips masculins d'hoquei i un de futbol-sala. Malgrat la seva competició en les últimes categories oficials, excepte en futbol, la seva constància pot arribar a crear una base per al futur esportiu.

En el capítol d'esports actuals hem de parlar també de tres vessants molt diferents i alhora molt arrelades: la marxa popular de Sant Esteve, el motor

i el torneig de futbol-sala d'estiu.

La marxa popular de Sant Esteve, de deu quilòmetres de recorregut, cada any mostra un índex de participació més elevat; aquest any hi ha hagut més de 300 participants. En el cas del motor, en pocs anys les seves proves i el seu circuit (els Cremats) han assolit un bon prestigi i, a més de portar a les seves competicions pilots de gran categoria, s'ha aconseguit disputar torneigs vàlids per al campionat d'Espanya. Finalment, malgrat que hi ha un equip de futbol-sala en les competicions federades d'hivern, la seva gran popularitat s'esdevé durant els mesos d'estiu, en què una dotzena d'equips (gairebé tots de Llagostera) disputen un torneig que ha esdevingut l'esport que més seguidors té.

August Vidal i Mossèn Gelabert han estat dues figures molt importants per a Llagostera. Malgrat que no tenen cap punt en contacte m'he atrevit a escriure d'ells dos en aquesta mateixa pàgina com a dues figures molt rellevants del poble.

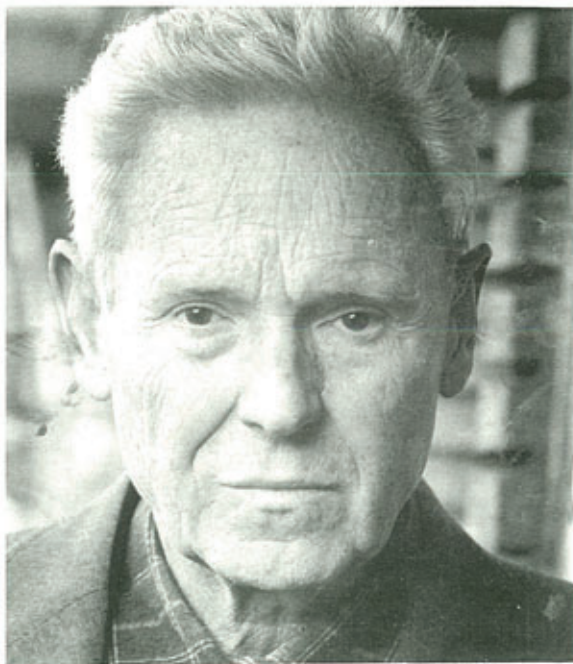
AUGUST VIDAL

August Vidal, important pedagog i traductor del rus, va néixer a Llagostera l'any 1909, però als tretze anys ja va marxar cap a Girona per exercir de barber i començar a estudiar a la Normal. Més tard va marxar a Madrid a prosseguir els seus estudis de Pedagogia i Psicologia l'any 1933 –el mateix any de l'ascensió d'Hitler al poder– fou becat per anar a Alemanya.

August Vidal va significar-se en la política ja des dels seus temps d'estudiant i justament el dia que es va encetar la Guerra Civil es trobava a París com a delegat de la Internacional de Treballadors de l'Ensenyament. En assabentar-se del fet va tornar al seu país per tal de defensar el govern legal republicà i arribà a comissari polític.

Atenent la seva ideologia comunista i la seva significació política, August Vidal, com tants d'altres, hagué d'emprendre el camí de l'exili, que el portà a la URSS, on es va casar amb l'asturiana Aquilina Fernández. A la URSS, August Vidal donà classes de llengua castellana en diversos instituts, primerament depenia del comerç exterior i més tard es convertí en professor de literatura a la universitat. La URSS fou la seva segona pàtria, però l'enyorament del seu país (que el va portar a fer-se enviar a l'exili flors de ginesta de Llagostera) féu que l'any 1957 tornés, juntament amb la seva dona, a Llagostera, on visqué un any, i marxà llavors cap a Barcelona.

Malgrat el seu retorn, la marginació dels



exiliats fins i tot a nivell local era un fet: tres anys abans de la seva mort (ocorreguda el 1976) el G.E. Bell Matí va voler oferir als llagosterencs una conferència a càrrec d'August Vidal, però aquesta va estar prohibida encara no se sap ben bé per qui. Aquest fou el darrer intent de Llagostera de reconèixer en vida la tasca d'un dels millors traductors del rus i que a més havia nascut a la vila. August Vidal, però, ens ha deixat el llegat de les seves obres, entre les quals hi ha la traducció de les "Obras Completas" de Dostoievski, traduccions d'obres de Gorki, N. Gógol... més d'una cinquantena de traduccions, a més de la seva col·laboració en la traducció de llibres de l'alemany al castellà amb el gran psicòleg Oliver Brachfeld. Fruit d'aquesta amistat entre Oliver Brachfeld i August Vidal fou també la visita que va fer el psicòleg a la vila de Llagostera durant l'any 1933.



MOSSÈN GELABERT

Mossèn Gelabert, nascut a Morell (Tarragona), el 1859, era el clar exemple de l'erudit antic. Home polifacètic –amant de la història, de l'arqueologia, de la geologia, de la pintura–, creà a Llagostera el primer museu del qual es té coneixement i confeccionà un llibre intitulat “Lo terme de Llagostera i llur baronia” que no veié mai la llum i del qual no es conserva ni el més miserable apunt.

Mossèn Josep Gelabert i Rincon arribà a Llagostera l'any 1900 com a sacerdot particular de can Barceló, deixant enrera la seva estada a Olot amb la família i les curtes temporades com a sacerdot a Verges i a Lloret de Mar. A Olot va viure tota la seva joventut i la seva estada fou una simbiosi fructífera entre la ciutat i el personatge. Olot fou un terreny d'estudi per a mossèn Gelabert i els seus treballs sobre vulcanologia es convertiren en peces fonamentals per a estudis posteriors, com “Los volcanes extinguidos de la Provincia de Gerona”, publicat l'any 1905 a Sant Feliu de Guíxols. Olot també fou la mestra de pintura de mossèn Gelabert i els ensenyaments de pintors com Joaquim Vayreda o l'avi Berga varen imprimir el segell inconfusible de l'escola d'Olot en les seves pintures, que van ser exposades en galeries com la Reig, d'Arenys o la Sala Parés de Barcelona o l'Ateneu de Girona.

Mossèn Gelabert morí a Llagostera el mes de febrer de 1936. D'ell queden les seves obres publicades (a més de les citades també publicà “Etimologia de la Vall d'Aro”, “Les Fonts d'Olot”, “Guia Il·lustrada d'Olot i ses Valls”, “El vora tosca –conferència científica”...) que donen fe del seu bon treball i la seva rigorositat científica, i malgrat que a Llagostera no en queda cap resta material (excepte algun quadre en cases particulars) al museu municipal d'Olot hi ha una sala dedicada a aquest personatge on estan exposades col·leccions de materials recollits per ell mateix a la comarca de la Garrotxa.

Mossèn Gelabert fou a més el primer promotor de l'arqueologia a Llagostera.

Antoni Varés i Emili Vilà van ser dos llagosterencs que a començament de segle i per camins diferents van fer el salt dels Pirineus i la descoberta del món artístic de París. Un com a home de cinema i l'altre com a pintor, són els dos artistes cosmopolites per excel·lència de la primera meitat de segle a Llagostera.

ANTONI VARÉS

Antoni Varés va néixer a Llagostera l'any 1909 i es va traslladar a Girona el 1920. Desconegut per molts llagosterencs fins fa ben poc, Toni Varés va ésser el pioner del cinema amateur gironí. El *Butlletí de Llagostera*, en l'especial de Festa Major de l'any 1986, en deia: "Antoni Varés, pioner del cinema amateur gironí introdueix en les seves pel·lícules un guió sòlid i pren cura del muntatge, cosa que no preocupava els cineastes de llavors, preocupats només pel record familiar, les gràcies del nen que només agraden als pares o com a màxim pel que seria el record d'algun viatge de vacances sense cap interès especial per algun espectador aliè a aquest.

L'Antoni Varés planifica, fotografia i fa el muntatge de forma excepcional, no essent problema per a ell ni el decorat ni l'ambientació, sabent trobar l'adequat en cada cas malgrat en la majoria dels seus films surtin els mateixos llocs, quasi tots ells pels voltants de la Catedral, Sant Fèlix o bé la Vall de Sant Daniel".

Les seves obres cinematogràfiques van estar guardonades en múltiples ocasions, i de la seva extensa filmografia com a cineasta amateur en cal destacar *Salakophades* (1935), una pel·lícula d'aventures africanes rodada en el riu Ter, *Fent l'Indio* (1935) una comèdia còmica plena de bons gags, *Niños* (1954) on Antoni Varés ens transmet un autèntic problema social en l'escenari de la Girona antiga, *La construcción de un claustro* (1954) film sobre art, *Roc* (1958)

poema cinematogràfic rodat en color, i *L'home del sac* (1962), rodada quatre anys abans de la seva mort, pel·lícula plena de tendresa, amb una crítica a la societat actual a través del mite de l'home del sac.





EMILI VILÀ

Emili Vilà ha estat el pintor llagosterenc que ha tingut més transcendència a nivell internacional. Aquest home es va atrevir el 1907, a l'edat de disset anys, remprendre la gran aventura parisina, d'endinsar-se en aquella bohèmia capital de l'art, al mateix temps que ho feren Modigliani i Toulouse Lautrec. La seva aventura fou un gran èxit; el corrent noucentista penetrava en els seus cartells publicistes, que li varen donar el pa i els estalvis.

Sis anys després del seu aterratge a París, els cartells cinematogràfics realitzats per l'Emili Vilà començaren a cridar l'atenció del públic i de crítics. I ja en els feliços anys vint, és considerat com un gran pintor de la dona i retratista, encara que la seva gran fama a tot París li ve dels seus cartells.

Cartells i retrats foren les dues vessants més importants de la seva vida artística. El 1926, obtingué el premi de l'Exposició de les Arts Decoratives, i, el 1930, el prestigiós premi del segell antituberculós. Fou nomenat cavaller de la legió d'honor i se li atorgà la gran creu de l'artista francès. Pel seu taller desfilaren personatges tan il·lustres com Pincaré, Petain o Cambó, artistes cinematogràfics com Joan Crawford i d'altres figures com Salvador de Madariaga o Jean Gabin, i fins i tot fou inventor d'un nou joc de societats anomenat el Mi-O-Mi.

Emili Vilà havia captivat París, però era gairebé un desconegut al seu país. L'enyor de Catalunya li feia passar curtes temporades a Llagostera i a Barcelona, pintant, passejant, exposant, i donant a conèixer el seu art. Tornà definitivament a Catalunya l'any 1955 i més tard comprà la casa on va néixer, a Llagostera, on s'instal·là l'any 1965, i on morí al cap de dos anys.

La totalitat de l'obra de Vilà és d'unes 20.000 pintures, en gran part repartides en diferents museus europeus i nord-americans, en col·leccions particulars i en el seu museu-fundació de Llagostera. En aquest museu, a més d'un fons importantíssim de la seva obra, Vilà hi va deixar algunes pintures de Modigliani i l'únic autoretrat conegut de Toulouse Lautrec, a més d'una important biblioteca amb valuosos incunables i una gran col·lecció de fotografies.

des dels periòdics *La Selva* i *Chantecler* "los vividors aquells que per tants anys menjaban á boca plena á la salut d'els pobres contribuyents d'aqueixa vila i que ara se veuen á menys de mitja ració" per tal que no s'atrevisin a tornar mai més. Fins al 1923, els candidats a diputats provincials s'anaven separant en dues bandes ben diferenciades: els regionalistes i els republicans, mentre que la CNT local anava prosseguint el seu camí ascendent i fou present en el congrés de la CNT celebrat a Madrid el 1919.

La gran victòria dels republicans a tot l'estat arribà per la primavera del 1931. La victòria abassegadora dels republicans en les primeres eleccions municipals celebrades després de la dictadura de Primo de Rivera provocà que es proclamés la República Espanyola. A Llagostera les eleccions també foren guanyades pels republicans per una àmplia majoria i la proclamació de la República fou festejada multitudinàriament. Per a molts fou la culminació de tota la vida. En el centre Republicà donaren la bandera republicana a un del seus militants, aquest l'agafà fermament i féu via cap al carrer: la gent sortia de les cases i tot seguint l'abanderat i

cantant la Marsellesa varen recórrer els carrers de la vila fins a arribar a la plaça del Castell.

A l'estiu d'aquell mateix any el sindicat de la CNT acudí al congrés extraordinari de la CNT a Madrid, mentre que al mes de juliol Llagostera es despertà demanant l'Estatut per mitjà de pasquins signats per gent molt coneguda del poble.

La candidatura republicana arrelà molt a la vila, i fins i tot l'any 1934, quan ja havien entrat les dretes al govern de Madrid, les municipals foren guanyades pels republicans. En aquestes penúltimes eleccions, abans de l'arribada de la Guerra Civil, els republicans anaren a totes. En aquell temps, de les eleccions municipals sortien

dos tipus de representacions: la de les majories i la de les minories. Els republicans presentaren dues candidatures per tal de "copar" tot l'ajuntament, com així resultà ésser, deixant la candidatura de dretes (defensa de la terra) sense opció a cap regidor.

Finalment, en les eleccions del febrer del 1936 tornaven a guanyar les esquerres i malgrat la coneguda ajuda que donà la CNT al guany d'aquestes eleccions en tot l'estat, la CNT de Llagostera teòricament no li va donar suport. En una reunió que es va fer pel gener del 1936 a la sala de juntes del Casino, la CNT local digué que s'inhibiria de la lluita política com a col·lectivitat econòmica i apolítica que era i que cercaria els mitjans per tal que s'obriessin llocs de treball per minvar la misèria.

Eleccions provincials a Llagostera

	Solidaris	antisolidaris federal-radicals	antisolidaris monàrquics-caciquistes			
1907	705	335	1			
	Liberals	Carlins	Lliga	Conservadors	Republicans	Monàrquics
1911	846	76	253	188	584	213
1915	161	110	297	219	261	299
1919			426		672	172
1923			903		417	

(Gustens Torrent, Antoni. *Les eleccions provincials a Girona (1901-1923)* - Inèdit.

ELS FETS D'OCTUBRE

31

78

El dia 19 d'octubre del 1934 el comandant de la Guàrdia Civil de Llagostera, Jerónimo Cortijo, destituí l'antic ajuntament d'Esquerra Republicana. L'acta de destitució fou la primera que es féu en castellà en el temps de la República. L'alcalde (J. Nadal) i els consellers F. Falivene, M. Casadevall, C. Esteva, E. Morató, J. Lloveras i Enrique Peraferrer foren destituïts de tots els càrrecs per "pertener a la Izquierda Catalana y considerar que se habían solidarizado o habían visto a lo menos con simpatía la proclamación del Estatuto Catalán, por el gobierno de la Generalitat del día 6 del actual

como lo demuestra el hecho de haberse encendido en la misma noche las luces públicas reservadas para iluminar la población los días de Fiesta Mayor y festivos, los cuales desde el momento de conocerse dicha proclamación, por la radio y de rumor público fueron encendidas. Lo que demuestra que dicha proclamación causó o produjo en los mismos la consiguiente satisfacción".

Joan Nadal, alcalde de Llagostera, per tal de defensar-se al·legà que ell va donar les ordres que s'encenguessin els llums del poble no perquè se n'alegrés, sinó que, atès els greus



moments pels quals passava Catalunya els llums serviren per "conèixer la gent, per veure si volien fer algun mal fet".

Tot i això, però, el comandant designà un nou consistori, format per Artur Coris com a alcalde i com a consellers Aureli Camós, Joan Font, Francesc Roquer, Salvador Vidal, Espiridion Vilallonga, Joan Prats i Salvi Presas. Aquest ajuntament continuà fins al 5 de maig de 1935, quan es constituïren els nous ajuntaments segons els decrets fets per la Generalitat. Amb aquest nou ajuntament, però, no canviaren excessivament les coses, i molts dels nous membres foren personatges destacats en el franquisme. Es posà un nou alcalde, Mario Sastre, i com a consellers, M. Rissech, J. Puig, F. Barceló, S. Preses, J. Carreres, C. Casanovas, J. Font, F. Sais, R. Regàs, S. Vidal i M. Tarré. La reacció de l'antic ajuntament republicà no es féu esperar: considerant-se ells l'ajuntament legítim en haver estat elegits en les últimes eleccions municipals democràtiques de l'any 1934, protestaren per la constitució

Joan Nadal fou el primer alcalde de la Llagostera Republicana.

del nou ajuntament, que ells no consideraven legal. Les seves queixes no són escoltades i encara trigà temps perquè l'antic ajuntament republicà tornés al capdavant de l'ajuntament.

Les repercussions dels fets d'octubre no foren tan sols a nivell de corporació municipal: al Sindicat Agrari se li negà el permís de celebrar una reunió pel març del 1935 per por que poguessin alterar l'ordre públic, ja que era una societat que "ha estat i està adherida i

entregada actualment a l'Esquerra de Catalunya, dels quals els seus socis han fet gala sempre de pertànyer al Grup Obrer i Camperol". Encara pitjor sort va tenir el Sindicat Únic de Treballadors, que estava adherit a la CNT, que fou clausurat des del 4 de novembre de 1934 al 25 de gener de 1936. Malgrat la clausura d'aquest Sindicat, el moviment obrer no quedà aturat a Llagostera. Cada any la Societat Patronal i la Societat Obrera (el Sindicat Únic de Treballadors) negociaven la

setmana de vacances que s'havia de cobrar amb motiu de la festa major. En restar clausurada la Societat Obrera, la Patronal designà una Comissió d'Obrers per a la negociació; Escapa, el president del clausurat Sindicat, tenia por d'una manipulació per part de la Patronal i demanà permís per tal de celebrar una reunió al Casino entre obrers i patrons per tal que "els interessos dels obrers no es vegin en aquests moments de tensió i de crisis en cap moment amenaçats".

Un bàndol del 1935

Durant tot el 1935 les repercussions dels fets d'octubre ressonaven a Llagostera. Feia un any i escaig que les eleccions municipals havien donat com a guanyadores les candidatures d'esquerres, però els fets d'octubre van canviar el panorama polític i es van nomenar a dit uns nous consistoris. La crisi econòmica, social i política es manifestava a cada lloc català. A Llagostera es repartiren fulls volants anònims que criticaven l'actuació i el nomenament d'aquests consistoris:

ATENCIÓ POBLE!

Aquells elements i subjectes que tant sorollosament i rotundament baties el 14 de gener de l'any passat" (dia en que es van celebrar les eleccions

municipals) "aprofitant-se d'unes circumstàncies que tenen tant d'arbitràries com de dictatorials, s'apoderen del nostre municipi, prescindint de la confiança i la voluntat teves.

Això són fets que no deuen deixar-se passar amb indiferència. Cal registrar-los bé i recordar-los sempre. Sols així podrem un altre dia evitar contagis que embruten i recordar-los la seva manca de moralitat i de decència.

Quant la voluntat del poble torni a ésser respectada (que tot arribarà) caldrà exigir les responsabilitats del que pugui passar. Millor, però, que això serveixi d'avís i que si no són respectats els sentiments del poble, que almenys o siguin els seus interessos.

Dia vindrà que aquest conglomerat d'elements

divergents, que el sapiguer que el poble els repudia, no els hi és impediment per ficar-se dintre l'Ajuntament, i que els hi pesa gens la derrota de les passades eleccions, com tampoc la perspectiva de sortir-ne un altre dia, per la finestra o bé acompanyats per la guàrdia civil, la qüestió és satisfer-ne una vanitat, assegurar la venda d'uns litres més de betzina i comportar-se servilment), seran passats per la picota pública, potser així s'evitaran més vergonyes per la nostra vila, i també que hi hagi qui pugui pertanyer durant un període de dos anys en tres partits diferents com que anarquistes de Terrassa puguin esdevenir ninots de ninots.

Llagostera, Maig de 1935

(Arxiu de la Diputació Provincial de Girona. Fons de la Comissaria Delegada de la Generalitat de Catalunya)

ELS PRIMERS AJUNTAMENTS DE LA GUERRA

32

Dos ajuntaments

8 de febrer de 1937

Eugeni Gurnés (CNT) *Alcalde I*
Santiago Vila (ERC) *Alcalde II*

Consellers:

Josep Creus (CNT)
Joan Mir (ERC)
Josep Lloveras (CNT)
Josep Abras (CNT)

28 d'octubre de 1937

Santiago Vila (ERC) *Alcalde I*
E. Gurnés (CNT) *Alcalde II*
F. Rodó (PSUC) *Alcalde III*
(Vacant) *Alcalde IV*

Consellers:

Joan Mir (ERC)
Joaquim Casas (ERC)
Fermin Brunsel (CNT)
Mariano Calvet (CNT)
Llorenç Balmaña (PSUC)
Amelita Franz Gueter (PSUC)

(Arxiu de la Diputació Provincial de Girona.
Fons de la Comissaria Delegada de la
Generalitat de Catalunya)



Amb l'aixecament militar del general Franco el 18 de juliol de 1936, la Generalitat i els Ajuntaments no saberen agafar el poder a temps i, pensant que l'aixecament duraria només unes quantes hores, es plegaren de braços; mentre, els sindicats començaren a organitzar comitès que varen reorganitzar la vida als pobles. A Llagostera, la marxa de l'alcalde republicà, Artur Roig, va relegar a un segon pla el municipi republicà enfront del nou comitè antifeixista que es formà per reorganitzar la vida del poble.

Durant la guerra civil es varen construir els fonaments de les escoles del Puig (foto de dalt). Amelita Franz fou una de les primeres dones regidores de les comarques (foto de baix).



Els primers mesos de guerra foren els més durs i els més violents, el comitè (format per membres o simpatitzants cenetistes com en Gurnés, en Mario Calvet, l'Escapa, en Seda, en Lloveras, l'Abras...), instal·lat de primer a la plaça Catalunya, va començar a engegar les primeres mesures per a organitzar i proveir el poble dels articles de primera necessitat. Requisaren els queviures de fàbriques i cases de pagès per omplir les botigues i col·lectivitzaren diferents sectors del poble, com el de transports, paletes i mecànics, la indústria del suro i

De primer el comitè i després el consell municipal foren els dos òrgans que regulaven la vida del poble durant la guerra.



la farinera, per tal de sotmetre'ls a la nova economia de guerra.

En aquells primers dies de guerra, Llagostera visqué una de les hores més patètiques: es saquejà l'església i el capellà de la parròquia i el vicari foren ridiculitzats fent-los agenollar i pregar per la seva vida mentre eren apuntats per una pistola. Un cop acabat el macabre espectacle, tots els objectes de culte foren carregats en un camió i es baixaren, juntament amb d'altres joies de cases particulars, fins a davant del carril, on es disposaren en forma de gran pira i cremats.

Anaven passant els dies: les primeres lleves havien marxat i els primers fills de Llagostera havien mort, quan la Generalitat decidí que ja era hora que el poder tornés altra volta a mans seves. El mes d'octubre del 1936, la



Generalitat promulgà un decret pel qual dictava la manera en què s'havien d'establir els nous ajuntaments. Els ajuntaments com Llagostera havien d'estar integrats per 3 membres d'ERC, 3 de la CNT, 2 del POUM, 1 d'Acció Catalana i 1 de la Unió de Rabassaires. El dia 19 d'octubre es féu la reunió per tal de constituir el nou ajuntament, la CNT es negà a conformar-se amb els tres llocs que li corresponien aduint que a Llagostera tan sols estava constituïda l'ERC. L'ajuntament no es constituí; l'endemà mateix la CNT tornà a fer una altra proposta: continuà demanant sis llocs per a ella però afegí que la resta de llocs vacants els podia cobrir l'ERC. Aquesta última oferta tampoc no fou acceptada i aquell mateix dia la CNT agafà per la força l'administració de l'ajuntament.

Per aquells mateixos dies es produí el bombardeig a Roses i el poble creia que el desembarcament de les tropes nacionals era un fet. A mesura que passaven les hores, la por a la invasió de l'exèrcit nacional en el poble i el suport que li podrien oferir des de dins les famílies considerades feixistes anava creixent i s'organitzaren patrulles de control i detencions de desenes de persones. L'endemà, desapareguda l'alarma, els detinguts tornaren cap a casa seva.

FAM I BOMBES

33

82

En arribar el 1937, Llagostera es trobà amb una manca crònica de queviures, amb la puja dels preus del porc, amb escassetat de greix, de sucre, de farina i d'oli i amb colònies de refugiats que habitaven les masies que foren abandonades durant els primers dies de guerra. Mentre, es mirava de prestar suport al Front mitjançant un comitè d'ajuda format per un pare de família de combatents, un delegat del consell municipal, representants de Joventuts Libertàries, el Grup Anarquista Incansable FAI i el Sindicat Únic de Treballadors, mentre que el Casino refusà de fomar-hi part per

considerar-ho un afer polític. No obstant això, encara quedava temps per a la cultura i l'esplai mitjançant l'ensenyament, l'organització d'actes per a la mainada i la instal·lació d'un museu.

Les escoles oficials continuaven funcionant en nous indrets municipalitzats, com a Can Boada, malgrat que les classes eren cada vegada més irregulars conforme anava avançant la guerra, amb la fugida dels professors i la dificultat per trobar substituïts. En el també municipalitzat cinema del Casino es programaven pel·lícules gratuïtes per a la mainada i la diada de reis fou substituïda per la setmana de l'infant, en el transcurs de la qual es donaven obsequis als refugiats. El museu s'instal·là en el requisat mas de la Torre Albertí i en la seva capella (saquejada en els primers dies de la guerra); les peces del museu provenien de les masies abandonades i si en un principi es prengueren mesures per tal que no es perdessin els objectes, la desorganització del final de la contesa va propiciar el seu

L'ajuntament es va veure obligat a fer diferents emissions de paper moneda de curs legal per a l'àmbit local.

desmantellament total i el repartiment de les peces entre diferents cases de la vila.

Finalment, el 8 de febrer de 1937, després de quatre mesos de polèmica, s'arribà a la constitució del nou ajuntament. En principi havien de concórrer-hi tres membres del PSUC, tres de la CNT i 3 d'ERC. El mateix alcalde elegit, Eugeni Gurnés, exercí el vet als representants del PSUC aduint que segons el decret de la Generalitat no els



pertocaven aquests llocs i en conseqüència es negà a donar-los possessió del càrrec.

Pocs mesos més tard, les primeres bombes començaren a caure en el terme de Llagostera; malgrat la por i l'ensurt del moment, les bombes anaren a parar a uns camps propers a la vila i no hi hagué conseqüències.



Can Boada fou municipalitzada i convertida en una escola oficial.

Els veïns de Sant Llorenç, contra els refugiats

Alguns dels habitants del veïnat de Sant Llorenç formularen una denúncia el mes de setembre de 1938 explicant els abusos que cometien alguns dels refugiats que s'establien en aquella zona. En aquesta denúncia, tot i les possibles exageracions dels denunciants, es pot veure el clima de crispació i els greus moments pels quals estava passant la vila.

"Els refugiats corren pels camps prenent-ne tots els fruits i destruint plantes i demés i amenaçant i pegant als qui no volen deixar-los fer les violències seves. No demanem res més sinó que es posi cura a dits desmans ja sigui per trasllat o de la manera que es cregui més procedent; molts homes són al Front i les dones no es poden fer respectar"

(Arxiu de la Diputació Provincial de Girona. Fons de la Comissaria Delegada de la Generalitat de Catalunya).

La serralleria i fàbrica de maquinària de suro de Can Pau (Can Casadevall) es convertí en una indústria de guerra en la qual es fabricaven espoletes; l'ajuntament començà a imprimir paper moneda; l'església ja feia temps que s'havia convertit en un magatzem de queviures i la rectoria fou convertida en jutjat. Al mes de juny, quan era alcalde Santiago Vila, aquest fou amenaçat a l'Ajuntament mateix per un vilatà al qual se li havia requisat un camió.

En el mes d'octubre es tornà a constituir un altre ajuntament en el qual els membres del PSUC ja hi tenien entrada. De fet, a partir de la legalització dels ajuntaments, la CNT s'anà afeblint i ben aviat començaren en el seu si les dissensions; alguns dels seus membres ja havien marxat a l'exili. En aquesta ocasió l'alcalde elegit fou novament Santiago

Vila i entrà com a regidora del PSUC una dona, una de les primeres dones que ocuparen un càrrec dins de l'ajuntament en la història de les comarques gironines. Malgrat mancar temps encara per a l'acabament de la guerra, la causa ja es veia perduda. L'ajuntament mirava d'anar trampejant la situació fins que arribés l'hora de l'exili. Quan en Santiago Vila fou mobilitzat, en Falivene afagà el càrrec d'alcalde. Després en fou Agustí Coll i "in extremis" en Seda fou nomenat alcalde per tal de poder entregar l'ajuntament al cap de poques hores a les tropes nacionals.

ELS REFUGIATS

34

84

Tot just encetada la guerra, durant l'any 1936 Llagostera rebé les primeres onades de refugiats. Durant aquest primer any vuitanta quatre dones, homes i criatures, famílies senceres, provinents de diferents punts de l'estat arribaren al poble. Can Vidal de Llobatera, Can Codolà i Can Rissech són algunes de les masies que es convertiren durant la Guerra Civil en improvisades colònies de refugiats.

El nombre de sobrevinguts a Llagostera l'any 1936 no representava cap focus de tensió social per a la vila, però durant l'any 1937 arribà un altre contingent de refugiats:

tres-cents noranta tres. Certament que alguns dels refugiats de l'any 1936 foren destinats a d'altres pobles, però tot i això Llagostera encetà l'any 1938 amb quatre-centes vint-i-sis persones més que havia de sumar al seu cens d'escassament quatre mil habitants. Les masies ja estaven totalment saturades i els últims refugiats s'havien d'allotjar en cases particulars del poble.

L'any 1937 la crisi de la guerra arribà al seu punt culminant: l'escassetat de queviures repercutí ja a tota la població, les normes estrictes dictades

per l'ajuntament no van poder frenar la sortida fraudulenta del blat del poble i la seva venda a d'altres llocs, les col·lectivitzacions, les noves indústries (com la fàbrica d'espoletes...) derivades de l'economia de guerra provocaren conflictes entre els treballadors, les picabaralles entre PSUC i CNT portaren el primer a dir que no hi havia llibertat de sindicació a

L'abandó de moltes de les grans cases de pagès durant els primers dies de la guerra va facilitar l'allotjament dels refugiats. (A la foto: Can Rissech).



Molta mainada i pocs homes

A Llagostera varen arribar en un sol any (1937) 393 refugiats. D'aquest nombre la majoria eren criatures de curta edat (fins i tot molts de dos o tres mesos) i gent gran. Els homes eren a la guerra i per això l'estadística següent ens mostra com a Llagostera només hi van anar dotze homes de 18 a 40 anys:

	HOMES	DONES
Fins a 10 anys	57	62
Menys de 18 anys	36	53
Menys de 40 anys	12	87
Més de 40 anys	31	55
TOTAL	136	257

(Arxiu Municipal de Llagostera, papers sense classificar)

Llagostera, l'emissió de paper moneda per part de l'ajuntament (el mes de maig, el juliol i el novembre del 1937) i de la Cooperativa la Regeneradora per paliar la manca de circulació de moneda era un fet. I a tot això se sumava l'haver de cobrir les necessitats més bàsiques de més de quatre-centes persones, entre les quals hi havia més d'una dotzena de criatures de pit i un centenar de nens en edat escolar: allotjament, vestir i ensenyament. Malgrat la

solidaritat, en un principi, del poble envers els refugiats, la situació es feia ja insostenible i l'enfrontament era inevitable. Els conflictes començaren a sorgir en forma d'acusacions contra el comportament dels refugiats, com ara que manllevaven les collites del camp. Fins i tot l'ajuntament hagué de demanar a Girona que portessin a Llagostera algun agent per tal que vigilés els conreus i evitar d'alguna manera que s'enduguessin els fruits i alhora que els conflictes no augmentessin.

La important masia de Can Codolà fou convertida en colònia de refugiats i hospital de sang.

Un altre dels greus problemes era el de l'escolarització. L'important nombre de mainada en edat escolar feia impossible que poguessin accedir a l'escola del poble i per això s'habilitaren escoles especials per a refugiats a les quals l'ajuntament facilitava el material. Aquestes escoles, malgrat el seu funcionament, varen veure passar multitud de professors (alguns d'ells eren també refugiats) i això també repercutia en l'ensenyament, ja molt deteriorat a causa d'aquelles circumstàncies especials. Però recordem abans d'acabar els noms d'alguns d'aquells professors, molts dels quals han quedat en l'anonimat, com l'Andrés Plaza, Paz Cardenal López, Martín Giménez, Àngel Vidal o Justo Herrero.



REPRESSIÓ FRANQUISTA

35

86

Capvespre del diumenge, dia 2 de febrer. Una tensa calma envaïa el poble. L'exèrcit *nacional* era a Vidreres, tothom sabia que el conflicte bèl·lic estava a punt d'acabar; però què passaria en el futur? En aquell últim diumenge republicà la crispació es trobava en l'ambient, el poble tenia por que els dipòsits de benzina situats a la bodega Ramiro volessin, i amb ells mig poble; les famílies s'amagaven als soterranis; els republicans volaren els ponts sobre la Verneda i sobre la Gotarra per ralentir la invasió *nacional*; mentre, les bombes començaven a xiular: la filla de Can Comas fou morta i també un ancià.

Pocs dies abans en Falivene i altra gent de Llagostera com en Joan Mir, en Ricard Casademont (en Nas de Plata), en Camil Esteve, el "Catxo", en Pereferrer i d'altres empenien el camí de l'exili. Abans de travessar la frontera en Camil Esteve i en Pereferrer s'hi repensaren i tornaren cap al poble. En Pereferrer fou immediatament afusellat.

Arribada la pau, Llagostera va fer recompte del seus morts: un nombre indeterminat, però nombrós, al front, quatre capellans (els dos de l'església parroquial, en Leandre Mir, vicari de can Boada, i un frare que es trobava passejant per la carretera de Cassà), dues víctimes dels bombardeigs, set afusellats en els primers dies... i començà la represàlia franquista. Les denúncies sense fonament eren constants com al metge del poble, en Domènec Pascual. Les condemnes a mort no tardaren a arribar: alguns tingueren sort i se'ls commutà la pena de mort com en Francesc Xirgú. Al primer se l'havia acusat d'idees republicanes i al segon se'l va acusar d'haver matat un capellà que més tard es va descobrir que havia mort en un bombardeig a Girona. D'altres, però, acusats pels seus mateixos veïns per denúncies sovint falses o injustes com les

Balanç de la repressió

Llagosterencs executats a Girona:

12-05-39 L. Garrabou Pérez	CNT-FAI
12-05-39 E. Pereferrer Viala	ERC
12-05-39 F. Vallis Rivas	CNT-FAI
12-05-39 J. Payret Mayol	CNT
12-05-39 J. Prim Gutarra	—
12-05-39 P. Ponce Jerez	CNT
12-05-39 F. Oms Juvenet	—
22-10-39 J. Lloveras Casadevall	CNT
07-05-43 E. Gurnés Bou	CNT

Mort a la presó de Girona:

03-07-39 Josep Creus Peraferrer

(Solé i Sabané, Josep M. La repressió franquista a Catalunya 1938-1953, Catalunya sota el franquisme 1, Edicions 62, Barcelona 1985, pàgs. 366 i 568).

anteriors no tingueren tanta sort i caigueren sota les bales dels fusells franquistes.

A aquesta llarga llista negra s'han d'afegir els nombrosos exiliats de guerra que refugiant-se a França varen passar per les penúries dels camps de refugiats, i patiren els estralls de la Segona Guerra Mundial, la invasió nazi i els camps de concentració. En aquests últims, tres llagosterencs varen perdre la vida: Joan Mascort, el 1941 al camp de Gusen i Francesc Llagostera i Emili Puigmolé, l'any 1942 al camp de Mathausen.

Fins tres dies més tard de l'arribada dels nacionals no es constituí el nou ajuntament: el 5 de febrer de 1939 fou elegit alcalde provisional Climent Casanovas, i al cap d'unes hores fou substituït per Joan Prats. La primera decisió de l'ajuntament franquista va ser

recollir totes les armes que hi havia al poble, treure tots els rètols del carrer que es consideressin "desafectos al Movimiento Nacional", organitzar una milícia local, apropiarse de la farina que havien deixat els "rojos" a la fàbrica de farines Finazzi per al racionament local, organitzar l'allotjament de les tropes i realitzar un inventari de totes les cases abandonades.

Controlar les entitats del poble introduint membres franquistes a les juntes i organitzar el racionament d'aliments i el proveïment de les botigues es convertiren en

els primers objectius del nou ajuntament.

Llagostera, entre la repressió i la violència, es vestia amb camisa blava. Mentre a can Franquesa (Museu Vilà) Guàrdia Civil i feixistes apallissaven detinguts i persones considerades republicanes, una mica més amunt, a l'església parroquial, els joves havien de custodiar l'altar vestits amb la impecable camisa blava. La falange local es va convertir en l'amo i senyor de les actuacions dels veïns del poble i aquells qui no obeïen es podien trobar com a mínim amb el cap rapat per

mostrar en públic la seva intolerància al règim.

L'"Auxilio Social" era l'altre gran institució del feixisme local. La seu, situada al començament del passeig Pompeu Fabra, esdevenia el centre de beneficència i d'esbarjo local. Amb molta sort, aquell qui no tenia res per a menjar podia obtenir un plat de sopa; es passaven pel·lícules gratuïtament per a la mainada que hagués assistit a doctrina i es feien representacions teatrals a càrrec del CPDH (Centro Parroquial de Diversiones Honestas).



Eugeni Gurnés

La mort de l'antic alcalde cenetista, l'Eugeni Gurnés, se'n mostra com una de les més dramàtiques ocorregudes a conseqüència de la Guerra Civil. L'Eugeni Gurnés per por a les represàlies s'havia exiliat en el veí país francès. Arran d'una tímida amnistia del general Franco per a aquells que no havien comès delictes de sang l'antic alcalde decidí innocentment travessar la frontera i recuperar la seva família. En Gurnés no tingué temps ni d'arribar a casa seva. L'odi no s'havia apaivagat i les denúncies de gent de Llagostera van portar que l'Eugeni Gurnés fos afusellat. Feia quatre anys que la guerra havia acabat.



Eugeni Gurnés fou condemnat a mort, tal com es llegeix en aquesta sentència per "Auxilio a la Rebelión". Tot i ésser executat, en el certificat de defunció hi ha: "Mort per col·lapse cardíac".

UN ALCALDE SORPRENENT

36



*Leandre Calm amb
el bastió d'alcalde junt
al governador Luis
Mazo Mendo i a
rellevants
representants del
franquisme local.*

88

Del 1946 al 1954 va ser alcalde Leandre Calm. Quan va acabar la guerra tenia vint anys i ja havia estat ascendit al grau d'alferes Provisional per l'exèrcit nacional. Malgrat la seva curta edat fou cap Provincial de Milícies, cap local de la Falange i diputat provincial el 1949. Fou condecorat amb la "Medalla de Sufrimientos por la Patria" i nomenat "Caballero Mutilado por la Patria". Home que havia muntat mil i una empreses, entrà a l'ajuntament amb ganes de treballar, i el primer que va fer va ser restablir el programa de Festa Major, amb una continuïtat anual. Al cap de dos anys ja es va inaugurar el camp Municipal

d'esports, i aquell mateix any veié la llum editat per l'ajuntament el llibre sobre el folklore i tradicions de Llagostera "Coses de Llagostera", l'autor del qual fou Rafael Mas.

Poc més tard, el 3 de febrer de 1949, coincidint amb el dia de "La liberación de Llagostera" fou proclamat fill adoptiu de la vila el governador civil de Girona, Luis Mazo Mendo. L'arribada del governador fou envoltat de la parafernàlia de l'època: no faltava cap autoritat local per a l'ocasió; l'alcalde, el capellà Llorenç Costa, el jutge municipal Artur Coris i el comandant de la Guàrdia Civil Jesús Lanchas. Tots junts

marxaren en processó cap a l'ajuntament passant per sota d'un gran arc de triomf instal·lat en el passeig Victòria. Però entre banderes, discursos paternalistes, emfàtics i patriòtics, i bandes de música, l'alcalde aprofità per a demanar ajuda al governador: "Precisamente sois vos quien con vuestro apoyo conseguís que Llagostera tenga aguas potables, escuelas suficientes, viviendas asequibles a los productores. Es decir el artífice de cuantas mejoras y logros se

han obtenido o están en trámite inmediato de obtención (...)". Calgueren encara, però, alguns viatges a Madrid amb entrevistes amb les més altes instàncies perquè Llagostera pogués comptar amb la seva xarxa de subministrament d'aigua potable.

Abans, però, que això succeís, l'ajuntament organitzà durant la festa major del 1952; una correguda que havia de tenir com a marc una plaça de braus desmuntable a la plaça del carril. Bienvenida era un dels toreros i la plaça s'omplí de gom a gom, però paradoxalment el dèficit per als organitzadors fou molt quantios: els espectadors en comptes d'adquirir l'entrada optaren per la via més econòmica: trencar les tanques i pujar a les grades gratuïtament.

I arribà el 3 de febrer de 1954, "XV año de la liberación de Llagostera"; el desplegament d'autoritats provincials era fastuós.

El motiu: la inauguració de l'abastament d'aigües potables de Llagostera, un antic projecte que ja s'havia començat a elaborar en temps de la República. Tot el poble, amb ganes o sense, assistí a l'espectacle; els treballadors de les fàbriques

El zoològic

Un altre dels projectes que Leandre Calm va veure fets realitat fou el de fundar un zoològic particular. Al llarg dels anys seixanta, un dromedari, un lleopard-pantera, un pècari, un parell de lleons, diferents espècies de monos, guilles, gats, gairebé un centenar d'aus, entre les quals hi havia paons, oques del Nil, gallines sedoses del Japó, faisans, lloros, cotorres, guacamais, coloms holandesos... formaven part de la col·lecció particular de Leandre Calm.

Aquesta iniciativa tingué un gran ressò a comarques; els periòdics en feien reportatges i els turistes s'acostaven a Llagostera per tal d'anar a fer una copa a la bodega Ramiro i contemplar el zoològic.

Les ambicions del zoològic eren moltes: es va instal·lar una petita incubadora, amb la qual es van poder aconseguir cries de paons; es va adquirir un llibre d'honor, per tal que tots els il·lustres personatges estampessin la seva signatura; es volien eliminar gàbies, reixes i construir llacs, estanys i fosses per a les feres: el zoològic de Llagostera es volia convertir en un centre modern i important.

Però, com tantes vegades, les il·lusions no es feren realitat: el cost econòmic del seu manteniment i l'absorbiment que representaven tants animals foren algunes de les raons per les quals va desaparèixer el zoològic. El destí dels animals fou molt divers: alguns es van regalar, d'altres es varen vendre i els més grans foren venuts al zoològic de Barcelona, excepte un, el dromedari, que va restar a Llagostera fins a la seva mort.

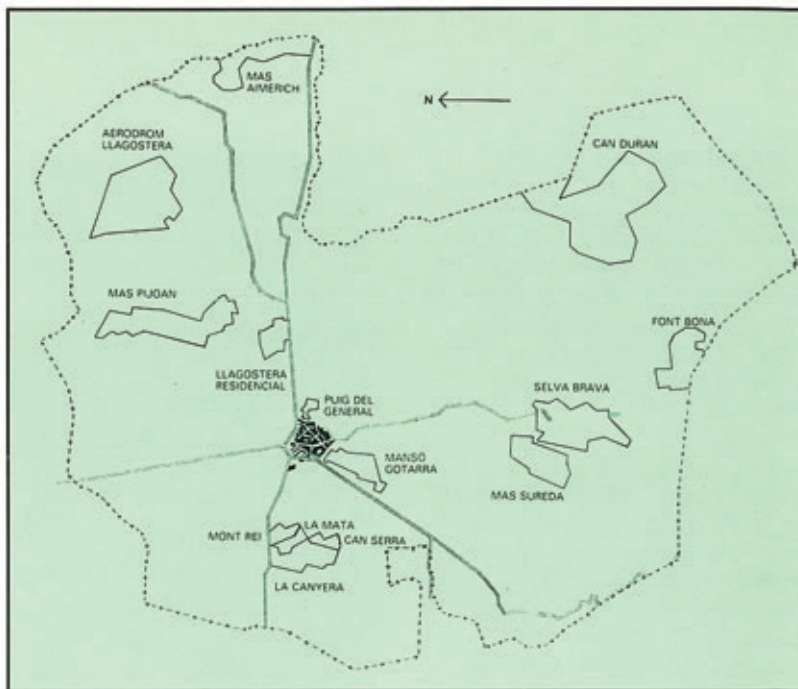
portaven pancartes "Gracias a ti, Franco, tenemos agua", tothom anava vestit de festa i juntament amb el subministrament d'aigua s'inaugurà un grandios brollador a la plaça Catalunya.

Brollador tan pretensions com amb poc futur, atès que va haver de ser desmantellat al cap d'un parell de mesos, convertit ja en un niu de brutícia.

Un dels somnis de Llagostera s'havia aconseguit; l'altre, el de comptar amb una nova escola, seguia un bon camí, però Leandre Calm fou destituït fulminantment l'any 1955, sembla que per pressions del bisbat. Fou substituït per Climent Casanovas, primer alcalde franquista de Llagostera, en aquella ocasió la seva alcaldia durà unes hores, en aquesta, uns anys, del 1955 al 1960.

EL NOU URBANISME

37



Les urbanitzacions omplen bona part del terme municipal i agafen terreny al seu patrimoni forestal.

90

A partir dels anys 60, el gran *boom* turístic i la conseqüent febre de la construcció van arribar a Llagostera convertint-la en l'antesala de la Costa Brava. Eren temps d'opulència i una nova tipologia constructiva va sorgir; la llar de segona residència. Aquesta nova tipologia, unida a la necessitat d'expansió del poble, van sumir Llagostera en un caos urbanístic difícilment tolerable i solucionable i creà un traçat d'eixample caòtic, construint immenses urbanitzacions sense dotar-les amb els més mínims serveis i arrencant bona part de la riquesa forestal del terme. Catorze urbanitzacions

envolten Llagostera: la Mata, la Canyera, Mont Rei, Can Serra, Mas Sureda, Selva Brava, Font Bona, Can Duran, Mas Aymerich, Aeròdrom Llagostera, Mas Pijoan, Llagostera Residencial, Puig del General i Manso Gotarra, a més de les urbanitzacions que han conformat el nou eixample de la vila: Mas Sec, Rufí, Cal Curt, Raset i Funeirons.

En les urbanitzacions que constitueixen l'eixample encara hi ha actualment greus mancances de serveis, com el de l'asfaltat i el de l'enllumenat en diferents trams. En les urbanitzacions que hem anomenat primer, les mancances són tan greus que

l'any 1980 tan sols quatre tenien els vials asfaltats, quatre més tenien subministrament d'aigua, només tres comptaven amb clavegueram i dues amb enllumenat públic.

L'especulació va fer que es tallessin boscos i es parcel·lessin i es venguessin les terres amb anuncis com "Torres en la Costa Brava", "cerca del mar", "lagos artificials"... i quan el propietari anava a veure la seva parcel·la es trobava amb un tros de bosc tallat i res més.

D'una banda hi havia urbanitzacions completament il·legals (actualment n'hi ha només dues de totalment legalitzades) i de l'altra el silenci de l'ajuntament i finalment el fet consumat de la construcció de cases sense cap tipus de permís i en llocs inversemblants.

El problema s'agreujava cada vegada més. Les construccions

Malauradament barraques i construccions cada vegada més degradades s'estan convertint en una imatge normal de l'entorn de Llagostera.

es degradaven més i més fins a convertir-se en tot el sentit de la paraula en barraques. Al problema del barraquisme, se li ha d'afegir el de la conversió de les urbanitzacions en llocs habitats permanentment. L'atur provocà que una alta proporció dels propietaris d'aquestes parcel·les (procedents sobretot de Barcelona i el seu cinturó) s'hi construïssin la seva llar permanent, agreujant encara més la manca de serveis, creant una població flotant i indeterminada de llagosterencs sense censar i sense pagar impostos i conformant vertaders ghettos urbans enmig del bosc.

La indústria

Malgrat el gran nombre d'empreses, excepte la de plàstics, gairebé totes tenen actualment un reduïdíssim nombre de treballadors. Donem a continuació el nombre d'empreses de cada especialitat que hi ha a Llagostera:

Fàbriques de suro	5
Contractistes d'obres	8
Queviures	32
Restauració	15
Fusteries i mobles	17
Tallers mecànics i planxist.	17
Confecció	5
Tallers impremta	3
Fàbrica plàstics	1
Serralleries de llenya	4
Taller encuny metalls	1
Perruqueries	7
Fàbrica d'agulles	1
Fàbrica d'esgalabrar	1
Cai. persianes de ceràmica	1
Forjats i serralleria	6
Lampisteria	3
Fàb. serres	1
Fàb. begudes carbòniques	1
Planta formigó	1
Fàb. alumini	1
Fàb. joguines	1
Fàb. sabó i detergent	1
Fàb. pinso	1
Granges	2
Molí de pinso	1
Molí de moldre	1

(Arxiu ajuntament de Llagostera. Cens de motors, 1986)



ESPAIS PÚBLICS

38

pal·liar parcialment un greu problema de Llagostera, que era el d'aconseguir un habitatge digne i habitable a baix preu per part de les famílies amb una renda més baixa.

Fins als anys vuitanta, tres fets varen marcar la dècada. Tres fets que varen despertar l'interès a tot el poble: la recuperació de la casa de les Vídues, l'engrandiment de la plaça Catalunya i la compra dels antics terrenys del Carrilet.

El 1956, Tomàs A. Boada va fer donació a l'ajuntament de la casa de les Vídues, l'antiga casa familiar, que estava destinada a ésser la llar de les vídues de la família. A causa de l'interès artístic d'alguna de les seves finestres gòtiques, l'edifici fou declarat sota protecció oficial. No obstant això, la seva reconstrucció no s'inicià fins a l'any 1974, quan la casa ja era una pura ruïna. L'any 1978, quatre anys després d'haver-se començat les obres de reconstrucció i després de portar gastats més de cinc milions de pessetes, l'ajuntament encara no sabia exactament quina finalitat donaria al nou edifici. Finalment, l'any 1982 s'inaugurà com a biblioteca pública i escola de Belles Arts. El cost total de la construcció

va ser de 10.300.000 ptes., el 50% de les quals fou satisfet per la Diputació.

Una altra empresa molt llarga fou l'adquisició per part de l'ajuntament del solar contigu a la plaça Catalunya –el solar de Can Planta–. La casa pairal de Can Planta fou enderrocada sense contemplacions el 1975 i ningú no mogué ni un dit per evitar-ho malgrat el seu indubtable interès tant històric com artístic. En aquell solar hi havien d'anar ubicades les oficines de la Caixa de Pensions, però un cop enderrocada la casa pairal començaren les protestes dels veïns que volien que tot el solar passés a ésser municipal i engrandir així tot l'espai públic del centre del poble.

L'ajuntament se sumà a les protestes i començà a entaular negociacions amb la Caixa per a l'adquisició del solar per part del municipi, cosa que no succeí fins 8 anys després, amb el preu d'onze milions i mig de pessetes, per a molts un preu massa car per haver esperat tants anys.

Mentre que la Caixa de Pensions adquirí l'edifici modernista de l'Agrícola i el restaurà per tal d'ubicar-hi les seves oficines, la Caixa d'Estalvis Provincial construí un enorme edifici, també a la plaça Catalunya, en els baixos

A partir dels anys 50 s'anaren aconseguint nous equipaments i fites urbanístiques remarcables, com és ara la construcció d'un clavegueram nou el 1955, la instal·lació d'una depuradora pròxima a la riera Gutarra, amb un cost de gairebé un milió i mig de pessetes (encara que mai no ha funcionat gaire bé), o la inauguració de les noves escoles al Puig l'any 1963, vint-i-set anys després d'haver estat començades.

S'encetà la dècada dels setanta amb la inauguració de les popularment conegudes com "cases barates" i els blocs de pisos de la Cooperativa. Sobretot amb els primers es va

del qual instal·là les seves oficines. Aquest nou edifici a la plaça Catalunya, d'enormes dimensions, ha estat l'únic intent de realitzar una construcció singular i moderna en el poble.

I per últim, cal parlar de l'adquisició per part del municipi en els anys vuitanta dels antics terrenys del

Activitat cultural

Llagostera Ràdio, el Grup Excursionista Bell Mati, el Casino Llagosterenc, els amics de la Història, els amics de la Sardana, la Llar de jubilats, el Casal parroquial juntament amb el butlletí de Llagostera, són la representació de totes les entitats dedicades a la cultura i el lleure al poble.

A més d'aquestes activitats, cinema i teatre esdevenen una important apartat de l'activitat cultural del poble. Quim Planella i Joaquim Aiguabella per separat són dues peces molt importants en el món teatral de Llagostera, mentre que Joan Valls i Pepe Fernández han mostrat al poble, el seu paisatge i els seus fets per mitjà del cinema amateur.

No podem deixar de banda en fer un repàs de l'actualitat cultural i recreativa del poble el museu etnològic instal·lat a l'antiga estació del carrilet i la futura obertura del museu arqueològic.



Carrilet. Aquesta compra ha significat l'aprofitament de l'edifici de l'antiga estació en instal·lar-hi el museu etnològic i la recuperació per al poble d'un important espai que estarà destinat a equipaments.

Dues cases amb les mateixes finestres. Sobre aquestes línies la casa de les vidues al començament de segle; a dalt la mateixa casa en els anys vuitanta.

LA TRANSICIÓ POLÍTICA

39

94

Mort en Franco, el 20 de novembre de 1975, l'alcaldia presidida per en Narcís Casas encetava una nova etapa política en la qual es mirarien de llimar aspreses per tal d'obrir el camí cap a la democràcia. En el poble es vivien moments d'eufòria i de renovació; alguns temen el futur, d'altres estan desitjosos de conèixer-lo... la incertesa és el denominador comú, i la política es converteix en el pa de cada dia. Una primera reunió, encara clandestina, a la masia de Can Roig, on assistiren una trentena de persones, començà a fer conèixer a Llagostera les noves forces polítiques postfranquistes.

LLAGOSTERA

12 Març - 76

G. E. Bell-Matí, organitzat en el local del Cinema Llagosterenc, a les 10 de la nit.

La Democràcia avui i aquí

Conferència a càrrec de **JOAN PAREDES I HERNANDEZ**
conseller per el sector popular pel terç familiar de l'Ajuntament de GIRONA.

GUIO

La democràcia és una gran idea: llibertat personal i drets de l'home, llibertat d'opinió i col·lectiva. Clarificació, satisfacció. Les forces democràtiques i els factors democràtics. El vot.
Dileg i escollir el que de la realitat excita la indignació i la esperança. Sortir del grup familiar i obrir-se a les realitats dels altres per esser-ne solidaris. Assumir l'elecció democràtica.
La dictadura i el seu instrument: el procés i l'enginyer.
La democràcia a Catalunya. L'informació, l'unitat, la força i l'unió. Treball i feines de Catalunya.
La democràcia a Catalunya: no són els que fins ara són a gran fama democràtica, són a part de molta d'una nova realitat. Amb la democràcia es comença el país decidint com ha de ser aquesta nova realitat.

Assegurances CALM

Agent Professional Col·legiat

A l'Avantguarda de les Modalitats més Modernes

• Demaneu informació i estudiem les vostres necessitats
• adaptades a les vostres circumstàncies

No hi ha preu amb veure una **Assegurança...**
on que sigui més fàcil que un **CONSULTA**

Carrer Capçalera, 41 2-1 LLAGOSTERA 1-1 Tel. 11

L'època de renovació també arribà en el si del Grup Excursionista Bell Matí. L'antiga junta ja feia molts anys que es trobava al davant de l'entitat i necessitava un descans: sorprenentment el dia de l'elecció de la nova junta més d'una trentena de joves d'entre els quinze i els divuit anys es varen apuntar per portar endavant l'entitat, mentre que un dels seus antics membres, en Joan Turon, continuava com a president. La introducció de nova saba en el grup, en una època en la qual a tothom li semblava que podia contribuir a la vinguda de la

Els cartells de la primera conferència política de la democràcia foren pagats per un antic alcalde del franquisme: Leandre Calm.

democràcia, varen fructificar en un dels anys de més activitats.

Una de les primeres accions que es va fixar l'agrupació fou la d'informar tot el poble de les diferents línies polítiques que es començaven a crear en el Principat. Malgrat que aquest objectiu fou interpretat per alguns com una clara postura política del grup excursionista, l'entitat tirà endavant el seu programa. La primera conferència informativa tingué lloc el dia 12 de març del 1976; sota el títol de "La Democràcia avui i aquí", Joan Paredes (conseller aleshores per elecció popular pel terç familiar de l'Ajuntament de Girona), passava revisió a la democràcia i a la dictadura.

Després d'aquesta primera conferència d'introducció a la democràcia, se'n programaren tot un seguit en les quals intervingen membres dels primers partits polítics de la democràcia. En aquests col·loquis encetats en el mes de maig de 1976 varen intervenir noms tan coneguts



Les últimes eleccions varen conformar aquest consistori municipal, alguns dels membres del qual ja han dimittit.

actualment com Miquel Roca i Junyent, per Convergència Democràtica de Catalunya, el malaguanyat Josep Pallac pel Reagrupament Socialista i Democràtic de Catalunya i en Macià Alavedra per Esquerra Democràtica de Catalunya. D'altres xerrades foren a càrrec de Jesús Salvador per part de Convergència Socialista de Catalunya. En canvi Josep Andreu Abelló i Jordi Solé Tura van ser prohibits. Fou llargament comentada la signatura de Miquel Roca i Junyent en el llibre d'honor de l'entitat que deia: "Espero que la propera vegada pugui parlar sense haver d'increpar cap governador; i sobretot que no es digui Armando Murga".

Les conferències realitzades en el cinema del Casino de Llagostera assoliren un cert èxit, però també crearen molta polèmica, fins al punt que el president del Bell Matí, en Joan Turon, fou cridat al quarter de la Guàrdia Civil per tal que donés explicacions.

El camí cap a la democràcia ja estava a punt. En les primeres eleccions generals celebrades l'any 1977 el PSC va guanyar a Llagostera amb el 25'50% de vots, seguit de la UCD, amb el 24'4%, i de CDC, amb el 17'74%. El 1979, Convergència i Unió sortí guanyador de les eleccions municipals i continua en el poder de l'ajuntament fins ara.

Excursionisme i cultura

El Grup Excursionista Bell Matí va néixer l'any 1965 per tal d'omplir el buit de lleure de la joventut de l'època.

L'excursionisme fou el primer objectiu del grup, un objectiu que també creà polèmica al seu començament en veure de molt mal ull la moral vilatana les excursions i acampades que feien els nois i noies barrejats (evidentment a les alumnes del col·legi religiós de Llagostera els estava vedat aquest lleure).

Juntament amb aquesta vessant excursionista el grup organitzava conferències i recitals de la encara inexperta cançó catalana: excursions, religió i cançó catalana es trobaven paral·lelament en els inicis de l'entitat. Així, en el 1967, el mateix any que Narcís Jubany va celebrar la conferència "Visió cristiana de l'home", s'organitzà el primer festival de la nova Cançó. En aquest Festival varen intervenir uns joves Lluch i Maria del Mar Bonet, juntament amb Rafael Subirachs, Jaume Cabré, Xesco Boix, Toni Rusalleda, i el Grup de Tres. D'aquest dia es conta que en Lluch, la Maria del Mar i en Rafael varen arribar a Llagostera tots tres dins uns sis-cents carregats amb les guitarres i que per aquella actuació varen cobrar tots 3.000 pessetes.

Bibliografia

Bassets Lluís: August Vidal. *Presència*, n.º 363, 1975

Botet i Sisó: Geografia General de Catalunya: Província de Girona. 1910. Butlletí de Llagostera. *Publicació local*.

Calvet, Josep: Llagostera en la intimitat. *Butlletí-Ajuntament*, 1986.

Català, Pere: Els castells catalans. *Dalmau editor*, 1971, vol. III.

Clara, Josep: El federalisme a les comarques gironines, 1886 - 1874. *Dip. de Girona, col. Botet i Sisó*, 1986.

Diferents autors: Girona Artística (suplement dedicat a Llagostera), 1928.

Diferents autors: El Gironès, estructura socio-econòmica. *Caixa d'Estalvis de Catalunya*, 1981.

Diferents autors: La Guerra Civil a les comarques de Girona. *Centre d'Estudis Històrics i Socials, Girona*, 1982.

Lacustària. Publicació local dels anys seixanta, editat per l'Associació de Filatèlia i Numismàtica.

Lanao, Pau: La Guerra Civil a Llagostera. *Presència*, n.º 763, 1986.

Mas i Ripoll, Rafael: *Coses de Llagostera*, Ajuntament, 1948.

Sobrequés i Vidal, Santiago: La alta nobleza del norte en la guerra civil catalana 1462-1472. *Institución Fernando el Católico, Saragossa*, 1966.

Solà i Gussinyé, Pere: Cultura popular al nord-est català (1887-1959). *CUG*, 1983.

Instrucció i esbarjo a un Casino de comarques. *Estudi General*, CUG, 1981, vol II.

Soler i Masferrer, Narcís: El jaciment de Can Crispins. *Cypselà IV, Centre Investigacions Arqueològiques de Girona*, 1982.

Soler i Vicens, Emili: Llagostera. *Edició ciclostilada. Llagostera*, 1986.

Agraïments

Cal agrair molt especialment la col·laboració de Marta Albà i Fina Solà, amb qui l'autora encetà un treball que resta inacabat i que es veu reflectit en aquestes pàgines, a en Josep Maria Romo, en Ramon Brugulat, l'Esteve Fa, Carles Turon, Cabarroques, Enric Marquès, Pompeu Pascual, Josep Calvet, Miquel Gispert, Francesc Falivene, Sebastià Gispert, Emili Soler i Margarita Esteve, G. E. Bell Matí, Museu Vila, Joan Boadas, Narcís Castells i Pau Lanao.

Procedència de les fotografies i il·lustracions

Les fotografies de les pàgines 14, 17 (dreta), 21, 22, 26, 29, 33, 35, 36, 38 (dalt), 48 (esquerra), 56, 59, 64, 67 (sota), 69, 83, 84, 85, 91 i 93 (dalt) són de Xavier Ruiz. La de la plana 23, d'Emili Soler. Les de les planes 28, 31, 32, 40, 41, 42, 44, 45, 47 (esquerra), 49, 50, 53, 56, 58, 63, 68 han estat cedides per Pompeu Pascual. Les de les planes 9, 19, 37, 47, 80 (dalt), 88, 90, 95 per l'Ajuntament de Llagostera. Les de les Planes 1, 11 (sota), 24, 61, 93 (baix) per Josep M.º Romo. Les de les planes 7 i 73 per Enric Marquès. Les de les planes 17 (esquerra) i 54 per J. Jovanet. 10, 11, 16 de l'E. Fa. La de la Plana 87 per R. Gurnés. La de la plana 78 per J. Nadal. La de la plana 74 per Albina Varès. Les de les planes 27 i 75 pel Museu Vilà. La de la plana 82 per Carles Mateu. Les de les planes 66 i la 80 (sota) per Josep Calvet. La de la plana 67 per J. Llenas. La de la plana 70 per Pito Grau. La de la plana 46 per Toni Grau. La de la plana 45 (mig) per Enric Grau. La de la plana 8 per Encarnació Ferrando. La de la plana 20 és propietat de l'autora d'aquest llibre.

Les de les planes 34, 39, 42, 53 i 57 han estat cedides per S. Gispert. La de la plana 94 pel G. E. Bell Matí. Les de les planes 48, 72, 76 i 81 han estat extretes del butlletí de Llagostera. La de la plana 39 (baix) del llibre "Vida i virtuts i miracles de Sant Ampeli de Panedes". El document reproduït a la pàgina 15 es conserva a l'Arxiu Diocesà de Girona. La fotografia de la pàgina 12 ha estat treta de llibre "Catalunya mil anys enrera" i la de la pàgina 65 procedeix de la col·lecció Amades.

Quaderns de la Revista de Girona

Títols publicats

Sèrie guies:

- 1- Els jueus a les terres gironines per Ramon Alberch i Narcís-Jordi Aragó.
- 2- Rutes d'art sacre per Josep Maria Marquès.
- 3- Les havaneres, el cant d'un mar per Xavier Febrès.
- 4- Els estanys eixuts per Josep Matas.
- 5- El món del suro per Santiago Hernández.

Sèrie monografies locals:

- 1- Cornellà de Terri per Jaume Portella
- 2- La processó de Verges per Jordi Roca.
- 3- Anglès per Pau Lanao.
- 4- Sant Feliu de Guíxols per Àngel Jiménez.

El contingut d'aquest llibre és un aplec temàtic, més que cronològic, dels aspectes més destacats del passat i el present de Llagostera, amb especial atenció als esdeveniments dels segles XIX i XX. La política, les associacions, l'activitat agrícola i industrial, l'urbanisme, la cultura, la vida quotidiana i els homes il·lustres n'ocupen les planes.

Dolors Grau i Ferrando va néixer a Llagostera l'any 1961. Llicenciada en història per la Universitat Autònoma de Barcelona i periodista, exerceix el seu treball professional a Los Sitios-Diari de Girona i a altres mitjans de comunicació.

MONOGRAFIES

DIPUTACIÓ
de
GIRONA



CAIXA D'ESTALVIS
PROVINCIAL
DE GIRONA